

Department
for Environment
Food & Rural Affairs

Cyfoeth
Naturiol
Cymru
Natural
Resources
Wales

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Environment
Agency

Cynllun Rheoli Basn Afon Dyfrdwy 2021-2027 Crynodeb

Gorffennaf 2022

Cyfoeth Naturiol Cymru

Diben Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC) yw ceisio rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy yn ei holl waith. Rydym wedi llunio [llyfryn i'ch cyflwyno i'n ffordd newydd o weithio](#). Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi [canllaw statudol at ddiben cyffredinol CNC](#). Mae Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 yn amlinellu ein diben cyffredinol.

Wrth gyflawni ei swyddogaethau, mae'n rhaid i Cyfoeth Naturiol Cymru wneud y canlynol:

- dilyn dulliau o reoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy mewn perthynas â Chymru,
- cymhwyso egwyddorion rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy wrth gyflawni ei swyddogaethau, cyn belled ag y bo hynny'n gyson â'u cyflawni'n briodol.

Mae gennym hefyd ddyletswydd, o dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, i sicrhau'r cyfraniad mwyaf at y saith nod llesiant, drwy reoli adnoddau naturiol mewn modd cynaliadwy. Rydym yn gwneud hyn drwy bennu amcanion llesiant, a sicrhau bod ein gwaith yn cyfrannu at bob un ohonynt.

Asiantaeth yr Amgylchedd

Ni yw Asiantaeth yr Amgylchedd. Rydym yn amddiffyn ac yn gwella'r amgylchedd.

Rydym yn helpu pobl a bywyd gwyllt i addasu i'r newid yn yr hinsawdd a lleihau ei effeithiau, gan gynnwys llifogydd, sychder, cynnydd yn lefel y môr ac erydu arfordirol.

Rydym yn gwella ansawdd ein dŵr, ein tir a'n haer drwy ymdrin â llygredd. Rydym yn gweithio gyda busnesau i'w helpu i gydymffurfio â rheoliadau amgylcheddol. Mae amgylchedd iach ac amrywiol yn gwella bywydau pobl ac yn cyfrannu at dwf economaidd.

Ni allwn wneud hyn ar ein pennau ein hunain. Rydym yn gweithio fel rhan o grŵp DEFRA (Adran yr Amgylchedd, Bwyd a Materion Gwledig), ynghyd â gweddill y llywodraeth, cynghorau lleol, busnesau, grwpiau cymdeithas sifil a chymunedau lleol, i greu lle gwell i bobl a bywyd gwyllt.

Cynnwys

1. Cynllunio ar gyfer y Dyfodol	5
1.1 Cyflwyniad	5
1.2 Ardal Basn Afon Dyfrdwy	10
1.3 Dilyn Dull Seiliedig ar Le yng Nghymru	15
1.4 Dilyn dull seiliedig ar le yn Lloegr	20
1.5 Anghenion Tystiolaeth	20
2. Ardal Basn Afon Dyfrdwy	22
2.1 Sut rydym yn pennu'r dosbarthiad gwaelodlin?	22
2.2 Cemegion, gan gynnwys y rheini sy'n hollbresennol, yn barhaus, yn fiogronnus ac yn wenwynig	28
2.3 Ardaloedd gwarchoddedig	30
2.4 Cyflawni camau gweithredu 2015-2021	34
2.5 Heriau yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy	39
2.6 Aseidiadau risg	41
3. Mesurau ac amcanion	43
3.1 Crynodeb o'r Rhaglen o Fesurau Arfaethedig	43
3.2 Y prif raglenni cyflenwi	44
3.3 Dalgylch cyfle yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy (y rhannau ohoni sydd wedi'u lleoli yng Nghymru yn unig)	60
3.4. Pennu amcanion ar gyfer y trydydd cylch	61
4. Gweithrediad a'r hyn rydym am ei gyflawni erbyn 2027	67
4.1 Gweithredu yng Nghymru	67
4.2 Gweithrediad yn Lloegr	68
4.3 Yr hyn yr hoffem fod wedi'i gyflawni erbyn 2027?	69
5. Camau gweithredu ymarferol y gallwn i gyd eu cymryd	76
Atodiad 1	80
Enghreiffiau o'r ail gylch ar gyfer Ardal Basn Afonydd Dyfrdwy	80
Gweithio mewn Partneriaeth	80
Prosiectau	82
Astudiaethau Achos	84

Acronymau

Acronym	Ystyr
CaBA	Dull seiliedig ar ddalgylch
AA	Asiantaeth yr Amgylchedd
UE	Yr Undeb Ewropeaidd
CNC	Cyfoeth Naturiol Cymru
ABA	Ardal Basn Afon
ACA	Ardal Cadwraeth Arbennig
AAS	Asesiad Amgylcheddol Strategol
SoNaRR	Adroddiad o Gyflwr Adnoddau Naturiol
AGA	Ardal Gwarchodaeth Arbennig
SoDdGA	Safle o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig
uPBT	Hollbresennol, parhaus, biogronnus a gwenwynig
DU	Y Deyrnas Unedig

1. Cynllunio ar gyfer y Dyfodol

1.1 Cyflwyniad

O dan Reoliadau Amgylchedd Dŵr (y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr) (Cymru a Lloegr) 2017, (y cyfeirir atynt fel Rheoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017), mae angen cynllun rheoli ar gyfer pob Ardal Basn Afon. Cyhoeddwyd y Cynllun Rheoli Basn Afon Dyfrdwy cyntaf yn 2009, ac yna cafodd ei ddiweddarau yn 2015. Mae'r ddogfen hon yn rhan o'r diweddariad diweddaraf i'r cynllun hwnnw sydd wedi cael ei llunio ar y cyd rhwng Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC) ac Asiantaeth yr Amgylchedd (AA).

Rhennir y cyfrifoldeb dros gynllunio dyfodol dyfroedd yng Nghymru gyda CNC ac yn Lloegr gydag AA. Fodd bynnag, mae CNC ac AA yn gweithio ar y cyd yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy. Mae rhai dyfroedd yn yr ardal basn afon yn ffurfio'r ffin rhwng Cymru a Lloegr, neu'n croesi o Gymru i Loegr neu Loegr i Gymru. Felly mae cydweithio ar ddyfroedd trawsffiniol yn hanfodol i sicrhau bod yr amgylchedd dŵr yn cael ei warchod a'i wella. Y nod yw cyflawni hyn drwy weithio ar y cyd gyda rheolwyr tir a grwpiau lleol. Mae gweithio gyda phartneriaid yn cynyddu dealltwriaeth o'r blaenoriaethau ar gyfer gweithredu ac yn helpu i sicrhau bod y mesurau priodol yn cael eu cynnal. Lle bu hynny'n bosibl, dilynwyd yr un dull i lunio'r cynllun hwn. Mewn rhai meysydd, mae cyfeiriad y llywodraeth neu bolisi lleol wedi arwain at ddilyn dulliau gwahanol i ddod i'r un canlyniad. Ceir esboniad llawn lle bo hyn wedi digwydd.

Bydd y cynllun yn pennu amcanion ar gyfer afonydd, llynnoedd, aberoedd, dyfroedd arfordirol a dŵr daear. Er ein bod yn gyfrifol am ddatblygu'r cynlluniau, mae'r canlyniadau, a'r camau sydd angen eu cymryd er mwyn eu cyflawni, ar gyfer pawb. Bydd y cynllun hwn yn amlinellu'r camau sy'n angenrheidiol er mwyn gwella'r amgylchedd, yn ein barn ni, y manteision a allai ddeillio ohonynt, a phwy sydd yn y sefyllfa orau i'w cyflawni. Mae rheoli basnau afon yn gylch parhaus o gynllunio a chyflawni (gweler Ffigur 1).

Ffigur 1 Cylchoedd cynllunio Rheoli Basn Afon

Mae'r amcanion amgylcheddol yn y cynllun hwn yn gyfreithiol-rwym ac wedi'u cyflwyno i'r Gweinidog dros Newid yn yr Hinsawdd (yng Nghymru) a'r Ysgrifennydd Gwladol dros yr Amgylchedd, Bwyd a Materion Gwledig (yn Lloegr) i'w cymeradwyo. Mae'r cynllun yn bodloni gofynion Rheoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017 a chanllawiau statudol gan y llywodraeth. Mae'n disodli'r cynllun a gyhoeddwyd yn 2015, ac eithrio'r dadansoddiad economaidd o'r defnydd o ddŵr yng Nghymru. Ceir rhagor o fanylion yn

Adran 3.6 o'r **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)** ac Adran 2 o'r **Trosolwg Cynllunio (afon Dyfrdwy yn Lloegr)**.

Mae'r cynllun yn cynnwys gwybodaeth am y canlynol:

- Dosbarthiad cyrff dŵr – Statws gwaelodlin pob corff dŵr. Mae hyn yn ein galluogi i ddeall cyflwr presennol y cyrff dŵr, gan gynnwys yr holl elfennau ansawdd. Mae atal dirywiad o'r sefyllfa sylfaenol hon yn un o amcanion allweddol y cynllun hwn, ac mae hefyd yn un o'r heriau mwyaf sylweddol rydym yn eu hwynebu wrth ddiogelu'r amgylchedd dŵr.
- Crynodeb o Raglen o Fesurau i gyflawni amcanion statudol – Mae'r rhain yn cynnwys amcanion statudol ar gyfer Ardaloedd Gwarchoddedig. Mae'r rhaglen yn amlinellu'r camau i'w cymryd dros gylch cynllunio nesaf a blaengynllunio. Mae'n cynnwys camau gweithredu lleol, yn enwedig ar gyfer Cymru, Dalgylchoedd Cyfleoedd ac yn Lloegr y Dull Seiliedig ar Ddalgylchoedd a fydd yn un o'r rhaglenni allweddol i'w datblygu dros y chwe blynedd nesaf gyda ffocws ar gydweithio a darparu buddion lluosog i bobl a bywyd gwyllt.
- Amcanion statudol ar gyfer cyrff dŵr – Mae amcanion wedi'u pennu ar gyfer pob elfen ansawdd ym mhob corff dŵr, gan gynnwys amcan ar gyfer y corff dŵr cyfan. Yr amcan arferol oedd anelu at gyflawni statws neu botensial da erbyn 2027. Fodd bynnag, mewn rhai amgylchiadau, rydym wedi ymestyn y terfyn amser neu wedi gosod amcan llai na da lle gellir cyfiawnhau hyn ar sail amodau naturiol, amser adfer ecolegol, dichonoldeb technegol neu gost anghymesur.

Mae'r cynllun hwn wedi'i ddylanwadu gan yr adborth o'r ymgynghoriadau a gynhaliwyd dros y pedair blynedd diwethaf. Ceir rhagor o fanylion yn **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)**.

Dysgwyd llawer o wersi yn ystod y broses gynllunio a darparu ers cyflwyno'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr yn 2000 a'i throsi'n gyfraith yng Nghymru a Lloegr yn 2003 – a'r ddeddfwriaeth honno bellach wedi'i diweddarau a'i disodli gan Reoliadau'r Amgylchedd Dŵr (Y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr) (Cymru a Lloegr) 2003. Mae Rheoliadau 2003 wedi cael eu diweddarau a'u disodli gan Reoliadau Cyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017. Mae'r gwersi allweddol a ddysgwyd yn cynnwys pwysigrwydd ymgysylltiad cynnar â'n partneriaid; mae gwelliannau amgylcheddol yn cymryd amser ac efallai na fydd modd eu gweld mewn dosbarthiad o fewn cylch; ac mae'n anodd gwneud ymrwymadau ar ddyrannu adnoddau ar gylch chwe blynedd. Ers y cylch cyntaf mae ein dealltwriaeth o statws da/gofynion posibl wedi datblygu, ac mae technegau a safonau monitro gwell wedi'u hadlewyrchu yn y dosbarthiad. Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a Deddf yr Amgylchedd (Cymru) (2016) yn cynnig cyfle i ni adeiladu ar y sylfaen a ddarparodd Rheoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr o ran datblygu dull seiliedig ar le, ac, mewn modd tebyg, drwy'r dull seiliedig ar ddalgylch yn Lloegr.

1.1.1 Dod o hyd i'ch ffordd o amgylch y Cynllun Rheoli Basn Afon

Mae Cynlluniau Rheoli Basn Afonydd yn ddogfennau strategol. Er y bwriadau gorau i sicrhau bod y cynllun hwn yn hygyrch, mae'r ddogfen yn cael ei chyflwyno i fodloni gofynion statudol Rheoliadau Cyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017. Mae rhestr o dermau wedi'i chynnwys yn **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)**. Os na allwch ddod o hyd i'r

wybodaeth mae ei hangen arnoch o'r cynllun hwn, e-bostiwrch WFDWales@naturalresourceswales.gov.uk a byddwn yn eich helpu.

Mae'r trydydd Cynllun Rheoli Basn Afon yn cynnwys sawl dogfen ac offeryn gwe rhyngweithiol. Disgrifir y newidiadau hyn isod. Mae'r dogfennau ategol sy'n cynnwys asesiadau statudol gofynnol y Cynllun Rheoli Basn Afon hefyd wedi'u hamlinellu.

1.1.1.1 Y Cynllun Rheoli Basn Afon

Cynllun Rheoli Basn Afon Dyfrdwy 2021–2027, Crynodeb (y ddogfen hon)

Mae'r crynodeb hwn yn disgrifio cyflwr cyfredol yr Ardal Basn Afon, a'r hyn rydym wedi'i gyflawni ers 2009, y Rhaglen o Fesurau ar gyfer gwella'r amgylchedd dŵr erbyn 2027, amcanion a gweithrediad y cyrff dŵr ar gyfer y trydydd cylch.

Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)

Mae'n darparu manylion technegol i Gymru sy'n sail i'r penderfyniadau sydd wedi llunio'r trydydd Cynllun Rheoli Basn Afon. Mae'n cyfeirio at ddolenni i nifer o ddogfennau atodol ar gyfer yr wybodaeth a'r arweiniad mwy technegol ac yn eu darparu. O dan Reoliadau'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr 2017, rhaid cyhoeddi stocrestr o allyriadau, gollyngiadau a cholledion sylweddau blaenoriaeth ar gyfer pob Ardal Basn Afon. Mae'r wybodaeth hon, gan gynnwys y fethodoleg, yn Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru).

Trosolwg o'r broses cynllunio basnau afonydd: Ardal Basn Afon Dyfrdwy yn Lloegr (Trosolwg Cynllunio (afon Dyfrdwy yn Lloegr))

Ynghyd â'r **canllaw cynllunio basn afon i amcanion amgen (Cynllun Rheoli Basn Afon Dyfrdwy)**, mae'n darparu gwybodaeth am fframwaith deddfwriaethol cynllun rheoli basn afonydd yn Lloegr. Mae'n manylu ar sut mae'r amgylchedd dŵr yn cael ei ddiffinio a'i ddisgrifio a'r prosesau a ddefnyddir i ddiweddarau'r amcanion a'r rhaglenni mesurau.

Rhaglen o fesurau Ardal Basn Afon Dyfrdwy yn Lloegr: crynodeb mecanwaith (Crynodeb Mecanwaith)

Yn darparu'r ystod o fecanweithiau sydd ar gael ar gyfer gweithredu mesurau cynllunio basn afon yn Lloegr, gan gynnwys deddfwriaeth drawsbynciol ar gyfer diogelu dŵr.

Arsylwi Dyfroedd Cymru – data, mapiau, Dalgylchoedd Cyfle a Dull Seiliedig ar Ddalgylchoedd (CaBA)

Mae'n well cyflwyno llawer o'r wybodaeth y cyfeirir ati yn y ddogfen hon ar ffurf map neu daenlen. Mae gwybodaeth am gyflwr presennol yr amgylchedd dŵr, mesurau ac amcanion ar gyfer ei wella ynghyd â gwybodaeth bellach ar gyfer y Dalgylchoedd Cyfle a CaBA ar gael ar [Arsylwi Dyfroedd Cymru](#). Offeryn gofodol rhyngweithiol ar y we yw hwn sy'n darparu gwybodaeth a data ategol i gynorthwyoartneriaid. Mae'n galluogi'r defnyddiwr i lywio i'w faes diddordeb ac adolygu'r wybodaeth sydd ar gael am y maes penodol hwnnw. Cynhwysir data ar gyfer Cymru a Lloegr.

Cofrestr yr Ardal Warchoddedig

Mae'r gofrestr o'r Ardaloedd Gwarchoddedig sydd o fewn yr Ardal Basn Afon wedi'i hadolygu a'i diweddarau. Mae hefyd yn darparu gwybodaeth am bob ardal warchoddedig, gan gynnwys: Ardaloedd gwarchoddedig Dŵr Yfed (dŵr wyneb a dŵr daear), Dyfroedd Pysgod Cregyn, Dyfroedd Ymdrochi (adloniant), ardaloedd sy'n sensitif i faetholion, safleoedd Ewropeaidd sy'n dibynnu ar ddŵr ac yn Lloegr, Parthau Perygl Nitradau.

1.1.1.2 Dogfennau ategol

Adroddiad sgrinio Asesiad Amgylcheddol Strategol

Cymhwyswyd y sgrinio Asesiad Amgylcheddol Strategol (AAS) sydd ei angen i gydymffurfio â Rheoliadau Asesiadau Amgylcheddol o Gynlluniau a Rhaglenni 2004 i raglen ddrafft y trydydd cylch o fesurau. Mae'r Adroddiad penderfyniad sgrinio AAS ar gyfer Cynllun Rheoli Basn Afon Dyfrdwy yn nodi'r rhesymau dros beidio ag ymgymryd ag AAS llawn. Penderfynodd CNC y gellid ystyried y trydydd cylch fel mân addasiad i'r Cynllun Rheoli Basn Afon, a oedd yn destun AAS llawn yng nghylch un a dau.

Asesiad Rheoliadau Cynefinoedd

Fel sy'n ofynnol gan Reoliadau Gwarchod Cynefinoedd a Rhywogaethau 2017 (Rheoliadau Cynefinoedd 2017) mae Asesiad Rheoliadau Cynefinoedd o drydydd Cynllun Rheoli Basn Afon Dyfrdwy a Gorllewin Cymru wedi'i gynnal i ystyried a yw'r cynlluniau'n debygol o gael effaith sylweddol ar unrhyw safle Ewropeaidd.

Nid oedd modd sgrinio rhai mesurau fel rhai na fyddent yn cael unrhyw effaith sylweddol debygol oherwydd y diffyg manylion a oedd ar gael ac fe'u symudwyd ymlaen i'r Asesiad Priodol. Penderfynwyd ar y dull hwn o weithredu ar sail ragofalus o ystyried newidiadau mewn cyfraith achosion rhwng yr ail a'r trydydd cylch ac ansicrwydd effeithiau rhai mesurau ar lefel uchel y Cynllun Rheoli Basn Afon. Dylid ystyried y casgliad hwn yng nghyd-destun prif nodau'r Cynllun Rheoli Basn Afon, sef gwella'r amgylchedd dŵr gan gynnwys Ardaloedd Gwarchoddedig. Mae'r Asesiad Priodol yn nodi'r meini prawf ar gyfer gohirio Asesiad Rheoliadau Cynefinoedd Cynlluniau Rheoli Basn Afon Dyfrdwy a Gorllewin Cymru i gynlluniau, rhaglenni a phrosiectau haen is. Rydym yn hyderus y gellir cyflawni Cynlluniau Rheoli Basn Afon Dyfrdwy a Gorllewin Cymru heb achosi effeithiau andwyol ar y safle. Cyhoeddir y ddogfen ochr yn ochr â'r cynllun.

1.1.2 Gadael yr Undeb Ewropeaidd

Gadawodd y Deyrnas Unedig (DU) yr Undeb Ewropeaidd (UE) ar 31 Ionawr 2020, a dechreuodd gyfnod pontio a barodd tan 31 Rhagfyr 2020. Yn ystod y cyfnod pontio, parhaodd y DU i weithredu deddfwriaeth yr UE, trosi unrhyw newidiadau i ddeddfwriaeth yr UE, a parhaodd i fod o dan awdurdodaeth Llys Cyfiawnder yr Undeb Ewropeaidd.

Roedd gofynion y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr eisoes wedi'u hymgorffori yng nghyfraith y DU drwy Reoliadau Cyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017. Mae'r Rheoliadau yn rhan o gyfraith yr UE a ddargedwir yn unol â Deddf yr Undeb Ewropeaidd (Ymadael) 2018. Er mwyn sicrhau y gall Rheoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr weithredu ar ôl i'r UE ymadael, cyflwynwyd offerynnau statudol i gywiro diffygion sy'n ymwneud â Brexit yn y

Senedd y Deyrnas Unedig a'r Senedd, sef Rheoliadau'r Amgylchedd (Swyddogaethau Deddfwriaethol yn sgil Cyfarwydddebau) (Ymadael â'r UE) 2019 a'r Rheoliadau Llifogydd a Dŵr (Diwygio ac ati.) Rheoliadau 2019 (Ymadael â'r UE). Nid yw'r diwygiadau hyn yn cael effaith ar y ffordd rydym yn cynnal proses y Cynllun Rheoli Basn Afon.

1.1.3 COVID-19

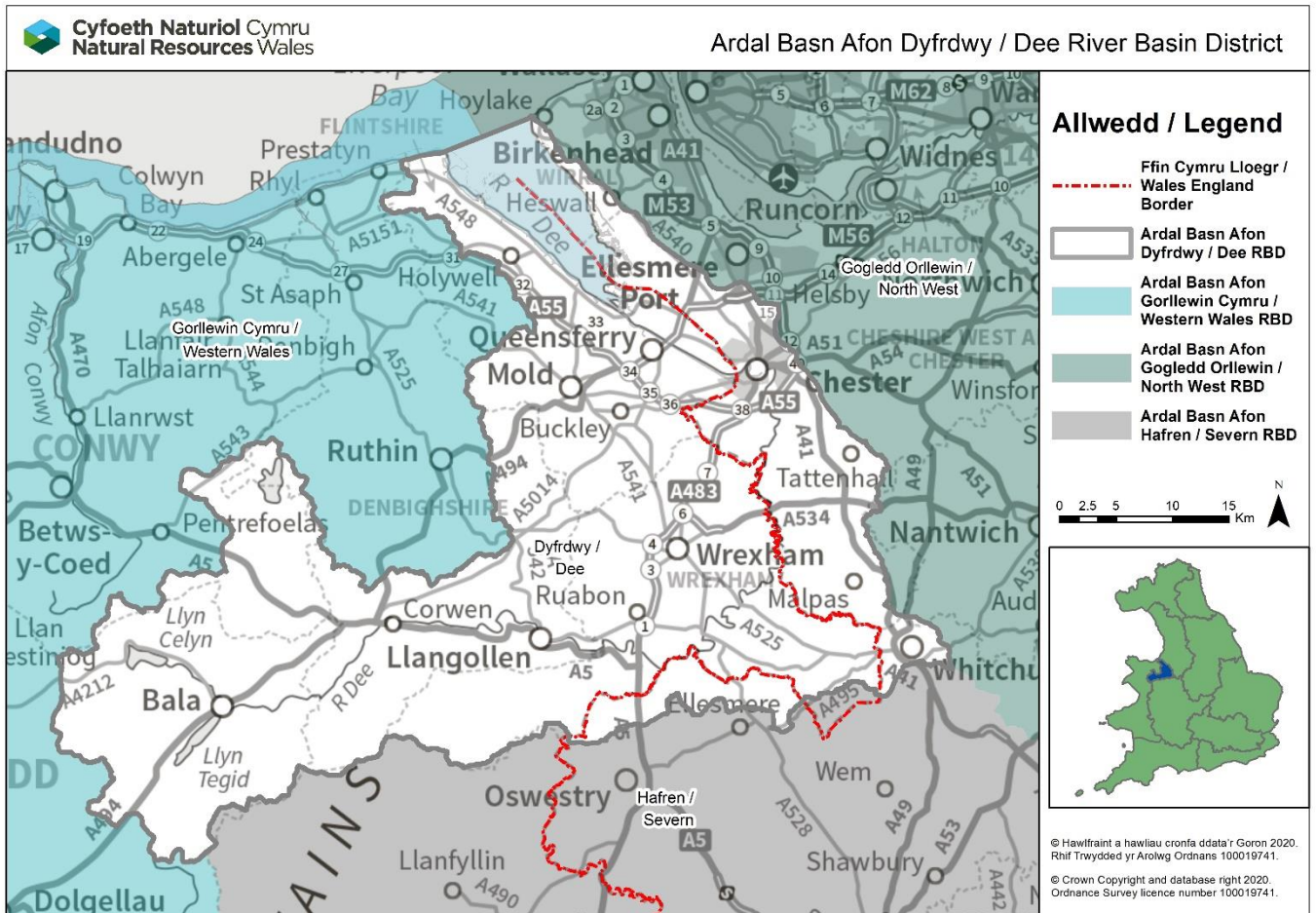
Yn ystod 2020 a 2021, arweiniodd pandemig byd-eang COVID-19 a'r ymateb iechyd cyhoeddus at gyfnodau clo a chyfyngiadau symud er mwyn cyfyngu ar ledaeniad y feirws COVID-19. Defnyddiodd Llywodraeth Cymru ei phwerau cyfreithiol i lunio rheoliadau a orfododd gyfyngiadau neu ofynion ar bobl gyda'r bwriad o atal achosion o'r coronafeirws, neu ei ledaeniad, yng Nghymru, amddiffyn yn erbyn y feirws a'i ledaeniad, a rheoli neu ddarparu ymateb iechyd y cyhoedd iddo. Cafodd cyfyngiadau tebyg hefyd eu cymhwyso yn Lloegr gan y llywodraeth.

Cafodd hyn effaith ar bob sefydliad yng Nghymru a Lloegr. O safbwynt Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd, roedd hyn yn golygu ein bod wedi gorfod atal ein rhaglen fonitro, gohirio neu ganslo rhai o'n prosiectau gwella, a chyfyngu ar ein gwaith ymgysylltu â rhai o'n rhanddeiliaid a oedd wedi gorfod rhoi staff ar ffyrlo. Cafodd effaith hefyd ar amseriad yr ymgynghoriad hwn, y bu oediad iddo. Nid ydym eto'n gwybod i ba raddau y bydd y feirws, ac effeithiau dilynol, yn cael effaith ar gyfyngiadau ar ein rhaglen waith ar gyfer y trydydd cylch. Mae Covid-19 hefyd wedi agor cyfleoedd ehangach o ran cysylltiad cymdeithas â natur. Dechreuodd pobl archwilio mannau awyr agored lleol yn fwy yn ystod y cyfnod hwn, sy'n newid ymddygiad y dylai CNC ei ddefnyddio ac adeiladu arno yn y dyfodol.

1.2 Ardal Basn Afon Dyfrdwy

Mae Ffigur 2 yn dangos ffin Ardal Basn Afon Dyfrdwy.

Ffigur 2 Ardal Basn Afon Dyfrdwy

Mae Ardal Basn Afon Dyfrdwy yn gartref i dros 500,000 o bobl ac mae'n cwmpasu ardal o 2,251 cilometr sgwâr yng Ngogledd-ddwyrain Cymru, Swydd Gaer, Swydd Amwythig a Wirral. Mae'r ardal yn cynnwys basn afon unigol; afon Dyfrdwy, ei hisafonydd a'i haber a'i nodweddion tirwedd amrywiol. Mae'n amrywio o fynyddoedd a llynnoedd Parc Cenedlaethol Eryri yn rhan uchaf y basn, trwy Ddyffryn Llangollen yn y rhannau canol, i wastadau agored Swydd Gaer a gwastadeddau llaid aber afon Dyfrdwy yn rhan isaf y basn. Mae afon Dyfrdwy a'i hisafonydd yn enwog am y pysgota ardderchog a geir ynddynt, ac mae pysgodfa gocos bwysig yn yr aber. Mae afon Dyfrdwy yn gyrchfan canŵio poblogaidd, ac mae'r Ganolfan Dŵr Gwyn Genedlaethol wedi'i lleoli ar afon Tryweryn ger Y Bala.

Dynodir afon Dyfrdwy a Llyn Tegid yn Ardal Cadwraeth Arbennig (ACA). Mae aber afon Dyfrdwy yn Ardal Gwarchodaeth Arbennig (AGA) ac yn Ardal Cadwraeth Arbennig (ACA). Caer a Wrecsam yw'r ddwy ganolfan drefol fwyaf, ond defnyddir y tir yn bennaf ar gyfer amaethyddiaeth a choedwigaeth, yn enwedig yn rhan uchaf y basn. Mae sectorau economaidd allweddol yn yr ardal yn cynnwys gweithgynhyrchu, gwasanaethau i fusnesau, manwerthu, iechyd, bancio, ac yswiriant. Defnyddir cronfeydd dŵr Llyn Tegid, Llyn Celyn a Llyn Brenig yn rhan uchaf y dalgylch ar gyfer storio dŵr er mwyn rheoli llifau

dŵr ymhellach i lawr afon Dyfrdwy drwy gydol y flwyddyn. Yn ystod y misoedd sychach, fel arfer rhwng mis Ebrill a mis Medi, gwneir hyn er mwyn cynnal gweithgareddau tynnu dŵr ar gyfer cyflenwi'r cyhoedd a diwydiant.

Mae bron i dair miliwn o bobl yn cael eu dŵr yfed o afon Dyfrdwy, gyda llawer ohonynt yn byw yng ngogledd-orllewin Lloegr. Defnyddir y cronfeydd dŵr i addasu'r ymateb i lifogydd ac i leihau pa mor aml y ceir llifogydd yn afon Dyfrdwy rhwng Y Bala a Chaer.

Ers 1 Ebrill 2013, mae Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd wedi bod yn gyfrifol ar y cyd am reoli System Rheoleiddio Afon Dyfrdwy, a gyflwynwyd o dan Ddeddf Awdurdod Afonydd Dyfrdwy a Chlwyd 1973. Mae Cyfoeth Naturiol Cymru wedi cytuno i arwain ar hyn o dan delerau cytundeb darparu gwasanaethau gydag Asiantaeth yr Amgylchedd. Caiff gwaith Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd o lunio rheolau rheoli gweithredol ei gynorthwyo gan y Pwyllgor Ymgynghorol Dyfrdwy statudol, sy'n cynnwys dau gynrychiolydd o Cyfoeth Naturiol Cymru, un cynrychiolydd o Asiantaeth yr Amgylchedd, un cynrychiolydd o Glandŵr Cymru, ac un cynrychiolydd yr un o Hafren Dyfrdwy, Dŵr Cymru, ac United Utilities.

Penderfynir ar reolau rheoli gweithredol ar gyfer gweithredu'r cynllun o dan amodau arferol a sychder. O fewn y rheolau hyn, ac o fewn y pwerau a roddwyd iddynt gan Ddeddf Awdurdod Afonydd Dyfrdwy a Chlwyd, gall Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd bennu lefel y llif gweddilliol sydd i'w gynnal dros Gored Caer, a manylu'r mesurau penodol i'w dilyn i leihau gofynion ar y system yn ystod adegau o sychder. Rhaid rhoi ystyriaeth hefyd i liniaru llifogydd, cyflenwi swm penodol o ddŵr i Glandŵr Cymru ar gyfer Camlas y Shropshire Union, diogelu'r pysgodfeydd ac unrhyw ddibenion eraill, gan gynnwys diogelu nodweddion a chynefinoedd penodol a ddynodir o dan Reoliadau Cynefinoedd 2017 y gallai gwaith rheoli llifau yn afon Dyfrdwy gael effaith arnynt. Mae pwysigrwydd strategol afon Dyfrdwy fel ffynhonnell dŵr yfed, a'r perygl iddi oherwydd llygredd, wedi arwain at yr afon yn dod yn un o'r afonydd sy'n cael ei gwarchod fwyaf yn Ewrop. Yn 1999, cafodd rhan isaf afon Dyfrdwy ei dynodi'n Barth Diogelu Dŵr, sef yr un cyntaf yn y DU, a'r unig un hyd yn hyn.

Ein nod yw gwella'r amgylchedd drwy gydweithredu'n barhaus. Ceir llawer o enghreifftiau da eisoes o weithio mewn partneriaeth, ac mae angen i ni adeiladu ar y rhain. Mae angen i ni sicrhau y caiff yr amcanion ar gyfer Cynlluniau Rheoli Basn Afon eu hintegreiddio mewn cynlluniau a pholisïau eraill. Yn benodol, mae'n rhaid i hyn gynnwys ein gwaith cynllunio adnoddau naturiol, Cynlluniau Rheoli Perygl Llifogydd, Cynlluniau Rheoli Traethlin, a Rhaglen Datblygu Gwledig Cymru.

Rydym yn cydnabod y bydd hinsawdd newidiol gael effaith ar y buddion y mae ein hamgylchedd yn eu darparu. Gan weithio mewn partneriaeth, ein nod yw datblygu ein dealltwriaeth o effeithiau lleol, a chynnwys gwydnwch yn wyneb y newid yn yr hinsawdd, ac addasu iddo, yng ngwaith rheoli basnau afon.

1.2.1 Yr hyn a gyflawnwyd hyd yn hyn

Mae Ardal Basn Afon Dyfrdwy wedi elwa ar fuddsoddiad, dros y 30 a mwy o flynyddoedd diwethaf, sydd wedi cyflwyno gwelliannau er budd pobl, bywyd gwyllt a'r economi. Ers cyhoeddi'r Cynllun Rheoli Basn Afon mwyaf diweddar yn 2015, rydym wedi parhau i wella'n dealltwriaeth o'r pwysau ar yr amgylchedd dŵr, gan ein galluogi i dargedu camau i'w rheoli. Yn 2015, cyflawnodd 28% o'r cyrff dŵr yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy statws

cyffredinol da, neu well. Mae'r dosbarthiad diweddaraf yn dangos bod hyn wedi gwella i 38%. Gwneir y gymhariaeth gan ddefnyddio'r safonau, y dulliau asesu a'r cyrff dŵr sy'n cynrychioli'r wybodaeth orau a ddefnyddiwyd ac felly'r darlun mwyaf cywir o'r amgylchedd dŵr ar y pryd.

Mae llawer o sefydliadau (gweler Atodiad 1) wedi gweithio gyda'i gilydd ar draws yr ABA ar ystod o brosiectau, mae partneriaethau Dalgylch yn eu lle ar gyfer y Llanw a'r Ddyfrdwy Ganol. Mae'r rhain yn grwpiau o sefydliadau sydd â diddordeb mewn gwella'r amgylchedd yn eu hardal leol. Mae'r partneriaethau'n gweithio ar amrediad eang o faterion, gan gynnwys yr amgylchedd dŵr, ond maent hefyd yn mynd i'r afael â materion ehangach nad ydynt yn ymwneud yn uniongyrchol â chynllunio basnau afon. Yn ogystal, mae bwrdd y prosiect a'r grŵp llywio ar gyfer prosiect LIFE Afon Dyfrdwy wedi'u sefydlu, ac mae rhagor o wybodaeth am y prosiect hwn wedi'i chynnwys yn Atodiad 1.

1.2.2 Pwy sy'n rheoli Ardal Basn Afon Dyfrdwy?

Mae llawer o sefydliadau'n gyfrifol am reoli'r ardal basn afon. Caiff y sefydliadau hyn yn aml eu gosod mewn grwpiau fesul sector, a cheir crynodeb ohonynt yn Tabl 1.

Tabl 1: Grwpiau fesul sector sydd ynghlwm wrth reoli basn afonydd

Sector	Enghreifftiau
Rheoli tir amaethyddol a gwledig	Yn cynnwys tir âr, da byw, coedwigaeth a garddwriaeth
Genweirio a chadwraeth	Yn cynnwys grwpiau genweirio a chadwraeth
Llywodraeth Ganolog	Yn cynnwys Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU a chyrrff hyd braich (gan gynnwys Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd)
Domestig / y cyhoedd	Yn cynnwys unigolion a grwpiau cymunedol
Ynni	Yn cynnwys grwpiau ynni adnewyddadwy ac ynni dŵr
Iechyd	Yn cynnwys Iechyd Cyhoeddus Cymru
Diwydiant, gweithgynhyrchu a busnesau eraill	Yn cynnwys cemegion, adeiladu, bwyd a diod, papur, tecstilau a metelau
Llywodraeth Leol	Yn cynnwys awdurdodau lleol ac Awdurdodau Parciau Cenedlaethol

Sector	Enghreifftiau
Mwyngloddio a gwaith chwarela	Yn cynnwys cloddio am lo, mwyngloddio am adnoddau nad ydynt yn lo, a gwaith chwarela
Mordwyaeth	Yn cynnwys grwpiau dyfrffyrdd mewndirol, ac awdurdodau porth a harbwr
Cyrff anllywodraethol	Yn cynnwys cyrff anllywodraethol amgylcheddol (gan gynnwys ymddiriedolaethau natur ac afonydd) a chyrff anllywodraethol eraill
Hamdden	Yn cynnwys cerddwyr, canŵ-wyr a grwpiau amwynder
Prifysgolion	Yn cynnwys casglu a dehongli tystiolaeth
Trefol a Chludiant	Yn cynnwys aer, ffyrdd, rheilffyrdd a threfol
Trin, trosglwyddo, storio a gwaredu gwastraff	Yn cynnwys tirlenwi, biowastraff, a thrin a throsglwyddo gwastraff
Diwydiant Dŵr	Yn cynnwys cyflenwi dŵr, a thrin dŵr a charthion

Ceir crynodeb o enghreifftiau o gynlluniau a strategaethau sy'n ymwneud â rheoli dŵr gan sefydliadau a gynrychiolir gan y sectorau uchod yn **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)**.

Rydym yn gweithio gyda'r sectorau hyn, ac yn cyfathrebu â nhw, drwy ein fforymau rhanddeiliaid allanol. Yng Nghymru, mae Fforwm Rheoli Dŵr Cymru yn cynnig cyfle i sefydliadau sy'n aelodau o'r fforwm rannu tystiolaeth ac archwilio cyfleoedd ar gyfer cydweithio er mwyn cyflawni'r gwaith o reoli dŵr yn gynaliadwy yng Nghymru – o'i darddiad i'r môr. Caiff ei gadeirio gan aelod o fwrdd CNC, ac mae'n cwrdd dwywaith y flwyddyn. Cyhoeddir dyddiadau cyfarfodydd a chofnodion cyfarfodydd [ar ein gwefan](#). Mae'r fforwm hefyd yn archwilio cyfleoedd i ddatblygu, cefnogi a chyfleu negeseuon ac argymhellion a rennir ar reoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy. Mae Fforwm Rheoli Dŵr Cymru'n gweithio gyda Fforwm Rheoli Tir Cymru, Fforwm Pysgodfeydd Cymru a Grŵp Cynghori a Gweithredu Cymru ar Faterion Morol. Cafodd Is-grŵp Amaethyddiaeth Fforwm Rheoli Tir Cymru y dasg o gynnal dadansoddiad manwl er mwyn deall gwraidd llygredd amaethyddol. Edrychodd y grŵp ar y ffyrdd yr eir i'r afael â'r achosion hyn ar hyn o bryd drwy ymchwilio i ddatrysiadau posibl, cytuno ac adrodd arnynt, a'u cyflwyno, gan ddilyn dull integredig a chan weithio ar draws sefydliadau. Cyhoeddwyd adroddiad gan y grŵp ym mis Ebrill 2018 ar [fynd i'r afael â llygredd amaethyddol](#).

Yn Lloegr, mae'r grŵp National Waters Leaders yn cynnwys sefydliadau cenedlaethol o amrediad o sectorau sydd â rôl mewn arwain ar y rheolaeth strategol o ddyfroedd Lloegr. Caiff ei gadeirio gan Asiantaeth yr Amgylchedd ac mae'n cwrdd deirgwaith y flwyddyn fel

arfer. Nod y grŵp yw cydweithio ar draws sefydliadau/sectorau i gadw, rheoli a gwella'r amgylchedd dŵr fel adnodd gwerthfawr ar gyfer busnes, pobl a natur. Mae'r grŵp yn hybu gwell rheolaeth ar ddŵr ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol drwy ddilyn dull system ddŵr gyfan o reoli pwysau fel y newid yn yr hinsawdd a thwf y boblogaeth.

Amcanion y grŵp Waters Leaders:

- dylanwadu ar bolisiâu a phrosesau cenedlaethol, drwy ddull integredig, i gadw, rheoli a gwella'r amgylchedd dŵr
- llywio gwaith cynllunio amgylcheddol dŵr er mwyn cyflawni amcanion Cynlluniau Rheoli Basn Afon
- arwain a hybu camau i gadw, rheoli a gwella'r amgylchedd dŵr, gan hyrwyddo partneriaethau a grymuso eraill i chwarae eu rhan
- rhannu gwybodaeth, arfer da, a gwersi a ddysgwyd wrth reoli dŵr

1.2.3 Graddfa o fewn Ardal Basn Afon Dyfrdwy

Mae'r cynllun hwn yn cyfeirio at dair uned reoli: ardaloedd basn afon, dalgylchoedd rheoli, a chyrrff dŵr. Yr ardal basn afon yw'r un fwyaf, ac sy'n ffurfio'r ardal gyfan y mae'r cynllun hwn yn ymwneud â hi. Rhennir ardaloedd basn afon yn ddalgylchoedd rheoli llai sy'n ei gwneud yn bosibl gwneud penderfyniadau mwy lleol, a chyrrff dŵr yw'r rhannau unigol o afonydd, llynnoedd, aberoedd, dyfroedd arfordirol neu ddyfroedd daear yr ydym yn eu monitro ac yn adrodd arnynt o safbwynt eu hansawdd. O safbwynt afon Dyfrdwy, mae'r ardal basn afon a'r dalgylch rheoli yr un peth.

Nid yw gwaith rheoli'r amgylchedd dŵr bob amser yn cael ei gydlynu yn y modd gorau ar y raddfa ardal basn afon. Yng Nghymru, o dan Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016, mae'r ffiniau a gwmpesir gan Ddatganiadau Ardal wedi'u cyhoeddi (gweler Ffigur 5 ar dudalen 19), a bydd hyn yn ffordd newydd o weithio a fydd yn dibynnu ar gydweithrediad â phartneriaid a rhanddeiliaid. Mae dalgylchoedd yn parhau i fod yn bwysig, a chânt eu rheoli fel rhan o'r gwaith a wneir ar draws ffiniau Datganiadau Ardal.

Mae Asiantaeth yr Amgylchedd hefyd yn gweithio'n ddyddiol gyda'r sefydliadau unigol o'r grŵp National Water Leaders a'r bobl hynny sydd ynghlwm wrth bartneriaethau dalgylch, ar lefel genedlaethol ac yn lleol, naill ai'n uniongyrchol neu drwy gyfranogiad ar y cyd mewn grwpiau a phrosiectau eraill.

Mae CNC yn gallu gwneud sawl gwelliant sylweddol drwy ei weithgareddau ei hun, er enghraifft:

- Rheoli Ystâd Goetir Llywodraeth Cymru
- Gweithredu asedau rheoli llifogydd a hydrometreg
- Rheoli Gwarchodfeydd Natur Cenedlaethol

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd yn rheoleiddwyr sy'n sicrhau y caiff deddfwriaeth ar gyfer gwarchod yr amgylchedd ei chymhwyso'n deg yn unol â'n hegwyddorion rheoleiddio. Rydym hefyd yn gweithio gyda phartneriaid lleol a

chenedlaethol i gyflwyno prosiectau a mentrau i wella'r amgylchedd dŵr. Yng Nghymru, mae enghreifftiau o hyn yn cynnwys datblygu ein dull o weithredu egwyddorion rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy, y Strategaeth Mwynglawdd Metel dros Gymru, a Chynllun Gweithredu Rheoli'r Ardal Forol Warchoddedig. Yn Lloegr, mae enghreifftiau o hyn yn cynnwys cyflawni deilliannau cynllun 25 mlynedd Llywodraeth y DU, cynlluniau busnes cwmnïau dŵr, a chynlluniau dalgylch a ddatblygir gan bartneriaethau dalgylch o dan y Dull Seiliedig ar Ddalgylch. Mae strategaethau eraill ar lefel y DU ac maent yn cynnwys [Strategaeth Forol y DU](#) a'r [dull strategol o fynd i'r afael â risgiau o gemegion niweidiol yn nyfroedd y DU](#).

1.3 Dilyn Dull Seiliedig ar Le yng Nghymru

Mae Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 yn datgan bod yn rhaid i CNC lunio adroddiad sy'n cynnwys ei asesiad o sefyllfa adnoddau naturiol mewn perthynas â Chymru. Mae'r ail [Adroddiad o Gyflwr Adnoddau Naturiol \(SoNARR\) ar gyfer Cymru 2020](#) yn adeiladu ar y sylfaen dystiolaeth yn yr [Adroddiad o Gyflwr Adnoddau Naturiol 2016](#) cyntaf gan ddangos rhai o'r pwysau, effeithiau a'r cyfleoedd allweddol ar gyfer gweithredu. Mae SoNaRR 2020 yn defnyddio nifer o asesiadau yng Nghymru, y DU a byd-eang o statws a thueddiadau adnoddau naturiol ac yn edrych ar y risgiau y mae'r tueddiadau hynny yn eu hachosi i'n hecosystemau a llesiant Cymru fel y'u diffinnir yn Nogfen [Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol \(Cymru\) 2015](#).

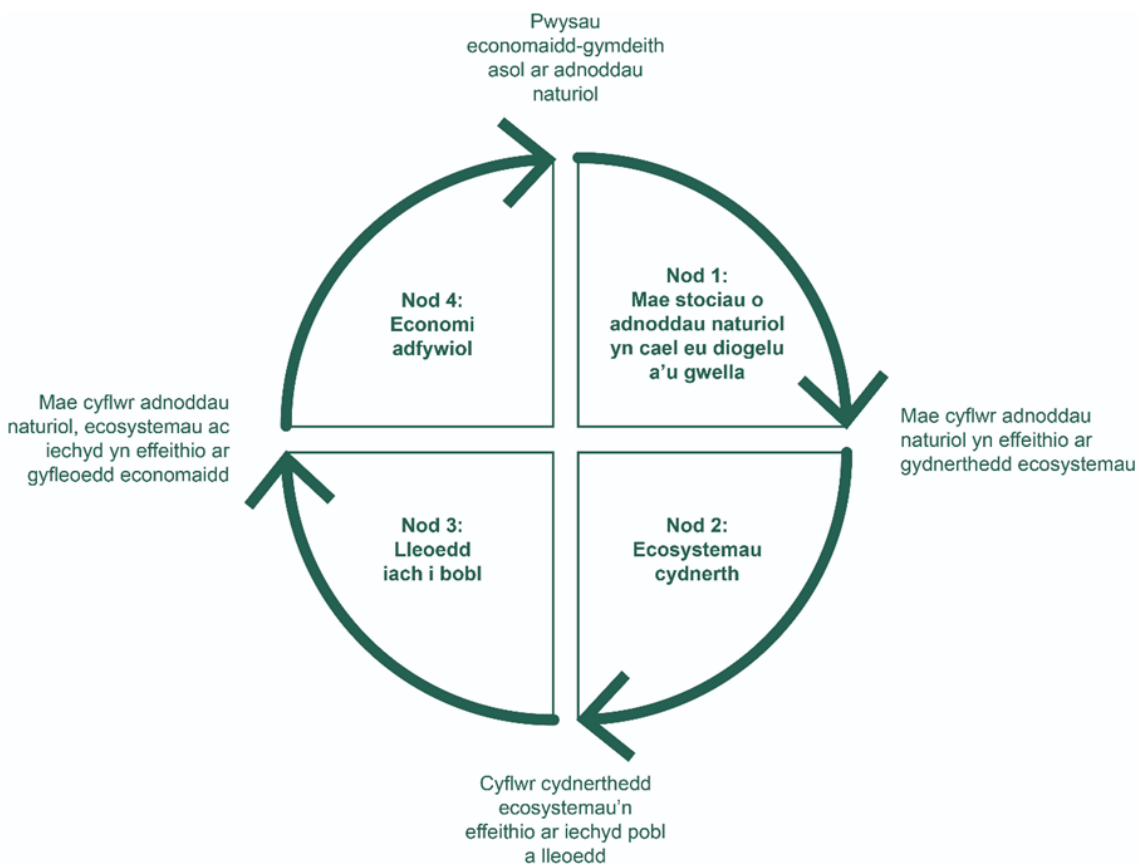
Mae wyth ecosystem fras a nifer o themâu trawsbynciol wedi cael eu defnyddio yn Adroddiad o Gyflwr Adnoddau Naturiol 2020 er mwyn asesu Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy. Dyma flociau adeiladu asesiad cyffredinol CNC. Y materion allweddol yn y bennod [Dŵr croyw](#) yw newid yn yr hinsawdd, addasu ffisegol, llygredd, dirywiad mewn bioamrywiaeth dŵr croyw, diffyg cysylltedd rhwng afonydd a'u gorlifdiroedd a rhywogaethau estron goresgynnol. Mae'r bennod yn cyflwyno tystiolaeth o gyflwr ecosystemau dŵr croyw a'r pwysau sy'n effeithio ar eu hiechyd a'r cyfleoedd i gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy ar gyfer ecosystemau dŵr croyw. Mae'r pwysau a'r cyfleoedd allweddol ar gyfer ecosystemau morol a thrawsnewidiol wedi'u nodi o fewn penodau [Ymylon arfordirol](#) a phenodau [Morol](#) Adroddiad o Gyflwr Adnoddau Naturiol 2020.

Ers cyhoeddi'r Adroddiad o Gyflwr Adnoddau Naturiol cyntaf mae [pedwar nod hirdymor yr Adroddiad o Gyflwr Adnoddau Naturiol](#) wedi'u cytuno sy'n arwain yr asesiadau sy'n sail i SoNaRR2020. Pedwar nod Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy:

- Diogelu a gwella stociau adnoddau naturiol
- Ecosystemau gwydn yn erbyn newid disgwylidig ac annisgwyl
- Lleoedd iach ar gyfer pobl yng Nghymru, wedi'u hamddiffyn rhag peryglon amgylcheddol
- Cyfrannu at economi adfywiol, cyflawni lefelau cynhyrchu a defnydd cynaliadwy

Caiff cynnydd Cymru tuag at reoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy o fewn Adroddiad o Gyflwr Adnoddau Naturiol 2020 ei asesu'n unigol tuag at y pedwar nod er nad oes modd eu gwahanu. Mae'r diagram yn Ffigur 3 yn dangos cysylltiadau a natur gylchol pedwar nod Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy:

Ffigur 3 Cysylltiadau a natur gylchol pedwar Nod Rheoli Adnoddau Naturiol yn gynaliadwy

Roedd Adroddiad o Gyflwr Adnoddau Naturiol 2016 yn sylfaen dystiolaeth bwysig i Weinidogion Cymru ei hystyried wrth baratoi'r [Polisi Adnoddau Naturiol](#), i CNC wrth baratoi [Datganiadau Ardal](#) ac ar gyfer awdurdodau cynllunio lleol wrth adnewyddu cynlluniau datblygu lleol. O dan [Ddeddf yr Amgylchedd \(Cymru\) 2016](#), mae gofyniad i Lywodraeth Cymru gyhoeddi'r Polisi Adnoddau Naturiol, sy'n amlinellu'r blaenoriaethau, heriau a chyfleoedd cenedlaethol yng Nghymru. Cafodd y Polisi Adnoddau Naturiol ei lunio gan ystyried canfyddiadau'r Adroddiad o Gyflwr Adnoddau Naturiol 2016.

Mae Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 yn amlinellu'r fframwaith polisi i'w gwneud yn bosibl rheoli'r amgylchedd mewn modd mwy rhagweithiol, cynaliadwy a chydgyssylltiedig. Mae'n cynnwys dyletswydd ar CNC i lunio Datganiadau Ardal i helpu i weithredu'r blaenoriaethau a amlinellir ym Mholisi Adnoddau Naturiol Llywodraeth Cymru. Ceir saith maes neu 'le' yng Nghymru, gan gynnwys yr amgylchedd morol. Mae gan bob ardal ddogfen Datganiad Ardal fyw, a gafodd ei chyhoeddi am y tro gyntaf ym mis Ebrill 2020, sy'n crynhoi'r heriau a'r chyfleoedd sy'n berthnasol i'r ardal honno. Mae'r gwaith o gyflenwi Datganiadau Ardal yn gofyn am ffordd newydd o weithio, ac yn dibynnu ar gydweithrediad llwyddiannus â phartneriaid a rhanddeiliaid.

Roedd [Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol \(Cymru\) 2015](#) yn ei gwneud yn ofynnol bod pob corff cyhoeddus yn gweithio tuag at gyflawni'r saith nod llesiant a'i fod yn meddwl am sut y bydd ei benderfyniadau'n cael effaith ar bobl sy'n byw yng Nghymru ar hyn o bryd ac yn y dyfodol. Mae'r Ddeddf yn gweithredu [Egwyddor Datblygu Cynaliadwy](#) sy'n dweud wrth sefydliadau sut i gyflawni eu dyletswydd o dan y Ddeddf. Mae 5 peth y mae angen i gyrrff

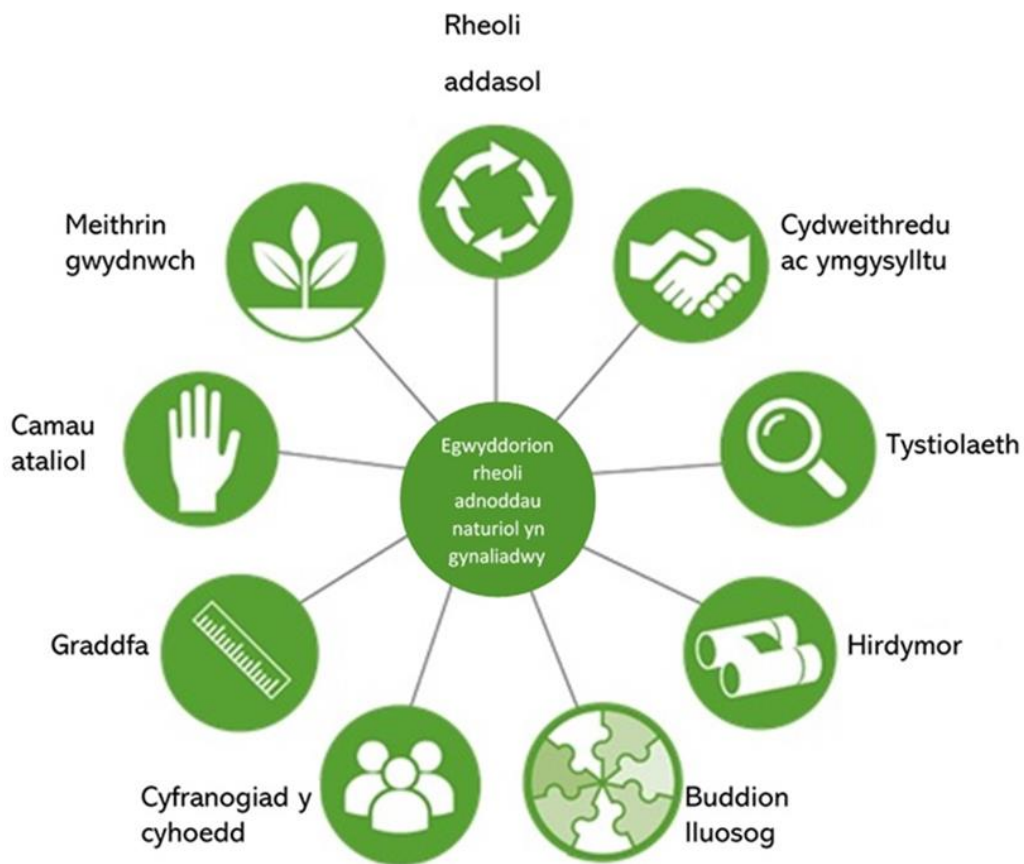
cyhoeddus eu hystyried i ddangos eu bod wedi cymhwyso'r egwyddor hon: Tymor hir, Ataliaeth, Integreiddio, Cydweithio a Chynhwysiad. Mae'r Ddeddf yn sefydlu Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus ar gyfer pob ardal awdurdod lleol yng Nghymru. Mae Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn gyfrifol am gyhoeddi Asesiad Llesiant Lleol a [Chynllun Llesiant Lleol](#).

Mae ecosystemau dŵr yn darparu gwasanaethau ecosystem pwysig gan gynnwys cyflenwad dŵr, cynhyrchu ynni adnewyddadwy, rheoli llifogydd, hamdden a physgodfeydd. Mae cydbwysu'r defnydd o'r gwasanaethau hyn gyda'i gilydd a rheolaeth gynaliadwy ar ddalgylchoedd yn her sylweddol. O safbwynt trydydd cylch y Cynllun Rheoli Basn Afon, rydym yn bwriadu dilyn dull Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy sy'n seiliedig ar le i flaenoriaethu dalgylchoedd, sef un sy'n cyflawni canlyniadau/gwelliannau ansawdd dŵr a ffisegol a buddion ehangach i'r amgylchedd a phobl. Byddai hyn yn cynnwys darparu buddion rheoli perygl llifogydd, buddion i ecosystemau dŵr croyw, arfordirol a morol a rhywogaethau sy'n cyd-fynd â buddion llesiant i bobl.

Nod prosiectau partneriaeth yw gweithio gyda thenantiaid, tirlfeddianwyr a thrigolion i wella'r gwaith o reoli tir a dŵr er budd pobl a bywyd gwylt yr ardal. Mae dalgylchoedd, yn eu cyfanrwydd, yn ffactor pwysig, a byddant yn hybu cyfleoedd i weithio ar draws ffiniau Datganiadau Ardal. Drwy ddilyn dull mwy cyfannol o reoli dalgylchoedd, gellir cyflawni canlyniadau gwell ar gyfer yr amgylchedd a llesiant pobl.

Cyflwynodd Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 naw egwyddor i helpu i ddarparu dull a chanllaw ar gyfer ystyried sut i Reoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy, fel y'u gwelir yn Ffigur 4 isod. Egwyddorion rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy yw sut rydym yn ymgorffori pedwar nod rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy. Mae sicrhau bod partneriaid a rhanddeiliaid yn cymryd rhan yn y broses sydd ynghlwm wrth Ddatganiadau Ardal yn gam pwysig tuag at gefnogi'r gwaith o weithredu'r blaenoriaethau, heriau a chyfleoedd a amlinellir ymhob un.

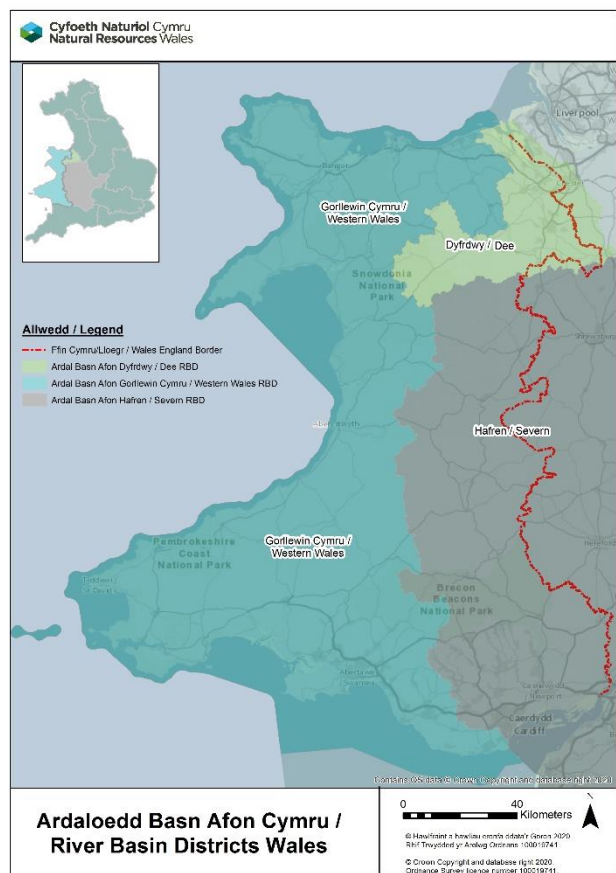
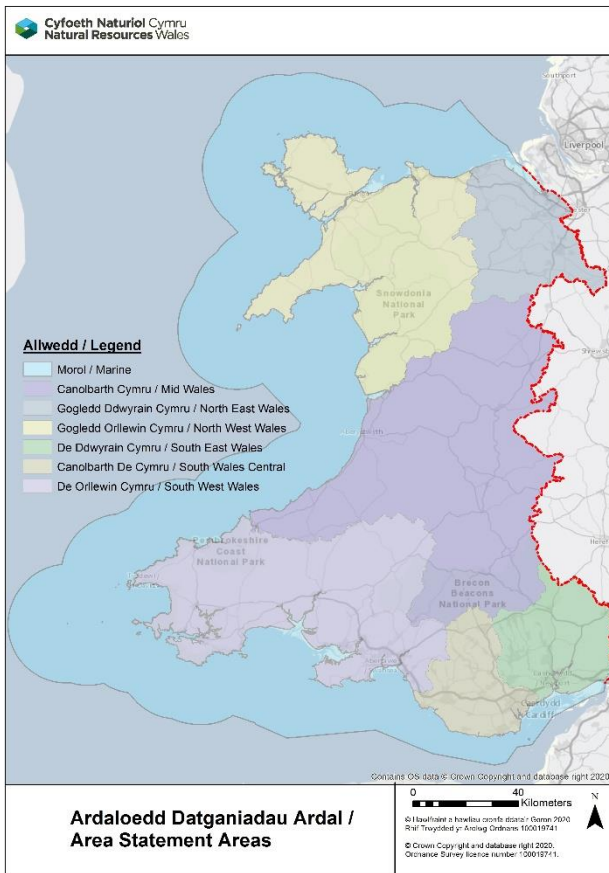
Ffigur4 Naw egwyddor rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy

Mae Datganiadau Ardal yn cynnwys gwybodaeth am yr adnoddau naturiol a geir yn y lle hwnnw, y buddion a ddarperir, a'r blaenoriaethau, risgiau a chyfleoedd sydd angen mynd i'r afael â nhw, gan bawb, er mwyn cyflawni rheolaeth gynaliadwy yn yr ardal honno. Caiff Datganiadau Ardal eu defnyddio hefyd i lunio gwaith cynllunio busnes a gwaith partneriaeth CNC, gan gynnwys prosiectau sy'n gysylltiedig â chanlyniadau ar gyfer ein cyrff dŵr. Cânt eu defnyddio i ddylanwadu ar amrediad o gynlluniau a pholisïau cyhoeddus i helpu i integreiddio gwaith rheoli dŵr cynaliadwy ar draws mecanweithiau cyflenwi eraill, gan gynnwys cynllunio defnydd tir, rheoli tir, perygl llifogydd a gwaith cynllunio gan gwmnïau dŵr.

Felly mae Datganiadau Ardal yn gweithredu fel sylfaen dystiolaeth ac offeryn blaenoriaethu er mwyn ein helpu i gyd i ddeall y cyfleoedd o safbwynt cyflawni rheolaeth gynaliadwy ar raddfa briodol ymhob rhan o Gymru. Mae Ffigur 5 isod yn dangos map o ardaloedd y Datganiadau Ardal ac ardaloedd basn afon yng Nghymru i'w cymharu. Mae Ardal Basn Afon Dyfrdwy yn cynnwys rhan o Ddatganiad Ardal Gogledd-ddwyrain Cymru a Datganiad Ardal Gogledd-orllewin Cymru ynghyd â Datganiad Ardal Forol Cymru, fel y gwelir yn Ffigur 5.

Ffigur 5 Mapiau o ardaloedd Datganiadau Ardal ac ardaloedd basn afon yng Nghymru

1.4 Dilyn dull seiliedig ar le yn Lloegr

Yn 2013, lansiodd Adran yr Amgylchedd, Bwyd a Materion Gwledig (DEFRA) y dull seiliedig ar ddalgylch. Mae'r dull seiliedig ar ddalgylch yn hybu gweithio ar y cyd ar raddfa dalgylch afon er budd yr amgylchedd, y gymdeithas a'r economi.

Ceir dwy bartneriaeth yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy, sef Partneriaeth Afon Dyfrdwy Lanwol a Phartneriaeth Canol Dalgylch Afon Dyfrdwy. Ymddiriedolaeth Dyfrdwy Cymru sy'n cynnal Partneriaeth Canol Dalgylch Afon Dyfrdwy, ac Ymddiriedolaeth Natur Swydd Gaer sy'n cynnal Partneriaeth Afon Dyfrdwy Lanwol. Mae'r ddau ddalgylch yn cynnwys cyrff dŵr ledled Cymru a Lloegr, felly mabwysiadwyd dull trawsffiniol o'r cychwyn er mwyn hwyluso gwaith ar y cyd, manteisio ar gyfleoedd cyllido i'r eithaf, a chreu'r buddion amgylcheddol gorau posibl. Cefnogir y ddwy bartneriaeth gan grŵp llywio sy'n cynnwys amrywiaeth o randdeiliaid. Mae tudalennau Partneriaeth Dalgylch yn crynhoi gweledigaeth y bartneriaeth, yr heriau a'r camau gweithredu ym mhob partneriaeth ar gael yn [Arsylwi Dŵr Cymru](#), ar gyfer dalgylchoedd Dyfrdwy Lanwol a Chanol.

Nodau'r partneriaethau yw cynnal, gwella a gwarchod dalgylch ac aber afon Dyfrdwy drwy hybu gwaith ar y cyd rhwng sefydliadau er mwyn gwella'r amgylchedd dŵr.

Lansiodd DEFRA y [Cynllun Amgylcheddol 25 Mlynedd ym mis Ionawr 2018](#), gan amlinellu sut i gyflwyno amgylchedd gwell o fewn cenhedlaeth. Roedd hyn yn cynnwys archwilio, drwy nifer o brosiectau 'arloesol', waith cyflenwi mwy integredig rhwng partneriaethau dalgylch a mentrau cynllunio lleol eraill fel gweithgarwch cynllunio awdurdodau lleol. Mae'r hyn a ddysgwyd o'r prosiectau hyn wrthi'n cael ei adolygu a'i gymhathu mewn ffyrdd newydd o integreiddio gwaith cyflenwi lleol drwy ddulliau fel cyfrifo cyfalaf naturiol.

Daeth Deddf Yr Amgylchedd 2021 i rym ym mis Tachwedd 2021 ac mae bellach yn rhan o'r fframwaith cyfreithiol newydd ar gyfer diogelwch amgylcheddol. Mae'n cynnig nifer o fentrau newydd fel Enillion Net ar gyfer Bioamrywiaeth, Rhwydwaith Adfer Natur, Strategaethau Adfer Natur Lleol, a chysylltiadau â gwaith cynllunio gofodol Awdurdodau Lleol. Bydd y rhain, ynghyd â'r dull seiliedig ar ddalgylch a Chynllun Rheoli Tir Amgylcheddol newydd ar gyfer amaethyddiaeth, yn cryfhau gwaith cyflenwi sy'n seiliedig ar leoedd lleol yn Lloegr.

1.5 Anghenion Tystiolaeth

Mae CNC ac Asiantaeth yr Amgylchedd yn sefydliadau sy'n seiliedig ar dystiolaeth ac mae ganddynt weithgareddau tystiolaeth wedi'u diffinio fel a ganlyn:

- Ymchwil/archwiliadau strategol
- Gwyliadwriaeth, monitro a darlunio data
- Dadansoddi
- Ymchwil/ymchwiliadau tactegol

Mae anghenion tystiolaeth yng Nghymru wedi'u datblygu gan CNC, ac maent wedi'u nodi mewn [papur tystiolaeth anghenion dŵr](#) sy'n ceisio mynd i'r afael â materion sy'n dod i'r amlwg fel cemegau ac yn nodi cyfleoedd ar gyfer prosiectau ymchwil cydweithredol sy'n

ymwneud â'r amgylchedd dŵr yng Nghymru. Yn ogystal, yn Adroddiad o Gyflwr Adnoddau Naturiol 2020 mae gan bob un o'r wyth pennod gyffredinol ar ecosystemau eu rhestr anghenion tystiolaeth gysylltiedig eu hunain sydd wedi'u cynnwys yn y [tabl anghenion tystiolaeth cyffredinol](#), y mae anghenion tystiolaeth forol ac arfordirol hefyd wedi'u rhestru yn [Strategaeth Tystiolaeth Forol Cymru](#).

Mae gwybodaeth am sut y caiff tystiolaeth ei defnyddio ar gyfer dyfroedd yn Lloegr ar gael yn **Atodiad Trosolwg Cynllunio (afon Dyfrdwy yn Lloegr)**.

2. Ardal Basn Afon Dyfrdwy

2.1 Sut rydym llunio'r dosbarthiad sylfaenol

Mae'r weithred o ddsbarthu gyfystyr â chynnal asesiad o ansawdd ein dyfroedd wyneb a'n dyfroedd daear ar bwynt penodol mewn amser. Mae'n cynnwys data monitro sy'n ofynnol gan yr offerynnau dosbarthu, a gesglir dros gyfnod sy'n amrywio rhwng tair a chwe blynedd cyn iddynt gael eu cyhoeddi. Mae'n seiliedig ar bwyntiau monitro arferol gweithredol o fewn corff dŵr, ac mae'n seiliedig ar risg. Mae'r gwaith dosbarthu hwn, a'r wybodaeth am y pwysau a risgiau i ddyfroedd, yn darparu sail ar gyfer cynllunio pob cylch.

Drwy gydol pob cylch y Cynlluniau Rheoli Basn Afon, rydym yn casglu'r holl dystiolaeth, hanesyddol a phresennol, ac yn llunio dosbarthiad sylfaenol. Dosbarthu yw'r broses lle caiff y data a gesglir yn ystod ein rhaglenni monitro dŵr ei drosi'n dystiolaeth sydd ei hangen arnom i gynghori, rheoleiddio a rheoli'r amgylchedd dŵr. Mae gennym gyfrifoldeb statudol i asesu a nodi statws pob corff dŵr a ddsberthir yng Nghymru, ond mae ei fanteision yn llawer ehangach. Mae'n cael ei ddefnyddio i hysbysu nifer o feysydd eraill, gan gynnwys cynlluniau buddsoddi'r diwydiant dŵr, gosod cyfyngiadau ar drwyddedau, hysbysu asesiadau o'r effaith amgylcheddol ar brosiectau a gweithgareddau arfaethedig, ac ar gyfer rheoli. Yng Nghymru, mae hefyd yn ffynhonnell dystiolaeth allweddol ar gyfer yr Adroddiad o Gyflwr Adnoddau Naturiol ac yn ddangosydd cenedlaethol ar gyfer Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Rydym yn defnyddio'r term cyrff dŵr i helpu i ddeall yr amgylchedd dŵr, a'i reoli. Mae corff dŵr yn cyfeirio at ran o afon, llyn, dŵr daear, dŵr trosiannol (aber) neu ddŵr arfordirol, neu at y nodwedd yn ei chyfanrwydd. Mae cyrff dŵr yn unedau adrodd ac yn ddangosyddion o iechyd yr amgylchedd dŵr ehangach. Rydym yn asesu cyflwr y cyrff dŵr hyn drwy waith monitro, sy'n arwain at bennu dosbarthiad. Mae'r gofynion cyfreithiol a amlinellir yn Rheoliadau'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr 2017 yn gymwys i bob math o ddŵr mewn ardal basn afon, nid dim ond y cyrff dŵr a ddangosir ar y mapiau. Yn ystod cylch cyntaf y Cynllun Rheoli Basnau Afon (2009–2015,) cafodd y dosbarthiad ei ddiweddarau yn flynyddol. Fodd bynnag, yng Nghymru caiff ei ddiweddarau erbyn hyn unwaith bob tair blynedd ar gyfer dyfroedd wyneb. Y dosbarthiad diweddaraf ar gyfer Cymru yw dosbarthiad 2021 ac mae ar gael ar wefan [Arsylwi Dyfroedd Cymru](#). Yn Lloegr, dosbarthiad 2019 yw'r dosbarthiad a ddefnyddir. Y set ddata gyfunol hon sy'n ffurfio'r dosbarthiad mwyaf diweddar, y caiff ei ddefnyddio i adrodd yn y cynllun hwn.

Mae Tabl 2 isod yn dangos y math a nifer y cyrff dŵr sy'n gosod y gwaelodlin ar gyfer y trydydd cylch. Sylwer bod Camlas Llangollen yn croesi'r ffin rhwng Cymru a Lloegr a bod Asiantaeth yr Amgylchedd yn adrodd arni fel rhan o Ardal Basn Afon Hafren.

Tabl 2: Math a nifer y cyrff dŵr a fydd yn ffurfio sylfaen trydydd cylch Cynllun Rheoli Basn Afon Dyfrdwy (2021-27).

Nifer y cyrff dŵr	Naturiol	Wedi'u haddasu'n sylweddol	Cyfanswm
Afonydd	50	21	71

Nifer y cyrff dŵr	Naturiol	Wedi'u haddasu'n sylweddol	Cyfanswm
Llynnoedd	4	13	17
Arfordirol	0	0	0
Aberol	0	1	1
Dŵr daear	5	0	5
Cyfanswm	59	35	94

2.1.1 Newidiadau ar gyfer y trydydd cylch

Mae'r data a'r wybodaeth a ddefnyddir wrth reoli'r amgylchedd dŵr yn cael eu hadolygu a'u gwella yn rheolaidd. Rydym yn defnyddio cyfres o ddata, safonau ac offerynnau sy'n ein helpu i gwblhau'r dosbarthiad.

Mae rhai o'r cyrff dŵr wedi cael eu haddasu ar draws Cymru ar gyfer trydydd cylch y Cynlluniau Rheoli Basn Afon. Gellir dod o hyd i ragor o fanylion am y newidiadau a restrir isod yn Atodiad B **Atodiad Trosolwg Cynlluniau Rheoli Basnau Afon (Cymru)**. Mae'r prif newidiadau fel a ganlyn:

- Cywiro gwallau, e.e. lle rhoddwyd enw anghywir i gorff dŵr, neu lle bo corff dŵr wedi'i gysylltu â'r dalgyrch gweithredol anghywir
- Diwygiadau a wnaed i rai o'r dynodiadau ail gylchred Cyrff Dŵr Artiffisial/Cyrff Dŵr a Addaswyd yn Helaeth a/neu ddynodiadau Corff Dŵr a Addaswyd yn Helaeth.
- Dad-ddynodi cyrff dŵr nad oeddent bellach yn cael eu defnyddio ar gyfer y defnydd dynodedig fel Ardaloedd Gwarchodedig Dŵr Yfed

Ar gyfer trydydd cylch y Cynllun Rheoli Basn Afon y, mae'r dosbarthiad wedi'i adolygu hefyd ar sail gwelliannau ym maes gwyddoniaeth, dealltwriaeth well o'r amgylchedd, a pholisïau a chyfarwyddiadau gan Lywodraeth y DU neu'r llywodraethau datganoledig. Ni ystyrir bod y newidiadau arfaethedig rhwng Cynlluniau Rheoli Basn yr ail gylch a'r trydydd cylch yn rhai mawr ac maent yn cynnwys:

- Rhwydweithiau monitro
- Safonau amgylcheddol, er enghraifft safonau Nitrogen ar gyfer llynnoedd, safonau asidedd afonydd
- Newidiadau i offerynnau dosbarthu ar sail cyngor gan Grŵp Cynghori Technegol y DU ac arbenigwyr technegol eraill - er enghraifft Offeryn Dosbarthu Pysgod Aberol
- Rhywogaethau estron goresgynnol

- Nifer y cemegion a aseswyd
- Dosbarthiad cemegau hollbresennol, parhaus, biogronnol a gwenwynig (uPBT)

Ceir rhagor o fanylion am y newidiadau hyn yn **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)**.

2.1.2 Statws Dyfroedd wyneb

O safbwynt cyrff dŵr afonydd, llynnoedd, arfordirol ac aberol, mae'r dosbarthiad yn seiliedig ar gyflwr ecolegol a chemegol y corff dŵr. Rydym yn casglu data biolegol a chemegol, sy'n cael eu cyfuno i roi **statws cyffredinol** o uchel, da, cymedrol, gwael neu ddrwg, yn seiliedig ar y dosbarth lleiaf a adroddwyd ar sail yr elfennau gwahanol a gafodd eu monitro.

Pennir **statws ecolegol** ar sail cyfuniad o ddata ar gyfer llygryddion biolegol, ffisegogemegol a phenodol.

Asesir **statws cemegol** drwy gydymffurfedd â safonau ansawdd amgylcheddol ar gyfer cemegion.

Mae llawer o'n dyfroedd wedi cael eu newid gan weithgarwch dynol ar gyfer defnyddiau penodol fel mordwyaeth, rheoli llifogydd neu storio dŵr. Mewn rhai achosion, gall y newid hwn olygu ei bod yn amhosibl cyflawni statws ecolegol da gan alluogi i ddefnydd dynol barhau. Er enghraifft, ni fydd carthu cynnal a chadw ar gyfer gweithgareddau porthladd yn galluogi i statws da gael ei gyflawni ar gyfer infertebratau dyfnforol mewn corff dŵr harbwr. Yn yr achosion hyn, dynodir y corff dŵr fel wedi'i addasu'n artiffisial neu'n sylweddol ac mae ganddo amcan i gyflawni potensial ecolegol da. Mae hwn yn fesur o'r lefel orau y gallai'r corff dŵr ei chyflawni gan ystyried y cyfyngiadau a orfodir gan ddefnydd dynol. Ceir 89 o gyrff dŵr wyneb yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy, gan gynnwys afonydd, llynnoedd ac un aber.

Mae Tabl 3 a Thabl 4 isod yn dangos nifer y cyrff dŵr ymhob dosbarthiad statws yn ôl y dosbarthiad ecolegol a chemegol diweddaraf.

Tabl 3 Y dosbarthiad ecolegol diweddaraf ar gyfer dyfroedd wyneb (cyrff dŵr a aseswyd)

Nifer y cyrff dŵr	Drwg	Gwael	Cymedrol	Da	Uchel
Afonydd	2	6	32	31	0
Llynnoedd	1	1	11	4	0
Aberol	0	0	0	1	0
Cyfanswm	3	7	43	36	0

Dylid nodi, ers 2015, y canfuwyd gwall yn y data monitro biolegol ar gyfer corff dŵr Morlas a oedd wedi'i adrodd fel da pan oedd yn gymedrol. Dengys defnyddio'r data a gywirwyd na fu newid yn statws biolegol corff dŵr Morlas.

Tabl 4 Y dosbarthiad cemegol diweddaraf ar gyfer dyfroedd wyneb (cyrff dŵr a aseswyd)

Nifer y cyrff dŵr	Methu	Da
Afonydd	14	57
Llynnoedd	0	17
Aberol	1	0
Cyfanswm	15	74

2.1.3 Statws dyfroedd daear

O safbwynt dŵr daear, cyfunir y statws meintiol a'r statws cemegol i roi dosbarthiad terfynol unigol, statws da neu wael. Pennir statws meintiol gwael ar gyfer dŵr daear mewn achosion lle gallai fod effeithiau niweidiol ar afonydd a gwlyptiroedd, neu lle nad oes sicrwydd y bydd dŵr glaw yn adfer y swm o ddŵr daear a dynnir yn flynyddol. Pennir statws cemegol gwael mewn achosion lle ceir llygredd gwasgaredig helaeth o fewn y corff dŵr daear, lle bo ansawdd y dŵr daear yn cael effaith niweidiol ar wlyptiroedd neu ddŵr wyneb, lle ceir ymwithiad halwynog yn sgil tynnu gormod o ddŵr, neu lle ceir dirywiad sylweddol yn ansawdd y dŵr a ddefnyddir ar gyfer cyflenwad dŵr yfed.

O'r pum corff dŵr daear a geir yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy, mae pob un ohonynt yn cyflawni statws meintiol a chemegol da. Mae dosbarthiad 2021 wedi nodi 1 corff dŵr daear lle mae tuedd gynyddol sylweddol mewn statws cemegol wedi'i nodi ers 2015, sydd angen ymchwiliad pellach.

Mae Tabl 5 a Thabl 6 isod yn dangos y dosbarthiad meintiol a chemegol diweddaraf ar gyfer dŵr daear.

Tabl 5: Y dosbarthiad meintiol diweddaraf ar gyfer dŵr daear

Nifer y cyrff dŵr	Gwael	Da
5	0	5

Tabl 6: Y dosbarthiad cemegol diweddaraf ar gyfer dŵr daear

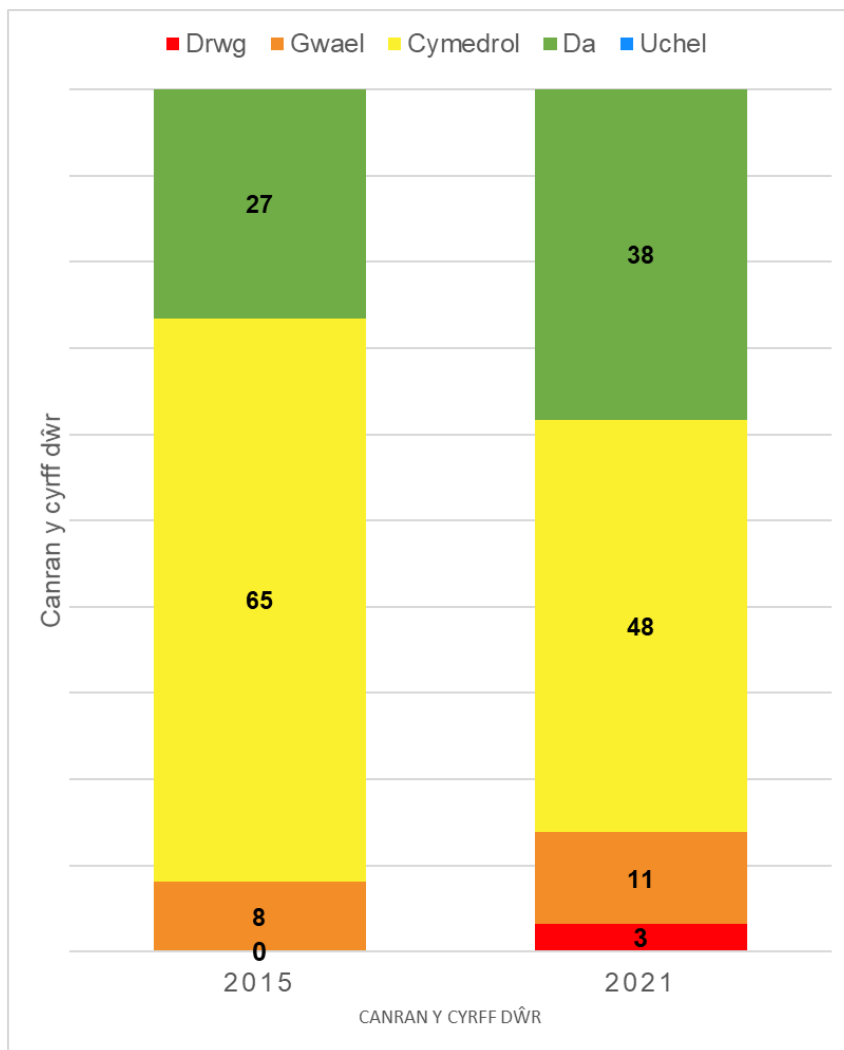
Nifer y cyrff dŵr	Gwael	Da
5	2	3

2.1.4 Newidiadau i ddosbarthiad ers 2015

2.1.4.1 Statws cyffredinol

Yn 2015, cyflawnodd 27% o'r cyrff yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy statws cyffredinol da, neu well (Ffigur 6). Gwnaethom ddarogan y byddai hyn yn cynyddu i 35% erbyn 2021. Mae canlyniadau'r dosbarthiad diweddaraf yn dangos bod 38% o gyrff dŵr wedi cyflawni statws cyffredinol da neu well. Gwneir y gymhariaeth gan ddefnyddio'r safonau, y dulliau asesu a'r cyrff dŵr sy'n cynrychioli'r wybodaeth orau a ddefnyddiwyd ac felly'r darlun mwyaf cywir o'r amgylchedd dŵr ar y pryd.

Ffigur 6 Cymharu'r dosbarthiad sylfaenol cyffredinol yn 2015 â'r dosbarthiad diweddaraf ar gyfer Ardal Basn Afon Dyfrdwy

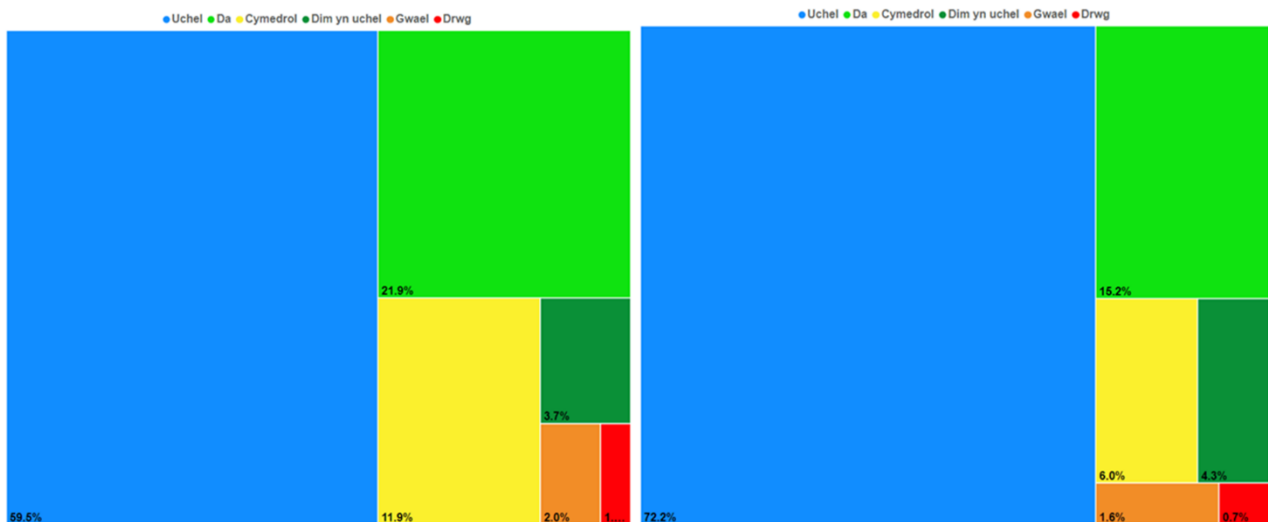
Mae'n bwysig deall nifer y cyrff dŵr sy'n gysylltiedig â'r newid yn y statws cyffredinol. Ardal Basn Afon Dyfrdwy yw'r un lleiaf yn Ewrop, ac mae ond yn cynnwys 94 o gyrff dŵr. O ganlyniad, gall newid mewn nifer fach ohonynt gael ei adlewyrchu fel newid sylweddol mewn canrannau. Gellir cysylltu'r gwahaniaethau a geir yn y statws cyffredinol ers 2015 â chwblhau gwaith asesu mesurau lliniaru trwy waith Adfer Tynnu Dŵr yn Gynaliadwy, ynghyd â chael data fel sail i ddosbarthu yn hytrach na defnyddio crebwyll arbenigol ar

gyfer rhai cyrff dŵr. Mae aber afon Dyfrdwy wedi parhau i fod â photensial ecolegol cymedrol rhwng 2009 a 2021.

2.1.4.2 Statws lefel elfennau

Ar gyfer pob corff dŵr, mae'r dosbarthiad corff dŵr cyffredinol wedi'i lunio o nifer o elfennau cemegol, biolegol a ffisegol gwahanol E.e. Mercwri, infertebratau dyfnforol, ocsigen toddedig). Mae dosbarthiad yn gofyn y dylai'r statws cyffredinol fod yr isaf o'r holl elfennau unigol. Nid yw'r rheol un allan, pob un allan, yn adlewyrchu'r gwelliannau a'r gydymffurfiaeth sylweddol ar lefel elfennol. Er mwyn darparu rhagor o fanylion, mae'n ddefnyddiol edrych ar gydymffurfiaeth ar lefel elfen sy'n rhoi darlun cyfannol gwell o statws amgylcheddol. Mae Ffigur 7 yn cynrychioli crynodeb o'r data lefel elfennol ar gyfer pob un o'r pum dosbarthiad gan ddefnyddio'r wybodaeth ddiweddaraf o gymharu â 2015. Mae arwynebedd pob categori yn y siartiau isod yn gymesur â chanlyniad pob dosbarth. Yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy, mae 92% o'r elfennau a aseswyd yn unigol ar statws da neu well yn 2021 o gymharu ag 85% yn 2015 sy'n dangos gwelliant ar lefel elfen dros y cyfnod hwn.

Ffigur 7 Lefel elfennol afon Dyfrdwy 2015 (chwith) a 2021 (dde)

O edrych ar y data ar gyfer y gwahanol fathau o gyrff dŵr yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy, yn 2021, mae 93% o elfennau ar statws da neu well mewn afonydd, 75% ar gyfer llynnoedd, 96% ar gyfer dyfroedd trosiannol ac 85% ar gyfer dŵr daear. Mae'r farn gyffredinol am statws ar lefel elfen yn gadarnhaol ac yn dangos yr ymdrech y mae CNC, Asiantaeth yr Amgylchedd a phartneriaid wedi'i chyfrannu i warchod a gwella statws yr amgylchedd dŵr.

Drwy asesu statws y gwahanol elfennau ar gyfer pob categori dŵr gallwn hefyd nodi elfennau sydd â mwy o gyrff dŵr ar gyfartaledd ar lai na'r da a allai fod angen mwy o ffocws arnynt yn ystod y trydydd cylch. Mewn afonydd, yr elfennau sydd â'r methiannau mwyaf yw ffosffad ac asesiad o fesurau lliniaru. Mae maetholion a mesurau lliniaru mewn cyrff dŵr sydd wedi'u haddasu'n helaeth yn elfennau allweddol i'w gwella a chanolbwyntio arnynt dros y trydydd cylch er mwyn cyflawni potensial cyffredinol da a drafodir ymhellach ym Mhennod 3.

2.1.4.3 Dirywiad

Yng Nghymru, mae cymhariaeth rhwng dosbarthiadau dechrau a diwedd ail gylch gan ddefnyddio'r un safonau a rhwydwaith cyrff dŵr yn dangos bod angen ymchwilio ymhellach i 14 elfen mewn 9 corff dŵr wyneb a 2 gorff dŵr daear er mwyn deall achosion dirywiad mewn statws. Gallai'r achosion hyn fod oherwydd newidiadau monitro, ymholiadau data neu newid amgylcheddol gwirioneddol o ganlyniad i bwysau ar yr amgylchedd dŵr. Byddwn yn ymchwilio i'r rhain cyn gynted ag sy'n ymarferol bosibl a lle mae dirywiad wedi'i gadarnhau o ganlyniad i effaith amgylcheddol wirioneddol, byddwn yn rhoi rhaglen o fesurau ar waith i ddychwelyd y corff dŵr i'w statws blaenorol.

Yn Lloegr, dangosodd cymhariaeth rhwng dosbarthiadau dechrau a diwedd yr ail gylch ddirywiad posibl mewn un corff dŵr wyneb ac un corff dŵr daear. Mae'r dirywiad yn y corff dŵr daear ar gyfer yr elfen Ardal Warchoddedig Dŵr Yfed. Mae Hafren Dyfrdwy wedi ymchwilio i hyn a bydd camau i wrthdroi dirywiadau yn cael eu datblygu yn Cynllun Rheoli Asedau 8. Mae adolygiad o'r data sydd ar gael ar gyfer y corff dŵr wyneb yn dangos bod y dirywiad yn ansicr. Os bydd gwir ddirywiad yn cael ei gadarnhau, bydd yr achos yn cael ei nodi a bydd mesurau i adfer y corff dŵr i'w statws blaenorol yn cael eu rhoi ar waith.

2.2 Cemegion, gan gynnwys y rheini sy'n hollbresennol, yn barhaus, yn fiogronnus ac yn wenwynig

Gall cemegion gael effaith ar yr ecosystem ddyfrol yn y ffyrdd canlynol:

- Bywyd dyfrol (pysgod, planhigion ac infertebratau): yn sgil bod yn agored yn uniongyrchol i gemegion yn nyfroedd y DU
- Iechyd dynol ac ysglyfaethwyr bywyd gwyllt uwch oherwydd cemegion a all gronni drwy'r gadwyn fwyd ddyfrol
- Ffynonellau dŵr wyneb a dŵr daear lle gall halogiad gan gemegion gyfyngu ar eu defnydd parhaus i gyflenwi dŵr at ddibenion domestig neu i gynhyrchu bwyd

Yng Nghymru a Lloegr, caiff cemegion yn yr amgylchedd dŵr eu rheoli o fewn fframwaith [dull strategol o fynd i'r afael â risgiau sy'n deillio o gemegion niweidiol yn ein dyfroedd](#). Mae'r cemegion sydd yn yr amgylchedd yn deillio o amrywiaeth o ffynonellau. Mae rhai cemegion yn hollbresennol ac maent yn cael eu rheoli orau ar lefel genedlaethol, lle bo eraill yn benodol i weithgaredd, a dylid canolbwyntio ar eu rheoli ar raddfa leol. Gwaherddir cynhyrchu a/neu ddefnyddio llawer o gemegion, ond eu bod yn parhau yn yr amgylchedd am gyfnodau hir o amser, ac yn parhau i gael eu monitro er mwyn dangos bod y rheolaethau sy'n bodoli eisoes yn ddigonol a bod crynodiadau'n lleihau. Bydd rheoli cemegion yn sicrhau ein bod yn lleihau'r effaith ar fywyd dyfrol, ar ddefnyddiau dynol o ddŵr.

Wrth i gemegion newydd gael eu gweithgynhyrchu a'u defnyddio, a bod ein hasesiad o gemegion yn gwella er mwyn rheoli unrhyw risgiau yn well, mae'r amrediad o gemegion, a'r ffordd y cânt eu hasesu, wedi esblygu ers cylch cyntaf y Cynlluniau Rheoli Basn Afon. Mae Rheoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017 yn nodi is-grŵp o gemegion sy'n hollbresennol, yn barhaus, yn fiogronnus ac yn wenwynig sy'n gofyn am ystyriaeth arbennig o safbwynt monitro a chyflwyno canlyniadau dosbarthu. Caiff y cemegion

hollbresennol, parhaus, biogronnus a gwenwynig hyn eu hadrodd yn llawn am y tro cyntaf yn y Cynllun Rheoli Basn Afon hwn. Ceir esboniad o'r asesiadau risg yn adran 4.4.3 **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)** ac maent yn seiliedig ar y dystiolaeth orau sydd ar gael ac yn dangos risg sylweddol o fethu'r safonau ar gyfer Etherau Diffenyl Polybrominedig a Mercwri. Mae'r taflenni ffeithiau cemegion i'w gweld yn Atodiad C **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)**, sy'n dangos bod defnydd y cemegion hyn wedi'i ddiddymu'n raddol, ac na fyddai mesurau pellach yn ymarferol. Fodd bynnag, yn wyneb y ffaith fod y cemegion hyn yn parhau yn yr amgylchedd cyhyd, mae'n debygol na cheir cydymffurfedd helaeth â safonau yn ystod y cyfnodau cynllunio nesaf.

Oherwydd natur fiogronnus cemegion hollbresennol, parhaus, biogronnus a gwenwynig, rydym bellach yn cael ein cyfarwyddo i fonitro presenoldeb y cemegion hyn ym meinwe pysgod a physgod cregyn. Ni allwn samplu'r amgylchedd am y cemegion hyn mewn modd mor eang ag y gwnawn ar gyfer samplau dŵr, a byddwn ond yn samplu pysgod a physgod cregyn pan rydym yn hyderus na chawn effaith ar boblogaethau naturiol. Mae hyn yn cyfyngu ar nifer y cyrff dŵr y byddwn yn eu hasesu ar gyfer y mathau hyn o gemegion yng Nghymru, ac felly mae CNC yn ymchwilio'n weithredol i ddulliau a thechnegau eraill er mwyn asesu'r risg y mae sylweddau hollbresennol, parhaus, biogronnus a gwenwynig yn ei pheri i lefelau troffig uwch. Yn Lloegr, y dull o weithredu o safbwynt dosbarthiadau cemegol sy'n cynrychioli'r darlun cenedlaethol orau o safbwynt sylweddau hollbresennol, parhaus, biogronnus a gwenwynig. Ers cyhoeddi'r Cynlluniau Rheoli Basn Afon diwethaf yn 2015, mae Asiantaeth yr Amgylchedd wedi ehangu ei rhaglen monitro biota yn sylweddol, ond nid yw'n ymarferol nac yn foeseogol i fonitro presenoldeb y sylweddau hyn mewn mamaliaid dyfrol mewn cynifer o leoliadau ag y cymerir samplau dŵr, ac mae'n dal yn fach o gymharu â'r rhwydwaith monitro dŵr. Am y rheswm hwn, mae safleoedd monitro biota yn cynrychioli ardaloedd daearyddol sydd yn llawer mwy o faint na safleoedd monitro dŵr, unwaith y mae sylfaen gadarn wedi'i sefydlu.

Mae'n bosibl y gwelir gwahaniaethau mewn canlyniadau dosbarthu mewn dalgylchoedd trawsffiniol yn achos sylweddau hollbresennol, parhaus, biogronnus a gwenwynig, ac etherau diffenyl polybrominedig a mercwri yn benodol, oherwydd gwahaniaethau yn y dystiolaeth sydd ar gael yng Nghymru a Lloegr. Mae rheoleiddwyr y DU yn parhau i gydweithio'n agos ar y mater o ddsbarthu cemegion. Mae pob un ohonom wedi datblygu dull sy'n gwneud y defnydd gorau o'r dystiolaeth sydd ar gael i ni. Er efallai y ceir gwahaniaethau yn y dulliau o ddsbarthu, gellir cymharu, yn fras, y mesurau a gymhwysir i leihau sylweddau hollbresennol, parhaus, biogronnus a gwenwynig yn yr amgylchedd dŵr, a ysgogir gan ddeddfwriaeth genedlaethol a rhyngwladol, ar draws y gweinyddiaethau, a bydd gwaith o fonitro'r gostyngiad yn lefelau'r cemegion hyn yn yr amgylchedd yn parhau er mwyn sicrhau bod mesurau'n briodol.

Mae cemegion newydd, gan gynnwys rhai cemegion fferyllol, o bryder cynyddol yn yr amgylchedd dŵr. Mae gan CNC raglen fonitro gadarn ar gyfer cemegion sy'n dod i'r amlwg a ddefnyddir i nodi risgiau sy'n dod i'r amlwg ac felly'r rhai y gallai fod angen rheoliadau a mesurau ychwanegol arnynt. Yn dilyn y DU yn gadael yr UE, mae rheoleiddwyr y DU yn gweithio gyda'i gilydd i nodi cemegion newydd ac i reoleiddio'r rheiny sy'n peri perygl sylweddol. Mewn rhai achosion, gallai hynny arwain at reoli ffynonellau'n genedlaethol, mewn achosion eraill gallai hyn olygu gweithio'n agosach gyda byrddau iechyd, fferyllwyr ac Iechyd Cyhoeddus Cymru i leihau faint o gynhyrchion fferyllol a ddefnyddir mewn cymdeithas ac felly'n mynd i mewn i'r amgylchedd dŵr.

2.2.1 Y Rhestr Allyriadau

O dan Reoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017, mae'n rhaid cyhoeddi stocrestr o allyriadau, gollyngiadau a cholledion sylweddau blaenoriaeth ar gyfer pob Ardal Basn Afon. Mae'r wybodaeth hon, gan gynnwys y fethodoleg, yn **Atodiad Trosolwg Cynlluniau (Cymru)**. Lluniwyd y stocrestr gan ddefnyddio monitro amgylcheddol a data gollyngiadau elifiant pwynt y ffynhonnell. Yn y tymor hwy, bwriedir i'r stocrestrau olrhain effeithiolrwydd mesurau rheoli ar ollyngiadau sylweddau blaenoriaeth ar lefel genedlaethol.

2.3 Ardaloedd gwarchodedig

Ceir nifer o ardaloedd yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy lle mae'r amgylchedd dŵr yn enwedig o bwysig. Mae gan ardaloedd gwarchodedig, a ddiffinnir gan Reoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017 ac sydd wedi'u rhestru yn ein Cofrestr o Ardaloedd Gwarchodedig, warchodaeth gyfreithiol o dan amrediad o Reoliadau'r DU (gweler yr **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)** a'r **Atodiad Trosolwg Cynllunio (afon Dyfrdwy yn Lloegr)**). Gall ardaloedd gwarchodedig fod ag amcanion gwahanol o safbwynt cydymffurfedd. Lle mae'r safonau sy'n ofynnol ar gyfer gwneud hyn yn llymach na'r rheini sy'n ofynnol ar gyfer cyflawni statws ecolegol da, mae'n rhaid i ni wneud pob ymdrech i gyflawni'r safonau llymach hynny.

Mae Tabl 7 i Dabl 12 isod yn dangos math a nifer yr ardaloedd gwarchodedig perthnasol. Sylwer, lle mae Ardal Warchodedig yn croesi ffin mwy nag un ardal basn afon, rydym yn adrodd arni yn y Cynllun Rheoli Basn Afon sy'n cynnwys y rhan fwyaf o'r ardal er mwyn osgoi dyblygu gwaith. Gweler **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)** a **Throsolwg Cynllunio (Dyfrdwy yn Lloegr)** am fanylion pellach a dolenni i ffynonellau data cydymffurfio ar gyfer gwahanol fathau o Ardaloedd Gwarchodedig.

Mae Rheoliadau Atal Llygredd Nitradau (Cymru) (2013) wedi'u dirymu ac mae Rheoliadau Adnoddau Dŵr (Rheoli Llygredd Amaethyddol) (Cymru) 2021 mewn grym yn eu lle. Bydd mesurau i warchod yr amgylchedd rhag llygredd o nitradau o ffynonellau amaethyddol yn berthnasol bellach i'r mwyafrif o ddaliadau yng Nghymru ar ôl i'r cyfnodau pontio ddod i ben (maent yn berthnasol i ddaliadau nad oeddent wedi'u lleoli mewn Parth Perygl Nitradau yn flaenorol). Caiff Parthau Perygl Nitradau yng Nghymru, yr oeddent wedi'u cynnwys ar y Gofrestr Ardal Warchodedig yn flaenorol, eu tynnu i ffwrdd ar gyfer y cynllun terfynol.

Dynodwyd rhai ardaloedd o ddyfroedd aberol ac arfordirol fel Dyfroedd Pysgod Cregyn. Mae Dyfroedd Pysgod Cregyn yn feysydd sydd angen eu hamddiffyn neu eu gwella i gefnogi bywyd a thwf pysgod cregyn er mwyn cyfrannu at ansawdd uchel pysgod cregyn i bobl eu bwyta. Yn ogystal ag amcanion generig ar gyfer dŵr wyneb (statws da, dim dirywiad ac yn y blaen) mae gofyniad i osod amcanion amgylcheddol ar gyfer Dyfroedd Pysgod Cregyn fel sy'n angenrheidiol neu'n ddymunol i wella neu warchod y Dŵr Pysgod Cregyn. Yr amcan ychwanegol ar gyfer Dyfroedd Pysgod Cregyn yw safon microbaidd o 300 neu lai o *E.coli* fesul 100ml o gnawd pysgod cregyn y mae'n rhaid i Asiantaeth yr Amgylchedd a CNC ymdrechu i'w arsylwi. Rydym yn ystyried bod Dŵr Pysgod Cregyn yn bodloni'r amcan hwn os yw wedi bod yn cydymffurfio mewn 8 o'r 10 mlynedd diwethaf. Nid yw Dwyrain Dyfrdwy na Gorllewin Dyfrdwy wedi cyflawni'r amcan hwn.

Tabl 7 Ardaloedd dŵr yfed gwarchoddedig

Math o gorff dŵr	Cyfanswm	Nifer yng Nghymru	Nifer mewn perygl	Nifer yn Lloegr	Nifer mewn perygl
Dŵr wyneb	15	15	7	0	Amherthna sol
Dŵr daear	5	5	0	1	1

Mae corff Dŵr Daear Tywodfaen Permo-Triasig Dyfrdwy yn Gorff Dŵr Daear trawsffiniol mawr ac mae wedi'i gynnwys ar gyfer Cymru a Lloegr gyda statws risg gwahanol. Sylwer: Mae rhan o gorff dŵr Daear Tywodfaen Permo-Triasig Wirral a Gorllewin Swydd Gaer wedi'i leoli yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy ond adroddir arno yng Nghynllun Ardal Basn Afon Gogledd Orllewin Asiantaeth yr Amgylchedd ac nid yw wedi'i ddyblygu yn y ffigurau hyn.

Tabl 8 Ardaloedd gwarchoddedig dyfroedd pysgod cregyn

Math o gorff dŵr	Cyfanswm	Nifer yng Nghymru	Nifer yn Lloegr	Wedi cyflawni'r amcan
Dyfroedd pysgod cregyn	2	1	1	0

Tabl 9 Ardaloedd gwarchoddedig dŵr ymdrochi

Math o gorff dŵr	Cyfanswm	Nifer yng Nghymru	% cydymffurfedd	Nifer yn Lloegr	% cydymffurfedd
Dŵr ymdrochi	1	0	Amherthna sol	1	100

Tabl 10 Ardaloedd gwarchoddedig sy'n sensitif i faethynnau

Math o gorff dŵr	Cyfanswm	Nifer yng Nghymru	Nifer yn Lloegr	Hyd (cilomedr)/arwynebedd (cilomedr ²) dynodedig
Ewtroffigedd mewn afonydd	1	1	0	27 cilomedr

Tabl 11 Parthau Perygl Nitradau (Lloegr yn unig)

Math o gorff dŵr	Nifer yn Lloegr
Parth Perygl Nitradau	8

Tabl 12 Safleoedd a warchodir gan Ewrop

Safle a warchodir gan Ewrop	Cyfanswm	Nifer yng Nghymru	Nifer yn Lloegr
ACA sy'n ddibynnol ar ddŵr	9	6	3
AGA sy'n ddibynnol ar ddŵr	4	2	2
Safleoedd Ramsar	3	2	1

At ddibenion y Cynlluniau Rheoli Basn Afon, rhoddwyd yr enw safleoedd Ewropeaidd i Ardaloedd Cadwraeth Arbennig (ACAau), Ardaloedd Gwarchodaeth Arbennig (AGAau) a Safleoedd Ramsar

Yng Nghymru, adroddir ar gyflwr y nodweddion cynefinoedd a rhywogaethau dynodedig a geir mewn Ardaloedd Cadwraeth Arbennig (ACAau) ac Ardaloedd Gwarchodaeth Arbennig (AGAau) dros gylchoedd o chwe blynedd. Mae'r dull adrodd hwn yn wahanol yng Nghymru a Lloegr. Yn Lloegr, adroddir ar gyflwr ar sail uned, ac yng Nghymru, gwneir hynny ar sail nodwedd cynefin neu rywogaeth ddynodedig. Yn ogystal, ceir gwahaniaethau bach yn rhai o'r categorïau a ddefnyddir ar gyfer adrodd. Yng Nghymru, cynhaliodd CNC [asesiadau o gyflwr dangosol morol ar gyfer pob nodwedd forol AGAau ac ACAau](#) yn 2018.

Yn [Aseiad sylfaenol CNC o safleoedd gwarchodedig daearol a dŵr croyw 2020](#), cafodd tystiolaeth a fodolai eisoes ei defnyddio i lunio asesiadau o gyflwr nodweddion 'dangosol', lle roedd hynny'n bosibl, ar draws yr ystod o nodweddion dŵr croyw a daearol a geir ar safleoedd gwarchodedig yng Nghymru.

Ym mis Ionawr 2021, cyhoeddodd CNC adroddiad tystiolaeth ar [Aseiad o gydymffurfiaeth Ardaloedd Cadwraeth Arbennig Afonydd Cymru yn erbyn Targedau Ffosforws](#). Ar y cyfan, mae'r adolygiad o dystiolaeth yn dangos bod achosion eang eu gwasgariad, yn ACA Afon Dyfrdwy, o beidio â chyrraedd y targedau llymach diwygiedig a bennwyd ar gyfer ffosforws. Mae rhagor o wybodaeth ar gael yn Adran 3.2.4.1

Sylwch fod ACA Aber Dyfrdwy; ACA Afon Dyfrdwy a Llyn Tegid, ac ACA Mawnogydd Fenn, Whixall, Bettisfield, Wem a Cadney wedi'u lleoli'n rhannol yng Nghymru a Lloegr. Nid yw AGA Berwyn wedi'i chynnwys yn y ffigurau hyn oherwydd nid oes cysylltiad rhyngddi ag Ardal Basn Afon Dyfrdwy o ddefnyddio methodoleg ddiwygiedig Cyfoeth Naturiol Cymru ar gyfer y trydydd cylch (er mwyn osgoi ei chyfrif ddwywaith), ac mae wedi'i chysylltu, yn hytrach, ag Ardal Basn Afon Hafren. Mae AGA estynedig Bae Lerpwl wedi'i chysylltu ag Ardal Basn Afon Gogledd-orllewin Lloegr, Ardal Basn Afon Dyfrdwy, ac Ardal Basn Afonydd Gorllewin Cymru, ac mae wedi'i chynnwys yn y ffigurau uchod.

Mae mapiau o'r ardaloedd gwarchodedig yn rhan Lloegr o Ardal Basn Afon Dyfrdwy a gwybodaeth am gydymffurfio â'u safonau a'u hamcanion ar gael ar **Arsylwi Dyfroedd Cymru**.

2.3.1 Newidiadau i rai o'r ardaloedd gwarchodedig rhwng yr ail gylch a'r trydydd cylch

Ni fu unrhyw newidiadau i'r ardaloedd gwarchodedig a bennir gan Reoliadau Trin Dŵr Gwastraff Trefol (Cymru a Lloegr) 1994 ar gyfer pysgod cregyn, dŵr ymdrochi nac ardaloedd sy'n sensitif i faethynnau rhwng Cynllun Rheoli Basn Afon Dyfrdwy yr ail gylch a'r trydydd cylch.

2.3.1.1 Dŵr yfed (dŵr wyneb a dŵr daear)

Rydym wedi adolygu'r holl ardaloedd gwarchodedig dŵr yfed a dŵr wyneb, a'n bwriad yw diweddarau'r rheini sydd wedi'u rhestru yn Atodiad B o **Atodiad Trosolwg Cynlluniau Rheoli Basnau Afon (Cymru)**. Nid oes unrhyw newidiadau yn y rhan o Ardal Basn Afon Dyfrdwy yn Lloegr.

2.3.1.2 Parthau Perygl Nitradau

Mae Rheoliadau Atal Llygredd Nitradau (Cymru) 2013 wedi'u dirymu ac mae Rheoliadau Adnoddau Dŵr (Rheoli Llygredd Amaethyddol) (Cymru) 2021 ar waith yn eu lle. Er bod gofynion y Rheoliadau Atal Llygredd Nitradau ond yn berthnasol i'r daliadau tir hynny sydd o fewn Parth Perygl Nitradau, bydd y mwyafrif o fesurau o dan Reoliadau Adnoddau Dŵr (Rheoli Llygredd Amaethyddol) (Cymru) 2021 yn berthnasol i bob daliad tir yng Nghymru ar ôl i'r cyfnod pontio cychwynnol ddod i ben.

2.3.1.3 Safleoedd Ewropeaidd (Ardaloedd Cadwraeth Arbennig, Ardaloedd Gwarchodaeth Arbennig, a safleoedd Ramsar sy'n ddibynnol ar ddŵr)

Yn dilyn ymadawiad y DU â'r UE, nid yw Ardaloedd Cadwraeth Arbennig nac Ardaloedd Gwarchodaeth Arbennig yn y DU yn rhan o rwydwaith ecolegol Natura 2000 yr UE mwyach. Mae Rheoliadau Cynefinoedd 2017 fel y'u diwygiwyd wedi creu rhwydwaith safleoedd cenedlaethol ar y tir a'r môr, gan gynnwys ardaloedd morol ar lannau'r DU ac ar y môr. Mae'r rhwydwaith safleoedd cenedlaethol yn cynnwys yr Ardaloedd Cadwraeth Arbennig ac Ardaloedd Gwarchodaeth Arbennig presennol, ynghyd ag ACAau ac AGAau newydd a ddynodir o dan y rheoliadau hyn.

Bydd yn ofynnol cynnal rhwydwaith cydlynol o safleoedd gwarchodedig ag amcanion cadwraeth trofswaol o hyd er mwyn cyflawni'r ymrwymiad a wnaed gan y llywodraeth i gynnal mesurau diogelu amgylcheddol ac i barhau i gyflawni ein rhwymedigaethau cyfreithiol rhyngwladol, fel Confensiwn Bern, a chonfensiynau Oslo/Paris, Bonn a Ramsar.

Nid yw Gwlyptiroedd o Bwysigrwydd Rhyngwladol (a elwir yn safleoedd Ramsar) yn rhan o'r rhwydwaith safleoedd cenedlaethol. Mae llawer o safleoedd Ramsar yn gorgyffwrdd ag Ardaloedd Cadwraeth Arbennig ac Ardaloedd Gwarchodaeth Arbennig, ac mae'n bosibl iddynt gael eu dynodi ar gyfer yr un rhywogaethau a chynefinoedd, neu rywogaethau a chynefinoedd gwahanol. Mae pob safle Ramsar yn parhau i gael ei warchod yn yr un ffordd ag Ardaloedd Cadwraeth Arbennig ac Ardaloedd Gwarchodaeth Arbennig.

Ym mis Hydref 2017, cafodd AGA Bae Lerpwl (UK9020294) ei hymestyn. Mae'r AGA fawr hon yn gorgyffwrdd â thair ardal basn afon, sef rhai Gogledd-orllewin Lloegr, Afon Dyfrdwy ac Afonydd Gorllewin Cymru.

2.3.1.4 Dyfroedd Pysgod Cregyn

Mae'r ardaloedd gwarchodedig dyfroedd pysgod cregyn wrthi'n cael eu hadolygu, a bydd Llywodraeth Cymru yn ymgynghori ar newidiadau arfaethedig ar wahân yn 2021. Ni wnaed newidiadau ar gyfer Dŵr Pysgod Cregyn Gorllewin Dyfrdwy.

Caiff y Gofrestr o Ardaloedd Gwarchodedig ei diweddarau a'i chyhoeddi fel rhan o'r trydydd Cynllun Rheoli Basn Afon, a chaiff y mapiau eu diweddarau ar wefan [Arsylwi Dyfroedd Cymru](#).

2.4 Cyflawni camau gweithredu 2015-2021

Mae'r camau gweithredu a gymerwyd yn ystod yr ail gylch, gyda'i gilydd, wedi cyfrannu at ddiogelu a gwella'r amgylchedd dŵr. Roedd y camau gweithredu'n ymwneud â phob math o gorff dŵr, sef afonydd, llynnoedd, gwlyptir, dŵr daear, aberoedd a dyfroedd arfordirol, gan gynnwys y rheiny sydd wedi'u lleoli mewn ardaloedd gwarchodedig. Ceir nifer o enghreifftiau gan gynnwys astudiaethau achos a llawer o'r camau gweithredu partneriaeth yn Atodiad 1.

2.4.1 Atal dirywiad

Mae llawer o weithgareddau dyddiol Cyfoeth Naturiol Cymru, Asiantaeth yr Amgylchedd a sawl un o'n partneriaid yn cyfrannu at atal dirywiad yr amgylchedd dŵr. Er enghraifft, mae gwaith staff lleol Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd yn cwmpasu amrediad o weithgareddau, gan gynnwys ym meysydd rheoliadol, gorfodi, rheoli digwyddiadau a chynghori, er mwyn diogelu dŵr, tir ac aer. Mae hyn yn cyfrannu tuag at atal dirywiad mewn llawer o gyrff dŵr ar draws yr ardal basn afon. Mae enghreifftiau o'r gwaith hwn yn cynnwys y canlynol:

- ymweliadau â ffermydd penodol, a all fod yn rheoliadol at ddibenion trawsgydymffurfio, gwaith sy'n ymwneud â dŵr daear a Pharthau Perygl Nitradau, neu at ddibenion rhoi cyngor a chanllaw ar arfer gorau er mwyn diogelu'r amgylchedd dŵr.
- cynnal archwiliadau o gydymffurfiaeth gosodiadau pŵer hydrodrydanol ag amodau trwyddedau.
- cynnal archwiliadau o weithfeydd trin dŵr gwastraff – yn gwmni dŵr, yn weithgaredd masnachol neu'n breifat.
- ymweliadau atal a rheoli llygredd â safleoedd a drwyddedir, e.e. unedau dofednod a safleoedd diwydiannol mawr eraill, gan gynnwys yn y sector bwyd a diod.
- gwaith rheoli rhywogaethau estron goresgynnol sy'n ymwneud â dŵr os yw'n cael effaith ar nodweddion safleoedd gwarchodedig neu asedau CNC.

- atal llygredd – ystadau diwydiannol, camgysylltiadau, adeiladu tai, a chynlluniau ffyrdd newydd.
- mynd i ddigwyddiadau i atal gollyngiadau sy'n llygru, a, lle bo hynny'n ofynnol, dilyn hyn ag ymateb rheoliadol mewn achosion o gyflawni troseddau amgylcheddol. Gall hyn leihau'r effeithiau ac atal problemau rhag digwydd yn y dyfodol.
- darparu cyngor cyn ymgeisio, a mewnbwn technegol i drwyddedau newydd, gan gynnwys ceisiadau'n ymwneud â phŵer hydrodrydanol a cheisiadau cynllunio, gan gynnwys cyfleusterau storio amaethyddol newydd.
- monitro gweithgareddau taenu ar dir.
- mynd i'r afael â chamgysylltiadau gyda chwmnïau dŵr a'r awdurdod lleol.

2.4.2 Rhaglen o Fesurau

Yn gyffredinol, mae'r rhain yn pennu'r dull cyfreithiol, polisi neu strategol, neu maent yn hanfodol i waith cyflenwi a chanlyniadau amgylcheddol ar lefel leol, er enghraifft gwaharddiad cenedlaethol ar ddefnyddio cemegyn penodol neu strategaeth genedlaethol ar gyfer blaenoriaethu ac ariannu'r gwaith o adfer mwyngloddiau segur. Maent yn cynnwys Rhaglen Fuddsoddi'r Diwydiant Dŵr a mesurau lleol ar gyfer y cyrff dŵr sydd wedi'u targedu. Am fwy o fanylion ar gyrff dŵr sydd wedi'u targedu, gweler Adran 2.4.2.1

Bydd yr union fesurau a gaiff eu rhoi ar waith yn agored i newid dros amser. Mae newidiadau yn y mathau o fesurau sydd eu hangen yn digwydd am resymau amrywiol, gan gynnwys tystiolaeth newydd, newidiadau yn statws corff dŵr, newidiadau mewn pwysau (e.e. patrymau cynydu), argaeledd cyllid, newidiadau ym mholisi'r llywodraeth, effeithiau datblygiadau, a'r newid yn yr hinsawdd. Gweithredwyd ar gyfleoedd i gyflwyno mwy o dechnegau, neu brofi rhai newydd, fel sy'n briodol, e.e. y Prosiect Gwahanu Slyri, a gafodd gefnogaeth gan Gronfa Weithredu'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr yn ystod yr ail gylch.

Ledled Cymru drwy'r Rhaglen Buddsoddi yn y Diwydiant Dŵr, dyrannodd Dŵr Cymru £65 miliwn er mwyn cyflawni gweithgareddau'n ymwneud â Rheoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017 yn ei gynllun busnes ar gyfer 2015–20 (Cynllun Rheoli Asedau 6), gan gynnwys y canlynol:

- gosod system monitro hyd digwyddiad ymhob gorlif Carthffosiaeth Cyfunol
- gwaith monitro yn rhan o Raglen Ymchwilio i Gemegion y DU
- ymchwiliadau mewn perthynas â Rheoliadau Cyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017 ac Ardaloedd Dŵr Yfed Gwarchoddedig
- monitro llifoedd mewn Gwaith Trin Dŵr Gwastraff

Mae'r sylfaen dystiolaeth wrthi'n cael ei defnyddio i lywio penderfyniadau buddsoddi ac i ddylanwadu ar newidiadau ym mholisiâu defnydd tir yng Nghymru.

Yn benodol i Ardal Basn Afon Dyfrdwy, cyflawnodd Dŵr Cymru y canlynol:

- cyflwyno gwelliannau yng ngwaith trin carthion Cerrigydrudion yn nalgyrch afon Nug er mwyn bodloni gofynion Rheoliadau Cyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017 o ran sicrhau na cheir dirywiad
- cynnal ymchwiliadau i ddeall effaith ei asedau ar Worthenbury Brook a Pulford Brook

I Hafren Dyfrdwy bu'r ffocws ar fanteision rheoli dalgyrch, gan wella'r cynnyrch crai cyn tynnu dŵr. Cynhaliwyd asesiadau risg mewn perthynas â phresenoldeb plaladdwyr yn nalgyrch Afon Dyfrdwy a'u heffaith bosibl o fewn y gwaith trin dŵr. Cefnogodd Dee Valley Water (Hafren Dyfrdwy o 2018), ac United Utilities raglen a ariannwyd ar y cyd o weithgareddau rheoli dalgyrch oedd i leihau'r defnydd o'r plaladdwyr gan dirfeddianwyr lleol ac osgoi gosod triniaeth symud costus.

Ariannodd y rhaglen ddau Gynghorydd Dalgyrch a gyflogwyd gan Ymddiriedolaeth Dyfrdwy Cymru ar gyfer dalgyrch oedd y Ddyfrdwy Ganol a'r Ddyfrdwy Uchaf. Bu'r cynghorwyr yn ymgysylltu â thirfeddianwyr, ffermwyr a chyflenwyr plaladdwyr lleol gyda'r nod o leihau'r defnydd o fetaldehyd a phlaladdwyr problemus eraill yn y dalgyrch. Ceir rhagor o fanylion yn Atodiad 1, Astudiaeth Achos 5.

2.4.2.1 Cyrff dŵr targed Cymru

Er mwyn canolbwyntio ar wella statws cyrff dŵr yn yr ail gylich, targedwyd nifer o gyrff dŵr ar gyfer gweithredu mesurau lleol. Rhoddodd CNC flaenoriaeth i wella cydymffurfedd â statws cyffredinol da mewn pum corff dŵr a oedd yn gymedrol/gwael a gwella un corff dŵr gwael i gymedrol yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy. Nodwyd cyfanswm o naw mesur lleol ar gyfer y chwe chorff dŵr targed yng Nghymru a phum mesur lleol mewn pedwar corff dŵr yn Lloegr i fynd i'r afael â llygredd gwasgaredig a llygredd pwynt penodol, rheoli neu reoli tynnu dŵr ac i wella cynefinoedd wedi'u haddasu. Fe wnaethom ragweld y byddai'r cyrff dŵr sy'n cyrraedd statws cyffredinol da neu well erbyn 2021 yn codi o 27% yn 2015 i 35%. Mae'r dadansoddiad uchod yn dangos bod 38% yn 2021 wedi cyflawni statws cyffredinol da sy'n uwch na'r hyn yr oeddem yn gobeithio ei gyflawni. Mae'r rhesymau dros hyn yn gymhleth. Efallai na fydd llawer o'r mesurau a roddwyd ar waith gyda'r nod o gyflawni statws da erbyn 2021 yn cael eu gwireddu yn y dosbarthiad nes bod ansawdd ac ecoleg y dŵr wedi cael amser i adfer, cael eu monitro a'u dosbarthu.

2.4.2.2 Partneriaethau Dalgyrch Lloegr

Yn Lloegr mae rhagor o fanylion am rai o'r dulliau a'r mesurau newydd ar gyfer y Ddyfrdwy Lanw a'r Ddyfrdwy Ganol i'w gweld yn [Arsylwi Dyfroedd Cymru](#).

2.4.2.3 Ymchwiliadau

Ers cyhoeddi cynlluniau 2015, mae CNC ac Asiantaeth yr Amgylchedd wedi cynnal rhaglen o ymchwiliadau yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy i ddarganfod pam nad oes gan lawer o gyrff dŵr statws neu botensial da a chynllunio mesurau i gyflawni statws/potensial da. Mae ein gwybodaeth am y materion sy'n cael effaith ar gyrff dŵr, a'n dealltwriaeth ohonynt, wedi cynyddu'n sylweddol, a bydd hyn yn parhau drwy'r trydydd cylch. O ganlyniad, rydym bellach mewn sefyllfa well i weithio gyda'n partneriaid i nodi lle gellir gwneud y gwelliannau amgylcheddol mwyaf, a fydd yn dwyn y budd mwyaf i bawb.

2.4.2.4 Mesurau newydd ychwanegol

Mae'r rhaglen o fesurau'n ei gwneud yn ofynnol cynnal proses adolygu reolaidd i sicrhau y rhoddir y camau gweithredu cywir ar waith yn y lle cywir. Yn ystod yr ail gylch, roedd blaenoriaethau a/neu gyfleoedd newydd yn golygu y cafodd rhai camau gweithredu eu hadolygu er mwyn adlewyrchu anghenion cyfredol yr amgylchedd.

Cyflwynwyd y dulliau a mesurau newydd canlynol:

Gweithio gyda sefydliadau eraill i ddiogelu a gwella ansawdd ein dŵr

Ers cyhoeddi cynlluniau'r ail gylch, cyflwynwyd trefniadau newydd ar gyfer gweithio ar draws meysydd gwaith, a chyda sefydliadau allweddol, gan gynnwys Llywodraeth Cymru, er mwyn diogelu a gwella ein hamgylchedd dŵr. Mae'r rhain yn cynnwys y canlynol:

Tasg **is-grŵp Amaethyddiaeth Fforwm Rheoli Tir Cymru** oedd dadansoddi achosion sylfaenol er mwyn cael dealltwriaeth gyffredin o'r hyn sy'n achosi llygredd amaethyddol a'r ffyrdd yr eir i'r afael ag achosion ar hyn o bryd, a hynny drwy waith ymchwil, adrodd a chyflenwi o ran datrysiadau posibl, a cheisio cytundeb arnynt, gan ddilyn dull integredig a gweithio ar draws sefydliadau.

Diben **Fforwm Rheoli Dŵr Cymru** yw rhoi cyfle i aelod-sefydliadau rannu tystiolaeth ac archwilio cyfleoedd ar gyfer gweithio ar y cyd tuag at reoli dŵr yn gynaliadwy yng Nghymru.

Mae **Fforwm Pysgodfeydd Cymru** yn cynrychioli amrediad o randdeiliaid sydd â buddiant mewn adnoddau pysgodfeydd dŵr croyw ac ymfudol Cymru, a gwaith CNC ac eraill i gynnal, gwella a datblygu pysgodfeydd mudol a dŵr croyw yng Nghymru.

Mesurau amaethyddiaeth

Ym mis Ebrill 2021, cafodd [Rheoliadau Adnoddau Dŵr \(Rheoli Llygredd Amaethyddol\) \(Cymru\) 2021](#) eu cyflwyno er mwyn lleihau'r llygryddion a gollir o amaethyddiaeth i'r amgylchedd.

Mae cyfnodau trosi yn weithredol ar gyfer rhai elfennau o'r rheoliadau er mwyn rhoi amser i ffermwyr addasu a sicrhau cydymffurfiaeth. Mae'r amserlen a gyflwynwyd ac sy'n weithredol o fewn y rheoliadau yn cynnwys y mesurau canlynol:

- Cynlluniau Rheoli Maethynnau
- Cyfyngiadau ar daenu maethynnau yn unol â therfynau cynydau
- Cyfnodau caeedig ar gyfer taenu gwrtait nitrogen organig neu wrtait nitrogen sydd wedi'i weithgynhyrchu
- Gallu storio ar gyfer slyri ac ar gyfer tail organig

Prosiect LIFE Afon Dyfrdwy (gweler yr astudiaeth achos yn Atodiad 1)

Cronfa Weithredu'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr

Rhoddodd Llywodraeth Cymru gyfle i'r Paneli Cyswllt Basn Afon roi camau gweithredu ar waith a fyddai'n "cyflawni, neu'n cyfrannu at welliant mesuradwy yn yr ansawdd dŵr yn yr ardaloedd basn afon perthnasol". Gwerth y gronfa oedd £220,000 dros ddwy flynedd. Roedd prosiectau'n cynnwys cynllun adfer afon Alun, gwaith llygredd gwasgaredig yn Wych a Worthenbury, llunio canllaw ar danciau septig, a phrosiect sy'n dechrau blaenoriaethu gwelliannau mewn afonydd a addaswyd yn ffisegol. Dylid nodi bod Fforwm Rheoli Dŵr Cymru wedi disodli Paneli Cyswllt Basn Afon yng Nghymru.

Cronfa Gyfalaf Cymru

Sicrhawyd bod bron i £10 miliwn o gyllid Cyfalaf Llywodraeth Cymru ar gael yn 2020-21 a £9.5 miliwn yn 2021-2022 ar gyfer gwella ansawdd dŵr. Roedd hyn yn cynnwys gwelliannau ansawdd dŵr (fel codi ffensys, monitro goddefol ar gemegion, adfer afonydd ac ati), ein rhaglen dyfroedd mwyngloddiau, a'r rhaglen cynefinoedd pysgodfeydd.

Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Gweler adran 1.3 am wybodaeth am ddilyn dull seiliedig ar le yng Nghymru, nodau trosfwaol Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016, [y Polisi Adnoddau Naturiol](#) a Datganiadau Ardal, a hefyd Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Cilometrau wedi'u gwella a'u diogelu yn rhan Lloegr o Ardal Basn Afon Dyfrdwy

Cyflawni amcanion statws corff dŵr a chanlyniadau ar gyfer ardaloedd, rhywogaethau a chynefinoedd gwarchoddedig, yw nod pennaf cynllunio basnau afonydd. Fodd bynnag, mae'r oedi rhwng cymryd camau gweithredu a chanfod ymatebion yn yr amgylchedd drwy ganlyniadau dosbarthu cyrff dŵr yn golygu nad yw'r canlyniadau bob amser wedi adlewyrchu'r gwaith sy'n cael ei wneud i wella'r amgylchedd dŵr.

Yn Lloegr mae cilomedrau wedi'u gwella yn ddangosydd syml a defnyddiol o faint o gynnydd a wnaed wrth wella a diogelu'r amgylchedd dŵr. Fe'i sefydlwyd gan Asiantaeth yr Amgylchedd yn 2016 fel dull newydd o adrodd ar waith a gyflawnwyd i wella'r amgylchedd dŵr. Cafodd ei ehangu yn 2018 i gynnwys gwaith i atal neu wrthdroi dirywiad. Mae'n crynhoi'r gwaith a wnaed i gefnogi'r amcanion ar gyfer statws corff dŵr ac ardaloedd a rhywogaethau gwarchoddedig.

Mae cilometrau wedi'u gwella yn dal cyfraniadau gan amrywiaeth o bobl a sefydliadau sy'n chwarae eu rhan wrth ddatrys problemau amgylcheddol cymhleth ac atal neu wrthdroi amodau sy'n gwaethygu.

Mae'n ymdrin â gweithredoedd ym mhob math o gorff dŵr. Mae gwelliannau mewn llynnoedd, dyfroedd arfordirol ac aberol a dŵr daear yn cael eu hadrodd fel cilomedrau llinol er mwyn caniatáu iddynt gael eu hymgorffori yn y mesur cyffredinol 'cilometrau wedi'u gwella a chilometrau wedi'u gwarchod'.

Yn yr 11 corff dŵr yn rhan Lloegr o Ardal Basn Afon Dyfrdwy, cymerwyd cyfanswm o 30 o gamau gweithredu gan arwain at wella 16 cilomedr o afonydd (yn y cyfnod Ionawr 2016 a Mawrth 2021).

2.5 Heriau yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy

Ym mis Ebrill 2019, datganodd Llywodraeth Cymru '[Argyfwng Hinsawdd' yng Nghymru](#) gyda'r bwriad o ysgogi "ton o weithredu gartref ac yn rhyngwladol. O'n cymunedau, busnesau a sefydliadau ein hunain i seneddau a Llywodraethau ym mhedwar ban byd". Ar 30 Mehefin 2021, cafwyd datganiad argyfwng natur gan Lywodraeth Cymru hefyd. Mae [Rhaglen ddyheadau Llywodraeth Cymru](#) yn gosod yr ymrwymiad i ymgorffori ein hymateb i'r argyfwng hinsawdd a natur ym mhopeth a wnawn; ynghyd ag ymrwymadau sy'n gysylltiedig â gwella ansawdd dŵr.

Ceir mwy o wybodaeth am sut i addasu i'r newid yn yr hinsawdd, a sut i leihau allyriadau, yn yr **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru) a'r Atodiad Trosolwg Cynllunio (afon Dyfrdwy yn Lloegr)**.

Ers cyhoeddi ail gylch Cynllun Rheoli Basn Afon yn 2015, rydym wedi parhau i wella'n dealltwriaeth o'r pwysau, yr effeithiau a'r risgiau y mae'r amgylchedd dŵr yn eu hwynebu. Mae heriau o hyd ar gyfer yr amgylchedd dŵr a bydd integreiddio'r gwaith hwn yn allweddol yn ystod y trydydd cylch.

Rydym wedi gwneud y canlynol:

- Ymchwilio i fethiannau i gyflawni safonau er mwyn nodi'r rheswm sydd wrth wraidd y methiant.
- Asesu'r perygl o ddirywiad neu o fethu â chyflawni safonau yn y cynllun hwn ac yng nghynlluniau'r dyfodol.
- Ymgynghori â'r cyhoedd ynghylch ein canfyddiadau drwy'r ymgynghoriad Heriau a Dewisiadau ac ymgynghoriad ar y cynllun trydydd cylch drafft.
- Ystyriwyd heriau presennol a heriau sy'n dod i'r amlwg yn enwedig y rhai a nodwyd gan randdeiliaid. Mae'r rhain wedi bod yn cael eu defnyddio i lywio'r rhaglen wedi'i diweddarau o fesurau i fynd i'r afael ag ystod eang o heriau gan gynnwys ffosfforws mewn afonydd ACA, gollyngiadau o orlifau stormydd a mabwysiadu ymagwedd fwy integredig ar gyfer dalgylchoedd o'r tarddle i'r môr.

Rydym wedi adolygu'r rhestr o'r materion pwysicaf sydd, yn ein barn ni, yn bygwth y defnydd a wneir o'r amgylchedd dŵr ar hyn o bryd, a'r defnyddiau posibl ohono i'r dyfodol. Rydym wedi grwpio'r pwysau o dan nifer o benawdau materion a elwir yn Faterion Rheoli Dŵr Arwyddocaol (noder nad yw'r rhain yn nhrefn blaenoriaeth). Gellir cael mwy o fanylion yn **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)**. Rydym wedi canolbwyntio ar y materion hynny lle mae angen cymryd mwy o gamau gweithredu i gyflawni amcanion statws.

- **Addasiadau ffisegol.** Newidiadau dynol i'r cynefin naturiol, er enghraifft amddiffynfeydd rhag llifogydd a choredau a ddyluniwyd yn wael, neu rai nad oes eu hangen mwyach, a newidiadau i sianeli afon naturiol at ddibenion draenio tir a mordwyaeth, ac ar gyfer pysgodfeydd pysgod cregyn ar aberoedd ac mewn

dyfroedd arfordirol. Gall yr addasiadau hyn achosi newidiadau i lefelau llif naturiol ac arwain at ormodedd o waddodion a cholled cynefin y mae ei angen ar fywyd gwyllt i ffynnu

- **Llygredd o garthion a dŵr gwastraff.** Gall dŵr gwastraff gynnwys symiau mawr o faethynnau (fel ffosforws a nitradau), amonia, bacteria a sylweddau niweidiol eraill.
- **Llygredd o drefi, dinasoedd a thrafnidiaeth.** Mae hwn yn deillio o ddŵr glaw sy'n rhedeg dros wynebau o waith dyn, gan gludo llygryddion i mewn i ddyfroedd, neu ddŵr sy'n cludo sylweddau gwenwynig oddi ar dir halogedig, llygredd atmosfferig sy'n achosi asideiddio, a charthion o dai sydd wedi'u 'cam-gysylltu' â draeniau dŵr wyneb yn hytrach na charthfogydd
- **Llygredd o ardaloedd gwledig.** Gall arfer amaethyddol a choedwigaeth gwael arwain at ryddhau maethynnau a gwaddodion sy'n cael effaith ar yr amgylchedd dŵr (a elwir hefyd yn llygredd gwledig gwasgareddig)
- **Llygredd o fwyngloddiau.** Dŵr halogedig yn draenio o fwyngloddiau, y mae'r rhan fwyaf ohonynt bellach yn segur
- **Newidiadau i lif naturiol dŵr a'i lefelau.** Mae tynnu gormod o ddŵr o afonydd, llynnoedd a ffynonellau tanddaearol yn achosi problemau i fywyd gwyllt ac yn lleihau'r swm o ddŵr sydd ar gael i bobl ei ddefnyddio
- **Rhywogaethau estron goresgynnol.** Mae presenoldeb planhigion ac anifeiliaid estron goresgynnol yn ein cyrsiau dŵr yn peri bygythiad i fioamrywiaeth, yn cynyddu perygl llifogydd, yn cael effaith ar gyflwr ein hamgylchedd dŵr, ac yn costio biliynau o bunnoedd i'r economi bob blwyddyn

2.5.1 Rhesymau dros beidio â chyflawni statws/potensial da

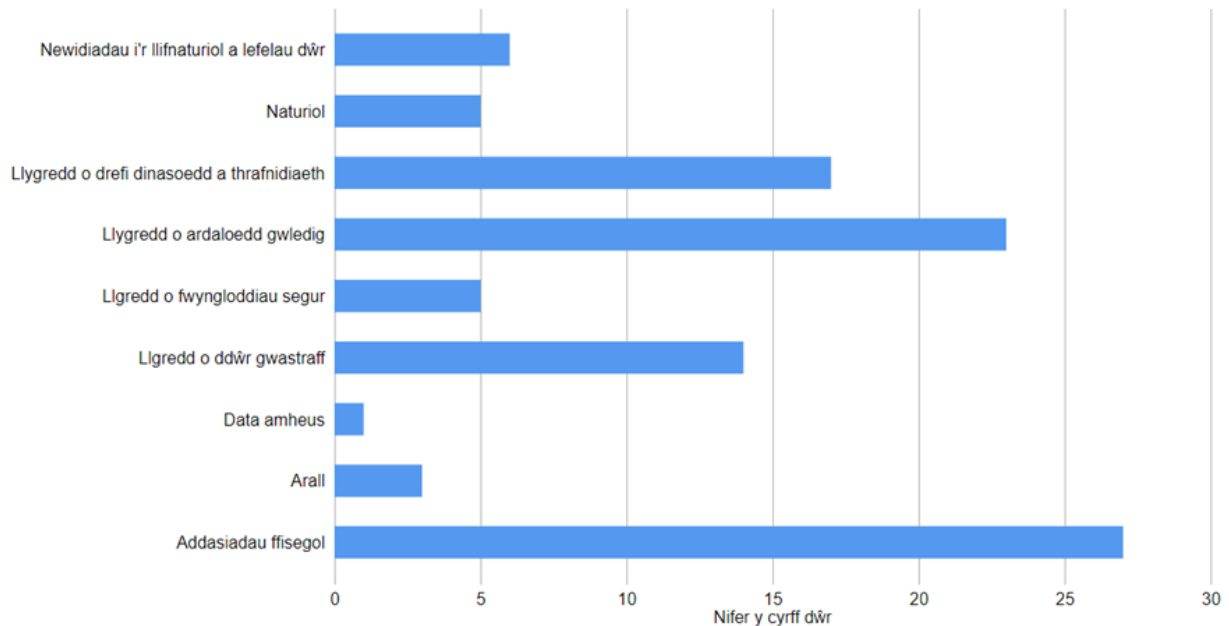
Ers 2015, mae Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd wedi cynnal sawl ymchwiliad i Ardal Basn Afon Dyfrdwy er mwyn cynyddu ein dealltwriaeth o'r materion sy'n cael effaith ar gyrff dŵr. O ganlyniad, rydym bellach mewn sefyllfa well i weithio gyda'n partneriaid i gyflwyno gwelliannau cynaliadwy.

Mae Ffigur 8 isod yn dangos y mathau o bwysau sy'n cael effaith ar ein cyrff dŵr, sydd yn eu tro yn amlygu'r problemau neu heriau sy'n atal cyrff dŵr rhag cyflawni statws da neu botensial da yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy. Mae'r Ffigur hwn yn cynrychioli'r sefyllfa fel yr oedd ar adeg benodol; ar ôl cynnal ymchwiliadau pellach a gweithredu mesurau ar lawr gwlad, mae'r set ddata yn cael ei diweddarau. Mae data Gorffennaf 2022 yn dangos mai'r prif resymau dros beidio â chyflawni statws da, mewn trefn ddisgynnol, oedd: addasiadau ffisegol, llygredd o ardaloedd gwledig, llygredd o drefi, dinasoedd a thrafnidiaeth, llygredd o ddŵr gwastraff a newidiadau i lif naturiol a lefelau dŵr.

Ffigur 8. Rhesymau dros beidio â chyflawni statws da yn 2021

Ardal Basn Afon Dyfrdwy

Sylwer: Mae yna fethiannau oherwydd data amheus yr ydym yn gweithio i'w datrys. Gall methiannau eraill gynnwys yr amser sydd ei angen i'r ecoleg adfer ar ôl ymyrraeth a lle mae rhwystrau naturiol fel rhaedrau yn cyfyngu ar symudiad pysgod. Ceir hefyd nifer o achosion anhysbys lle nad ydym wedi gallu canfod y rheswm am fethu neu lle nad oedd yr ymchwiliad wedi'i gwblhau ar adeg ysgrifennu (nid yw'r rhain wedi'u cynnwys yn y graff).

2.6 Asesiadau risg

Yng Nghymru, rydym wedi adolygu data ansawdd dŵr a gwybodaeth am y mathau o bwysau, a'u maint, sy'n cael effaith ar gyrff dŵr yn yr ardal basn afon, gyda'r nod o wneud y canlynol:

- Asesu pa mor agored yw cyrff dŵr i'r pwysau hynny, ac, yn arbennig
- Amcangyfrif y tebygolrwydd y bydd cyrff dŵr yn methu eu hamcanion ansawdd amgylcheddol yn y dyfodol, neu'n dirywio o'u cyflwr presennol

Cafodd y fethodoleg ar gyfer pob [asesiad risg \(arcgis.com\)](https://arcgis.com) ei theilwra i'r pwysau penodol, ond, yn gyffredinol, roedd yn asesiad o raddfa'r pwysau a sensitifrwydd y corff dŵr. Mae'r asesiadau risg o'r pwysau a gyflwynir yn Tabl 13 isod ar gael ac maent yn ddilys tan 2027, gan gynnwys y rheini a gafodd eu hadolygu ddiwethaf yn ystod yr ail gylch yn 2014 ac a gafodd eu hasesu dros gyfnod hwy, gan olygu felly nad oedd angen eu diweddarau.

Tabl 13 Rhestr o'r asesiadau risg sydd ar gael fesul y math o bwysau a'r categori dŵr

Pwysau amgylcheddol	Categori dŵr	Adolygiad diweddaraf
Ffosffadau	Afonydd a llynnoedd	2019, diweddarwyd 2021
Cemegion a metelau	Afonydd, llynnoedd, dŵr daear, dyfroedd aberol a dyfroedd arfordirol	2019 (2014 ar gyfer cemegion a metelau mewn dŵr daear)
Nitrogen anorganig toddedig	Dyfroedd aberol a dyfroedd arfordirol	2019
Ocsigen ac amonia toddedig	Afonydd	2019
Addasiadau ffisegol	Afonydd	2022
Organebau sy'n ddangosyddion ysgarthol	Ardaloedd Gwarchodedig Dŵr Pysgod Cregyn ac Ardaloedd Gwarchodedig Dŵr Ymdrochi	2014
Asideiddio	Llynnoedd ac afonydd	2014
Tynnu dŵr a'r llif	Afonydd a dŵr daear	2014
Rhywogaethau estron goresgynnol	Afonydd, llynnoedd, dyfroedd aberol a dyfroedd arfordirol	2014
Gwaddod	Afonydd	2014

Rydym yn defnyddio'r asesiadau risg i wneud y canlynol:

- Nodi am ba ardaloedd a phwysau y bydd angen casglu mwy o ddata er mwyn datblygu a blaenoriaethu ein strategaeth fonitro
- Cefnogi'r gwaith o ddatblygu rhaglenni o fesurau cenedlaethol, yn enwedig ar gyfer pwysau lle mae data dosbarthu ar goll

Yn Lloegr, mae'r asesiadau risg cyfredol wedi cael eu hadolygu a'u hasesu'n briodol. Mae'r manylion ar gael yn y **Trosolwg Cynllunio (Afon Dyfrdwy yn Lloegr)**.

3. Mesurau ac amcanion

3.1 Crynodeb o'r Rhaglen o Fesurau Arfaethedig

Mae'r adran hon yn crynhoi'r brif Raglen o Fesurau rydym yn anelu at ei chyflwyno a fydd yn cyflawni'r amcanion statudol:

- **Atal dirywiad mewn statws** – Ni fydd statws y corff dŵr yn cael dirywio.
- **Cyflawni'r amcanion ar gyfer ardaloedd gwarchoddedig** – Cyflawni'r safonau a bennir gan y ddeddfwriaeth berthnasol y cawsant eu dynodi oddi tanynt. Ar gyfer safleoedd Ewropeaidd sy'n dibynnu ar ddŵr byddwn yn parhau i weithio tuag at gyflawni'r amcanion cadwraeth. Bydd cyflawni statws da erbyn 2027 yn cyfrannu tuag at fodloni'r amcanion hyn.
- **Anelu at gyflawni statws/potensial cyffredinol da ar gyfer dyfroedd wyneb a dyfroedd daear** – Rhoi mesurau ar waith i gyflawni statws cyffredinol da lle bônt yn ddichonadwy o safbwynt technegol, ac nid yn anghymesur o gostus.

Bydd yn ofynnol cael cyfuniadau o fesurau i gyflawni hyn, a gaiff eu cyflwyno ar draws llawer o sectorau, a chan y cyhoedd yn ogystal – mae gennym i gyd ran i'w chwarae. Mae'r Cynllun Rheoli Basn Afon yn ystyried y mesurau sy'n angenrheidiol a'r mecanweithiau ar gyfer eu cyflawni, mae rhagor o fanylion am y mecanweithiau hyn i'w gweld yn **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru) a Throsolwg Cynllunio (Dyfrdwy yn Lloegr)**. Mae'r mesurau hyn yn ein galluogi i fynd i'r afael â'r heriau sy'n bygwth defnyddiau presennol yr amgylchedd dŵr, a'r defnyddiau a wneir ohono yn y dyfodol, ac i'w gynnal a'i wella.

Yng Nghymru, mae crynodeb o fesurau strategol a chamau gweithredu (lleol) ar gyfer cyrff dŵr y cynllunnir eu cyflwyno yn cynnwys y canlynol:

- 'mesurau strategol' – mae'r rhain fel arfer yn berthnasol i Gymru gyfan, Cymru a Lloegr, neu i'r Deyrnas Unedig. Yn gyffredinol, mae'r rhain yn pennu'r dull o weithredu o safbwynt deddfwriaeth, polisi neu strategaeth, a'r gefnogaeth gysylltiedig, neu maent yn hanfodol bwysig i waith cyflenwi lleol a chanlyniadau amgylcheddol. Maent hefyd yn cynnwys rhai o'r prif raglenni cyflawni sydd wedi'u crynhoi yn Adran 3.2. Er enghraifft, gwaharddiad cenedlaethol ar ddefnyddio cemegyn penodol, neu strategaeth genedlaethol ar gyfer blaenoriaethu ac ariannu gwaith adfer mwyngloddiau segur. Ceir rhagor o fanylion ar wefan [Arsylwi Dyfroedd Cymru](#).
- gweithredu lleol - y camau gweithredu hynny sydd wedi'u nodi'n lleol sy'n ofynnol i gyflawni canlyniadau Rheoliadau Cyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017, buddion ehangach i'r amgylchedd dŵr a chyfrannu at nodau llesiant. Bydd llawer o'r camau gweithredu lleol yn gysylltiedig â'r mesurau strategol. Er enghraifft, gwneud gwaith ymchwiliol i ddatrys llygredd o fewn Ardaloedd Gwarchoddedig Dŵr Yfed, cael gwared ar blanhigion ymledol ar hyd darn o afon ddynodedig neu symud ymlaen ag argymhellion a nodir yn y Cynlluniau Adfer Afonydd. Mae camau gweithredu Dalgylch Cyfle wedi cael eu cynnwys yma ac yn ffurfio maes sylweddol i'r gwaith ar gyfer Cynlluniau Rheoli Basnau Afonydd. Mae camau gweithredu ar gyfer cyrff dŵr

artiffisial yn gyfres benodol o fesurau lliniaru sy'n ddibynnol ar ddefnydd, e.e. tynnu cwlfer at ddefnydd trefoli. Ceir rhagor o fanylion ar Ddalgylchoedd Cyfle ar wefan [Arsylwi Dyfroedd Cymru](#).

Mae camau gweithredu lleol wedi cael eu categoraiddio fel:

- Camau Gweithredu Lleol (Ymrwymedig) – dyma'r camau gweithredu hynny sy'n anelu at gyflawni amcanion Rheoliadau'r Gyfarwyddiaeth Fframwaith Dŵr 2017, buddion ehangach i ddŵr a/neu i bobl lle mae sicrwydd ynghylch cyllid, adnoddau, partneriaethau a/neu amserlenni.
- Nodau'r Dyfodol (Gweithredu Lleol Posibl) – Mae Nodau'r Dyfodol yn fesurau mwy uchelgeisiol, hyblyg lle mae llai o sicrwydd ynghylch gweithredu. Caiff y rhain eu hadolygu o fewn y trydydd cylch a bydd yn newid yn ystod cylch 2021-2027. Bydd cynnydd yn erbyn y mesurau uchelgeisiol hyn yn dibynnu ar bethau fel sicrhau cyllid digonol, datblygu'r partneriaethau cywir ac ati a gall newid pe bai tystiolaeth neu wybodaeth bellach yn dod i'r amlwg. Mae'r **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)** yn cynnwys mwy o wybodaeth am y dull a ddilynir a'r hyn sy'n wahanol ar gyfer y trydydd cylch.

Yn Lloegr mae rhai o'r mesurau y bwriedir eu cyflawni ar gyfer rhan Lloegr o Ardan Basn Afon Dyfrdwy ar gael ar [Arsylwi Dyfroedd Cymru](#). Maent yn cynnwys y canlynol:

- mesurau wedi'u cynllunio lle mae cyllid wedi'i ymrwymo neu lle mae mecanwaith ariannu sefydledig, a lle mae hyder ynghylch ble a phryd y bydd y canlyniadau'n cael eu cyflawni
  - adlewyrchir yr hyder hwn yn rhai o'r amcanion corff dŵr a osodwyd yn y cynlluniau
  - mae'r mesurau hyn yn is-set fach o'r rhaglenni mesurau
  - mae'r canlyniadau y maent yn eu cyflawni yn cynrychioli safbwynt ceidwadol o'r hyn a gyflawnir erbyn 2027

Mae'r Dull Seiliedig ar Ddalgyrch yn hybu gweithio ar y cyd ar raddfa dalgyrch afon er budd yr amgylchedd, y gymdeithas a'r economi. Y Ddyfrdwy Lanwol a'r Ddyfrdwy Ganol Partneriaethau tudalennau dalgyrch ar [Arsylwi Dyfroedd Cymru](#), crynhoi rhai o'r mesurau y mae'r partneriaethau'n bwriadu bwrw ymlaen â hwy, gan wella camau gweithredu a'r amgylchedd trwy gydweithio â sectorau a chymunedau lluosog.

3.2 Y prif raglenni cyflenwi

Caiff y Rhaglen o Fesurau, a'r canlyniadau amgylcheddol y mae'n anelu at eu cyflawni, ei chyflwyno drwy nifer o raglenni a mecanweithiau sydd eisoes yn bodoli. Mae'r adran ganlynol yn darparu crynodeb o'r prif raglenni. Ceir mwy o fanylion am bob un o'r mecanweithiau yn yr **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)** a'r **Crynodeb o Fecanweithiau (afon Dyfrdwy yn Lloegr)**, a chaiff dogfennaeth ategol bellach ei defnyddio hefyd ar gyfer gweithredu'r Cynlluniau Rheoli Basn Afon er mwyn cefnogi gwaith olrhain.

Mae'r prif raglenni yn y ddogfen hon yn cynnwys y canlynol:

- Strategaeth Ddŵr i Gymru gan Lywodraeth Cymru
- Rhaglen Cyfoeth Naturiol Cymru a lywir gan Reoliadau Cyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017
- Gwelliannau ar raddfa dalgylch, cyfleoedd i Adfer Afonydd a Datblygu Pysgodfeydd Cynaliadwy yng Nghymru, a'r Dull Seiliedig ar Ddalgylch yn Lloegr
- Ardaloedd gwarchoddedig gan gynnwys Prosiect Afonydd ACA Cymru
- Rheoli perygl llifogydd a risgiau arfordirol
- Rhaglen Fuddsoddi'r Diwydiant Dŵr gan gynnwys map ffordd gorlif stormydd Cymru
- Mesurau cynaliadwyedd ar gyfer adnoddau dŵr
- Rheoli tir yn gynaliadwy – amaethyddiaeth
- Rheoli tir yn gynaliadwy - coetiroedd a choedwigaeth
- Cronfa Gyfalaf Llywodraeth Cymru
- Mentrau newydd Llywodraeth y DU yn Lloegr
- Dalgylchoedd â chyfleoedd

Byddwn yn mabwysiadu ymagwedd sy'n seiliedig ar darddiad i'r môr wrth integreiddio'r rhaglenni hyn i wneud y mwyaf o'r cyfleoedd y gallwn eu hennill o darddle ein hafonydd i'r môr. Mae gweithio mewn ffordd sy'n seiliedig ar le yn galluogi'r dull hwn o weithredu ond rydym yn gobeithio datblygu hyn ymhellach yn y cylch canlynol.

3.2.1 Strategaeth Ddŵr i Gymru gan Lywodraeth Cymru

Cafodd y Strategaeth Ddŵr i Gymru ei lansio ym mis Mai 2015. Y weledigaeth yw sicrhau bod Cymru'n parhau i feddu ar amgylchedd dŵr sy'n ffynnu ac sy'n cael ei reoli'n gynaliadwy i gefnogi cymunedau iach, busnesau sy'n ffynnu, a'r amgylchedd. Mae'r strategaeth yn amlinellu'r cyfeiriad ar gyfer polisi dŵr i'r hirdymor yng nghyd-destun Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Mae Llywodraeth Cymru'n gweithio'n agos gyda rhanddeiliaid allweddol wrth nodi meysydd y mae angen diweddariad a diwygiad arnynt. Disgwylir i'r adolygiad, gyda mewnbwn gan rhanddeiliaid, gael ei symud ymlaen yn 2022.

Caiff y strategaeth ei diwygio er mwyn rhoi sylw i newidiadau gwyddonol, cymdeithasol a gwleidyddol mwy diweddar sy'n cael effaith ar yr amgylchedd dŵr a'n sector dŵr.

Bydd cynllun gweithredu'n cyd-fynd â'r strategaeth bresennol, a fydd yn cynnwys cerrig milltir hyd at 2025 (a thu hwnt). Mae blaenoriaethau'r polisi fel a ganlyn:

- hybu'r gwaith o ddatblygu'r dull seiliedig ar ardal o reoli adnoddau naturiol

- sicrhau mynediad i wasanaethau dŵr a charthffosiaeth teg a fforddiadwy
- datganoli pob mater sy'n ymwneud â dŵr a charthffosiaeth
- dull gweithredu mwy penodedig o reoli carthffosiaeth a draenio, a datblygu a gweithredu deddfwriaeth i hybu datrysiadau draenio cynaliadwy
- diwygio'r system trwyddedu tynnu dŵr yng Nghymru i sicrhau bod ein hadnoddau dŵr yn cael eu rheoli mewn modd cynaliadwy nawr, ac i'r dyfodol
- adolygu, a lle bo hynny'n briodol, newid arferion a dulliau rheoleiddio presennol er mwyn mynd i'r afael â llygredd gwasgaredig

3.2.2 Rhaglen Cyfoeth Naturiol Cymru a Iwir gan Reoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017

Mae CNC wedi ymrwmo i gyflawni amcanion statudol drwy ddull integredig o reoli adnoddau naturiol a dalgyloedd ar draws ei swyddogaethau. Ar gyfer 2021–2027, rydym wedi gweithio i ddatblygu rhaglen o Fesurau Fforddiadwy, sy'n seiliedig ar ein dealltwriaeth bresennol o adnoddau sydd eisoes yn bodoli.

Bydd ffocws ar y canlynol:

- Atal dirywiad ymhob corff dŵr – drwy weithgareddau craidd CNC, gan gynnwys ymateb i ddigwyddiadau
- Nodi lle caiff gwelliannau ar lefel elfen eu cyflwyno yn ystod y cylch, ond lle bydd mesurau pellach yn ofynnol er mwyn sicrhau newid yn y statws ecolegol cyffredinol
- Parhau i ddatblygu ein dull o reoli adnoddau naturiol drwy weithio ar lefel dalgyloedd lleol, a chasglu'r buddion ehangach a wireddir ar gyfer Rheoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017 drwy Ddalgyloedd Cyfle
- Targedu camau gweithredu yn lleol ac mewn modd integredig i gyflwyno gwelliannau amgylcheddol i gyrff dŵr ac Ardaloedd Gwarchodedig, gan gynnwys ardaloedd a warchodir ar gyfer cynefinoedd a rhywogaethau dŵr, drwy Ddatganiadau Ardal a rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy

3.2.3 Gwelliannau ar raddfa dalgyloch, cyfleoedd i Adfer Afonydd a Physgodfeydd Cynaliadwy yng Nghymru, a'r Dull Seiliedig ar Ddalgyloch yn Lloegr

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru wrthi'n datblygu Rhaglen Adfer Afonydd integredig i gasglu gwaith cysylltiedig o bob rhan o Gymru ynghyd. Y nod yw defnyddio dull sy'n seiliedig ar natur i adfer cynefin afonydd nodweddiadol er lles hydromorffoleg, ansawdd dŵr, bioamrywiaeth, pysgodfeydd a rheoleiddio llyfogydd. Mae modd diffinio ffocws y gwaith hwn fel: ailsefydlu prosesau ffisegol naturiol (e.e. amrywiad llif a symudiadau gwaddod), nodweddion (e.e. maint y gwaddodion a siâp yr afon) a chynefinoedd ffisegol system afon (gan gynnwys ardaloedd tanddwr, glannau a gorlifdir).

Mae'r Rhaglen Adfer Afonydd yn cynnwys sawl maes, gan gynnwys blaenoriaethu'r cyrff dŵr a fydd yn destun gwaith adfer, llunio cyfres o gynlluniau adfer afonydd strategol ar gyfer afonydd â blaenoriaeth, gan gynnwys afonydd mewn ACAau, casglu data gweithgarwch, a datblygu astudiaethau achos o arfer gorau. Ceir cysylltiadau cryf â Dalgylchoedd Cyfle, Datganiadau Ardal, a'r Cynlluniau Adfer Cynefinoedd Pysgodfeydd, sy'n canolbwyntio ar gyfyngiadau cynefin ffisegol ar boblogaethau o bysgod.

Ceir mwy o wybodaeth am y cynlluniau Adfer Afonydd rydym wedi'u comisiynu yn adran 2.2.5 yr **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)**.

Yn ogystal â'r Rhaglen Adfer Afonydd, mae'r Rhaglen Pysgodfeydd Cynaliadwy yn thema sy'n cwmpasu sawl amcan gwahanol, ond cysylltiedig, ar gyfer stociau o bysgod a physgodfeydd. Mae'r rhain yn cynnwys:

- y Rhaglen Pysgodfeydd Cynaliadwy ei hun, sef cronfa fach a ddarperir gan Lywodraeth Cymru i gyflawni amrywiaeth o ganlyniadau, gan gynnwys gwelliannau i gynefinoedd pysgod a hybu pysgodfeydd
- rhaglen o 'fesurau lliniaru gwahanol' sy'n darparu gwelliannau i gynefinoedd afonydd fel dewis arall i feithrin salmonidau mudol trwy ddulliau artiffisial a mentrau stocio y mae CNC wedi dod i ben â nhw erbyn hyn
- ffynonellau achlysurol eraill o gyllid ar gyfer cyflawni gwaith adfer cynefinoedd pysgod

Caiff y mentrau hyn eu cefnogi a'u rheoli gan CNC, a'u nod yw parhau â gwaith blaenorol (cyflawnwyd yng nghylch cyntaf y Cynllun Rheoli Basn Afon (2009-2015) a'r ail gylch (2015-2021)), a chychwyn prosiectau newydd ledled Cymru i wella stociau o bysgod a'u cynefinoedd. Mae CNC yn gweithio'n agos gydag Afonydd Cymru a'r teulu o chwe Ymddiriedolaeth Afonydd yng Nghymru, fel y disgrifir yn y Memorandwm Cyd-ddealltwriaeth rhwng y partïon, i ddatblygu a chyflwyno'r rhaglen Pysgodfeydd Cynaliadwy.

Yn Lloegr, mae partneriaethau dalgylch yn chwarae rhan bwysig wrth warchod a gwella'r amgylchedd dŵr lleol. Ceir dwy bartneriaeth yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy, sef Partneriaeth Afon Dyfrdwy Lanwol a Phartneriaeth Canol Dalgylch Afon Dyfrdwy. Mae aelodau partneriaethau yn cronni tystiolaeth sy'n helpu i bennu blaenoriaethau lleol a thargedu camau gweithredu lleol. Maent yn cydweithio i roi amrywiaeth o gamau gweithredu ar waith, gan gynnwys mynd i'r afael â llygredd dŵr gwasgaredig trefol a gwledig, ac ymgymryd â phrosiectau adfer cynefinoedd ar draws dalgylchoedd. Mae partneriaethau dalgylch yn defnyddio amrediad o gyfleoedd cyllido i ddarparu adnoddau ar gyfer eu gwaith prosiect, gan gynnwys Rhaglen Amgylchedd Asiantaeth yr Amgylchedd. Mae tudalennau dalgylch sy'n crynhoi'r camau gweithredu ym mhob partneriaeth ar gael ar gyfer dalgylchoedd y Ddyfrdwy Lanw a'r Ddyfrdwy Ganol yn [Arsylwi Dyfroedd Cymru](#).

3.2.4 Ardaloedd Gwarchodedig

Rydym am sicrhau bod ardaloedd gwarchodedig yn bodloni'r safonau ac yn cyflawni'r amcanion sy'n berthnasol iddynt. Mae rhai prosiectau a mesurau wedi'u datblygu'n benodol ar gyfer Ardaloedd Gwarchodedig nad ydynt yn cyflawni eu hamcanion ar hyn o bryd.

Mae'r rhaglen o fesurau ar ffurf ddrafft yn cynnwys amrediad eang o fesurau i ddiogelu a gwella'r canlynol:

- Dyfroedd Yfed
- Dyfroedd Pysgod Cregyn
- Dyfroedd Ymdrochi
- Ardaloedd sy'n sensitif i faethynnau (Rheoliadau Trin Dŵr Gwastraff Trefol)
- Safleoedd Ewropeaidd

Mae mwy o fanylion ar gael yn yr **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)**.

Ceir gwybodaeth ychwanegol am y mesurau ac amcanion ar gyfer safleoedd Ewropeaidd yn y [cynlluniau rheoli craidd](#) a'r dogfennau morol cyfatebol ar [Reoliad 37](#) .

Yn Lloegr mynegir mesurau ar gyfer ardaloedd gwarchodedig safleoedd Ewropeaidd trwy ystod o gamau gweithredu sydd eu hangen i adfer yr agweddau dŵr-ddibynnol ar y cynefinoedd a'r rhywogaethau ar lefel safleoedd unigol.

Ar gyfer y safleoedd o ddiddordeb gwyddonol arbennig sy'n sail i bob safle Ewropeaidd, mae Natural England yn cofnodi datrysiadau ar ei gronfa ddata rheoli safleoedd. Mae datrysiadau'n disgrifio'r camau gweithredu sydd eu hangen i adfer y safle a'i gadw mewn cyflwr ffafriol.

Mae datrysiadau'n cynrychioli'r cynllun gweithredu cydnabyddedig sy'n sail i'r rhaglen fesurau ar gyfer safleoedd Ewropeaidd. Mae gan y prif randdeiliaid sy'n gyfrifol am gyflawni'r camau gweithredu fynediad i'r gronfa ddata. Gwybodaeth am ddatrysiadau ar gyfer safleoedd unigol ynar gael ar gais oddi wrth enquiries@naturalengland.org.uk.

Yn ogystal, mae cynlluniau gwella safleoedd yn rhoi trosolwg o'r materion tymor hwy y mae angen mynd i'r afael â hwy ar safleoedd Ewropeaidd. Maent ar gael ar gronfa ddata Access to Evidence Natural England o dan [Raglen Wella ar gyfer prosiect Safleoedd Natura 2000 Lloegr](#).

Lle mae Natural England yn cynghori bod maetholion yn achosi methiant amcanion safleoedd Ewropeaidd, rhaid i ddatblygiadau newydd, megis tai, fod yn niwtral o ran maetholion o leiaf. Mae angen i ddatblygwyr, cwmnïau dŵr ac eraill gydweithio i roi mesurau cynaliadwy ar waith megis gwlyptiroedd adeiledig. Bydd hyn yn galluogi datblygiad i ddigwydd hyd nes y bydd mesurau tymor hwy i adfer y safle Ewropeaidd yn bosibl.

Yn Lloegr, nodir mesurau lefel genedlaethol ar gyfer ardaloedd gwarchodedig safleoedd Ewropeaidd yn y rhaglenni mesurau. Fe'u disgrifir hefyd yn fanylach yn [Ardaloedd gwarchodedig safleoedd Ewropeaidd: dogfen heriau i'r amgylchedd dŵr](#).

Mae'r Asesiad Rheoliadau Cynefinoedd drafft, a gyhoeddir ochr yn ochr â'r cynllun, yn asesu'r Rhaglen o Fesurau strategol ac ymrwymedig i sicrhau na cheir canlyniadau anfwriadol o'i chyflwyno, fel nad ydym yn cael effaith ar rai nodweddion wrth ddwyn budd i rai eraill.

3.2.4.1 Prosiect Afonydd Ardaloedd Cadwraeth Arbennig Cymru

Ym mis Ionawr 2021, cyhoeddodd CNC adroddiad tystiolaeth ar [Aseiad o gydymffurfiaeth Ardaloedd Cadwraeth Arbennig afonydd Cymru yn erbyn Targedau Ffosforws](#). Mae hyn yn cynnwys ACA afon Dyfrdwy. Mae'r adolygiad o dystiolaeth yn dangos yn gyffredinol bod toriadau ffosforws yn eang o fewn ACA afonydd yn erbyn y targedau llymach diwygiedig a osodwyd. Mae dyfarniad Llys Cyfiawnder yr Undeb Ewropeaidd (CJEU) ar achosion 'Nitrogen yr Iseldiroedd' yn effeithio ar aseiad cynlluniau a phrosiectau dan y Rheoliadau Cynefinoedd. O ganlyniad i'r penderfyniad, mae'r cwmpas ar gyfer awdurdodi datblygiad newydd a fydd yn arwain at lwyth ffosforws ychwanegol yn debygol o fod yn gyfyngedig pan fo statws cadwraeth yr Ardal Cadwraeth Arbennig yn anffafriol gan fod safonau maethynnau yn cael eu rhagori.

Mae CNC wedi creu Prosiect Afonydd ACA i ganolbwyntio ar faterion ansawdd dŵr yn ein hafonydd dynodedig. Rydym yn gweithio ochr yn ochr â phartneriaid yn Llywodraeth Cymru, Awdurdodau Cynllunio, Rheolwyr Tir, Cwmnïau Dŵr ac eraill i benderfynu ar y ffordd orau o fynd i'r afael â'r sefyllfa yn genedlaethol drwy Grŵp Goruchwylio ac Is-grŵp Cynllunio Llywodraeth Cymru. Yn ogystal, mae Byrddau Rheoli Maetholion Lleol yn cael eu sefydlu ar gyfer afonydd yr ACA. Rôl y Byrddau fydd nodi a chyflawni camau gweithredu sy'n sicrhau gwelliannau ansawdd dŵr yn yr Ardaloedd Cadwraeth Arbennig Afonydd. Yn y lle cyntaf bydd hyn yn canolbwyntio ar y targedau cadwraeth ffosffad. Bydd aelodaeth y Byrddau yn amrywio yn ôl anghenion lleol, ond yn nodweddiadol bydd yn cynnwys; Awdurdodau Lleol, CNC, Asiantaeth yr Amgylchedd, Natural England, Dŵr Cymru ac Awdurdodau'r Parciau Cenedlaethol (os yn berthnasol). Y prif fecanwaith ar gyfer cyflawni hyn fydd trwy gyflwyno Cynllun Rheoli Maetholion.

Sefydlwyd y pum ffrwd waith canlynol i ymgymryd â'r gwaith gofynnol:

- darparu cyngor cynllunio a datganiadau sefyllfa
- aseuadau o gydymffurfiaeth â safonau ansawdd dŵr
- gwelliannau i ansawdd dŵr
- gwaith monitro a thystiolaeth
- trwyddedu a thaenu tir

Am ragor o wybodaeth am y gwaith gweler ein gwefan; Cyfoeth Naturiol Cymru / Ansawdd dŵr mewn Ardaloedd Cadwraeth Arbennig afonydd

3.2.5 Rheoli llifogydd a risgiau arfordirol

Mae gweithgarwch Rheoli Perygl Llifogydd yn cyfrannu at ddiben cyffredinol CNC drwy reoli'r perygl o lifogydd i bobl a chymunedau Cymru, a chynyddu gwydnwch cymunedau nawr ac i'r dyfodol.

Mae gwasanaeth rheoli perygl llifogydd CNC, yn ei gyfanrwydd, yn cynnwys yr holl waith a wneir gan CNC yn unol â dyletswyddau a chyfrifoldebau a bennir iddo gan Lywodraeth Cymru a deddfwriaeth. Ar lefel uchel, ystyrir bod gwaith rheoli perygl llifogydd yn cynnwys y canlynol:

- Rheoli asedau perygl llifogydd
- Darparu'r gwasanaeth Hydrometreg a Thelemetreg
- Gwydnwch ac Ymgysylltu Cymunedol
- Deall perygl llifogydd a'i ddadansoddi
- Cynghori cynllunwyr, gwaith cydsynio a gwaith gorfodi
- Darparu cyngor a goruchwyliaeth strategol

Nod gwaith rheoli perygl llifogydd yw lleihau perygl llifogydd i gymunedau Cymru drwy leihau datblygiadau amhriodol o fewn ardaloedd sydd mewn perygl, atal llifogydd gan ddefnyddio amddiffynfeydd a chan reoli dalgylchoedd a chyrsgiau dŵr, a symud pobl ac eiddo i fannau diogel yn ystod adegau o dywydd eithafol trwy sicrhau bod cymunedau'n fwy ymwybodol ac yn fwy gwydn cyn, yn ystod, ac ar ôl llifogydd. Mae pob un o'r gweithgareddau uchod, ar y cyd, yn sicrhau y cyflawnir y canlyniadau hyn, ac felly nid yw'r un ohonynt, ar ei ben ei hun, yn ymdrin â'r perygl llifogydd yn llwyr ar gyfer unrhyw gymuned mewn perygl.

Drwy fuddsoddiad cyfalaf Rheoli Perygl Llifogydd ac Arfordiroedd a rhaglenni cynnal a chadw rheolaidd CNC, rydym yn rheoli perygl llifogydd mewn sawl ffordd, fel a ganlyn:

- Drwy adeiladu cynlluniau lliniaru llifogydd newydd, ac adeileddau newydd eraill fel llifddorau a gorsafoedd pwmpio
- Drwy waith cynnal a chadw ar amddiffynfeydd ac adeileddau unwaith y maent wedi'u hadeiladu, gan eu cadw mewn cyflwr da a'u hatgyweirio neu eu gwella pryd bynnag y bo hynny'n ofynnol
- Drwy waith cynnal a chadw ar gyrsgiau dŵr, gan gael gwared ar rwystrau, llystyfiant a graean neu waddodion i sicrhau bod dŵr yn parhau i lifo, a chael gwared ar risgiau llifogydd sylweddol
- Gweithio ar gynefinoedd i liniaru a gwneud yn iawn am effeithiau niweidiol a achosir gan amddiffynfeydd rhag llifogydd

Cefnogir pob un o'r gweithgareddau hyn gan ein hymdrechion i ddeall perygl llifogydd drwy ein gwaith o fapio a modelu perygl llifogydd. Rydym yn ymgymryd â'n gwaith cynnal a chadw a chyfalaf mewn perthynas â pherygl llifogydd drwy roi ystyriaeth i'r newid yn yr hinsawdd, Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015 a Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016. Rydym yn integreiddio egwyddorion rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy, a dulliau naturiol o reoli llifogydd, yn ein cynlluniau er mwyn cyflwyno cynlluniau cynaliadwy sy'n cynnal statws neu botensial ecolegol, neu'n ei wella lle bo hynny'n bosibl.

3.2.5.1 Y Rheoliadau Perygl Llifogydd

Diben y Rheoliadau Perygl Llifogydd yw sicrhau bod CNC a'r Awdurdodau Llifogydd Lleol Arweiniol yn deall yr hyn sydd mewn perygl o lifogydd a'u bod yn cynllunio ar gyfer yr hyn sydd angen ei wneud i reoli'r risg. Mae hyn yn golygu asesu pa gyrsgiau dŵr a pha rannau

o'r arfordir sydd mewn perygl o lifogydd (yr Asesiad Cychwynnol o'r Bygythiad Llifogydd), mapio maint llifogydd, a'r asedau a phobl sydd mewn perygl yn yr ardaloedd hyn (y map o beryglon llifogydd a'r map perygl llifogydd), a gweithredu mesurau digonol a chydlynol i leihau'r perygl (Cynlluniau Rheoli Perygl Llifogydd) dros gyfnod cylch chwe blynedd.

Rydym wrthi'n drafftio Cynlluniau Rheoli Perygl Llifogydd yr ail gylch, a fydd, ar ôl eu cwblhau, yn cyd-fynd â Chynlluniau Rheoli Basn Afon y trydydd cylch. Bydd y ddau gynllun, ar y cyd, yn cynnwys mesurau sydd â'r nod o wella'r amgylchedd dŵr yng Nghymru.

Yn Lloegr, Asiantaeth yr Amgylchedd sydd â chyfrifoldeb dros weithio gydag Awdurdodau Llifogydd Lleol Arweiniol i baratoi ac adolygu Cynlluniau Rheoli Perygl Llifogydd. Mabwysiadwyd [Strategaeth Genedlaethol Rheoli Perygl Llifogydd ac Arfordiroedd ar gyfer Lloegr](#) gan senedd y DU ym mis Medi 2020. Mae'n amlinellu'r weledigaeth am: 'Cenedl sy'n barod ar gyfer, ac yn wydn i, lifogydd a newid arfordirol – heddiw, yfory a hyd at 2100.' Mae hefyd yn amlinellu'r mesurau ymarferol i'w gweithredu gan awdurdodau rheoli risg, partneriaid a chymunedau a fydd yn cyfrannu at amcanion cyflenwi'r tymor hwy ac at wireddu'r weledigaeth. Mae'r strategaeth yn hyrwyddo'r syniad o weithio gyda phrosesau naturiol, drwy atebion sy'n seiliedig ar natur, i helpu i liniaru perygl llifogydd.

Mae'r mesurau hyn yn darparu cyfleoedd sylweddol i gyflawni amcanion Cynlluniau Rheoli Basn Afon (e.e. gwella cynefinoedd), ynghyd â lleihau perygl llifogydd. Mae Asiantaeth yr Amgylchedd felly wedi bod yn gweithio i alinio gwaith cynllunio ar gyfer y Cynlluniau Rheoli Basn Afon a'r Cynlluniau Rheoli Perygl Llifogydd i sicrhau bod y gwaith o ymgysylltu â rhanddeiliaid, wrth ddatblygu'r ddwy set o gynlluniau, mor syml â phosibl. Fodd bynnag, o ganlyniad i bandemig y coronafeirws, mae Asiantaeth yr Amgylchedd wedi gorfod oedi cynnal yr ymgynghoriad ar y Cynlluniau Rheoli Perygl Llifogydd ar ffurf ddrafft ar gyfer y rhannau o afon Dyfrdwy sydd wedi'u lleoli yn Lloegr nes ar ôl cynnal yr un ar gyfer y Cynlluniau Rheoli Basn Afon ar ffurf ddrafft. Rydym hefyd wrthi'n alinio ein Rhaglen Amgylchedd a'n Rhaglen Rheoli Perygl Llifogydd ac Erydu Arfordirol ar y raddfa leol, cyn belled ag y bo hynny'n bosibl.

3.2.6 Rhaglen fuddsoddi'r diwydiant dŵr

Yng nghynllun busnes Dŵr Cymru ar gyfer 2020–25 (Cynllun Rheoli Asedau 7), mae £218 miliwn wedi'i ddyrannu ar gyfer cyflawni ei ofynion amgylcheddol statudol, gan anelu at gyflwyno 418 cilomedr o welliannau afon ar hyd ei ardal weithredol. Mae'r rhaglen yn cynnwys ymchwiliadau a buddsoddiad a dargedir i leihau effaith gorlifoedd carthffosiaeth cyfunol sy'n gollwng yn ormodol, trydydd cam y Rhaglen Ymchwilio i Gemegau'r DU (UKCIP3), a buddsoddiad pellach mewn gweithfeydd trin carthion er mwyn bodloni gofynion Rheoliadau Trin Dŵr Gwastraff Trefol (Cymru a Lloegr) 1994. Bydd tystiolaeth o ymchwiliadau Cynllun Rheoli Asedau 7 yn llywio penderfyniadau buddsoddi, a gwaith datblygu Cynllun Rheoli Draenio a Dŵr Gwastraff newydd y cwmni, a gaiff ei gyhoeddi ar ffurf ddrafft ar gyfer ymgynghori arno yn 2022.

O safbwynt y trydydd cylch, ar gyfer afon Dyfrdwy, mae Dŵr Cymru'n anelu at gyflwyno'r canlynol:

- Cynlluniau i fodloni gofynion Rheoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017 o ran atal dirywiad (gweithfeydd trin carthion Cilcain, Pant-y-mwyn, Yr Wyddgrug, Tŷ Gwyn a Rhosesmor)

- Dalgylch peilot rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy ar gyfer afon Alun, lle bydd Dŵr Cymru'n bwriadu archwilio dulliau arloesol o fynd i'r afael ag effeithiau ei asedau
- Cynlluniau gwella i fodloni gofynion llif Rheoliadau Trin Dŵr Gwastraff Trefol (Cymru a Lloegr) 1994 (Yr Wyddgrug, Tŷ Gwyn, Gresffordd a Queensferry).
- Mae pedwar cynllun pellach wrthi'n cael eu hasesu cyn y ceir cadarnhad p'un a fydd angen buddsoddiad arnynt: Gwaith Trin Dŵr Gwastraff Llanuwchllyn, Lavister, Yr Wyddgrug a Thŷ Gwyn

Mae Dŵr Cymru yn weithredol wrth archwilio'r broses o symud i ffwrdd o ddatrysiadau carbon-ddwys 'llwyd', sy'n seiliedig ar goncrit, fel gwlyptiroedd, lle gellir eu lleoli, er enghraifft, ar safleoedd gweithfeydd trin dŵr gwastraff bach y mae'n ofynnol iddynt sicrhau gostyngiad mewn maethynnau. Bydd y rhain yn ffurfio rhan o'r dull rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy.

Yn Lloegr, mae'r adroddiad [National Framework for Water Resources \(Mawrth 2020\)](#) yn archwilio anghenion dŵr Lloegr i'r hirdymor, gan amlinellu graddfa'r camau gweithredu sydd eu hangen i sicrhau cyflenwadau gwydn ac amgylchedd dŵr gwell. Mae'n nodi symudiad tuag at waith cynllunio rhanbarthol strategol. Mae'n amlinellu'r egwyddorion, y disgwyliadau a'r heriau ar gyfer pum grŵp rhanbarthol (sy'n cynnwys yr 17 cwmni dŵr yn Lloegr, Dŵr Cymru, a defnyddwyr dŵr eraill). Datblygwyd a chytunwyd arnynt gan y grwpiau rhanbarthol, prif dynwyr dŵr eraill, y llywodraeth, rheoleiddwyr, a rhanddeiliaid. Mae angen y dull cydgyssylltiedig hwn er mwyn ymdrin â graddfa'r heriau yr ydym yn ei hwynebu, o ganlyniad i'r cynnydd mewn galw a achosir gan y newid yn y boblogaeth, a newidiadau i'r cyflenwad a achosir gan y newid yn yr hinsawdd. Er bod y fframwaith cenedlaethol yn canolbwyntio ar Lloegr, bydd unrhyw gynigion a allai gael effaith ar Gymru yn rhoi sylw priodol i fuddion Cymru, deddfwriaeth a pholisïau Cymru, a'i gallu i reoli ei hadnoddau naturiol yn gynaliadwy.

Mae angen cynllunio rhanbarthol oherwydd nid yw Cynlluniau Rheoli Adnoddau Dŵr statudol y cwmnïau dŵr, ar eu pen eu hunain, yn debygol o ddarparu'r datrysiadau strategol cywir ar gyfer y genedl gyfan. Maent yn mynd i'r afael â sut bydd y cwmni'n datblygu adnoddau dŵr ar gyfer anghenion ei gwsmeriaid yn unig. Mae'r fframwaith cenedlaethol yn rhoi ffiniau'r cwmnïau dŵr o'r neilltu ac yn ystyried anghenion y rhanbarth yn ei gyfanrwydd, a defnyddwyr dŵr eraill. Mae'n ystyried sut mae'r anghenion hyn yn gweddu â'r darlun dŵr cenedlaethol a sut y gallwn sicrhau'r gwydnwch a gwarchodaeth amgylcheddol angenrheidiol. Bydd rheoli adnoddau dŵr ar draws rhanbarthau yn rhan gynyddol bwysig o'r rhaglen o fesurau ar gyfer rheoli'r pwysau ar ddŵr i'r dyfodol.

Fel yr amlygwyd uchod, mae Bil yr Amgylchedd yn cynnig mentrau penodol i gefnogi'r gwaith o reoli adnoddau dŵr yn gynaliadwy ymhellach. Mae'r Ddeddf yn cynnig gofynion newydd o safbwynt gwaith cynllunio cwmnïau dŵr ar gyfer rhwydweithiau cyflenwad dŵr, dŵr gwastraff a draenio i'r dyfodol, gan hwyluso datrysiadau mwy gwydn o ran sychder a llifogydd.

3.2.6.1 Map ffordd gorlif storm Cymru

Mae CNC, Llywodraeth Cymru, Ofwat, Dŵr Cymru a Hafren Dyfrdwy (y sefydliadau partner) wedi sefydlu tasglu i ymchwilio a gwerthuso'r dull cyfredol i reoli a rheoleiddio gorlifiannau stormydd yng Nghymru. Mae Afonydd Cymru a'r Cyngor Defnyddwyr Dŵr yn darparu cyngor annibynnol i'r tasglu, gan gynnig mewnwelediad allweddol a her o safbwynt rhanddeiliaid a chwsmeriaid.

Y nod yw:

- Lleihau effaith andwyol unrhyw ollyngiadau gorlif ar yr amgylchedd, gan gymryd camau rheoleiddio lle bo angen i gyflawni gwelliannau
- Casglu mwy o dystiolaeth o ran effaith ein hafonydd, ein haberoedd a'n dyfroedd arfordirol drwy fonitro gollyngiadau a'r dŵr derbyn yn well
- Gweithio gyda'r cyhoedd a rhanddeiliaid i wella dealltwriaeth a rôl gorlifiadau yng Nghymru

3.2.7 Mesurau cynaliadwyedd ar gyfer adnoddau dŵr

Mae angen trwydded tynnu dŵr cyn y gellir tynnu mwy nag 20 metr ciwbig y dydd fesul ffynhonnell (oni bai fod y tynnwr dŵr wedi'i eithrio rhag trwyddedu). Mae angen trwydded cronni dŵr lle mae'r llif wedi'i lesteirio neu ei rwystro (wedi cronni) gan waith adeiladu, addasu, atgyweirio neu gael gwared ar gronfa (oni bai ei fod wedi'i eithrio rhag trwyddedu). Rheoleiddir y trwyddedau hyn gan Cyfoeth Naturiol Cymru yng Nghymru a chan Asiantaeth yr Amgylchedd yn Lloegr. Mae'r ddau yn cynnal cofrestr o bob cais am drwydded tynnu a chronni dŵr, a phenderfyniadau dilynol, y gellir ei gweld yn allanol drwy'r gofrestr gyhoeddus.

Bydd asesiadau o argaeledd adnoddau dŵr, ar ffurf strategaethau trwyddedu tynnu dŵr, yn parhau i gael eu diweddarau a'u gwella fel bod y darlun mwyaf diweddar o safbwynt adnoddau dŵr ar gael i gwsmeriaid sydd am ymgeisio am drwydded tynnu dŵr. Bydd strategaethau trwyddedu tynnu dŵr yn parhau i fod yn sylfaen i'n penderfyniadau o ran pennu trwyddedau tynnu a chronni dŵr.

Mewn achosion lle canfyddir nad yw'r gweithgareddau sy'n gysylltiedig â thrwyddedau tynnu dŵr hyn yn bodloni amcanion statudol, mae Cyfoeth Naturiol Cymru a/neu Asiantaeth yr Amgylchedd yn adolygu'r trwyddedau perthnasol. Caiff mesurau rheoli dalgylch, neu fesurau i liniaru, diddymu neu leihau'r gweithgaredd tynnu dŵr hwnnw, eu rhoi ar waith er mwyn cydymffurfio â'r amcan lleiaf o sicrhau nad oes dirywiad yn ôl yr hyn sy'n ofynnol gan Reoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017.

Ers 1 Ionawr 2018, mae angen i'r rhan fwyaf o dynwyr dŵr a oedd wedi'u heithrio yn flaenorol (os ydynt yn tynnu dros 20 metr ciwbig y dydd fesul ffynhonnell) gael trwydded i barhau i dynnu dŵr yn gyfreithiol. Mae hyn yn cael effaith ar dyniadau dŵr at ddibenion fel dyfrhau drwy ddiferion, mordwyaeth, dihybyddu, a hefyd y gweithgareddau tynnu dŵr hynny sy'n digwydd mewn ardaloedd daearyddol sydd wedi'u heithrio. Rhwng 1 Ionawr 2017 a 31 Rhagfyr 2019 yng Nghymru, cyfnod a estynnwyd hyd 30 Mehefin 2020 yn Lloegr, cynigiodd Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd broses ymgeisio bontio symlach ar gyfer pobl a oedd eisoes yn tynnu dŵr a oedd wedi'u heithrio yn

flaenorol. Bydd yn rhaid i Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd ddod i benderfyniad ar bob cais pontio erbyn 31 Rhagfyr 2022. Mae rhai gweithgareddau tynnu a chronni dŵr yr ystyrir eu bod â risg isel yn parhau i fod wedi'u heithrio.

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd yn Lloegr yn gyfrifol am wirio cydymffurfiaeth â thrwyddedau ar sail risg, darparu cyngor ac arweiniad, a chymryd camau diogelu, gan gynnwys dosbarthu hysbysiadau, sancsiynau sifil neu gamau gorfodi. Bydd sicrhau bod gweithgareddau tynnu dŵr yn cydymffurfio yn cefnogi egwyddorion rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy ac yn gwella gwydnwch yr amgylchedd er mwyn bodloni amcanion statudol.

Mae'r ffaith fod gwaith rheoli adnoddau dŵr yn gynaliadwy yn wynebu heriau i gyfundrefnau llif o ganlyniad i'r newid yn yr hinsawdd, glawiad mwy dwys a chyfnodau sych hwy yn golygu y bydd rhai o'r trwyddedau sydd eisoes yn bodoli yn peri problemau yn y dyfodol wrth i lefelau cyrsiau dŵr wyneb a dŵr daear ostwng, yn ôl [Asesiad Risg Newid Hinsawdd y DU 2017](#).

Yn y dyfodol, caiff gweithgareddau tynnu dŵr eu rheoli o dan Reoliadau Trwyddedu Amgylcheddol (Cymru a Lloegr) 2016. Mae'r diwygiad hwn o'r system drwyddedu yn cynnig cyfle i ymgorffori hyblygrwydd hirdymor er mwyn ymdrin â'r heriau presennol, ac i'r dyfodol, o safbwynt y newid yn yr hinsawdd, twf yn y boblogaeth a thwf economaidd, ac i ymwreiddio mesurau effeithlonrwydd dŵr yn nefnydd dŵr ar draws pob sector.

Gwnaeth prosiectau Asesiad Risg Newid Hinsawdd y DU gynyddu amlder a dwyster digwyddiadau tywydd eithafol. Mae'r pwysau presennol ar adnoddau dŵr, a'r galw o ganlyniad i dwf yn y boblogaeth a datblygiad trefol, hefyd yn debygol o gynyddu, ynghyd â'r ôl troed carbon ar gyfer trin a chyflenwi dŵr. Offeryn pwysig y gellir ei ddefnyddio i liniaru'r pwysau hyn yw gwella defnydd effeithlon dŵr ar draws pob sector.

Mae Grŵp Effeithlonrwydd Dŵr Cymru a Grŵp Llywio Strategol Effeithlonrwydd Dŵr y DU yn gweithio ar y cyd i hybu negeseuon cyson a mentrau effeithlonrwydd dŵr ledled y DU, gan godi ymwybyddiaeth o'r angen i arbed dŵr.

3.2.8 Rheoli tir yn gynaliadwy – amaethyddiaeth

Mae CNC yn parhau i weithio gyda'r sector i lunio dull strategol ar y cyd yn unol â'n hegwyddorion rheoliadol a'n hegwyddorion o reoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy i fynd i'r afael â llygredd amaethyddol. Mae hyn wedi arwain at ddull sydd â phum thema ac a fydd, o'u cyfuno, yn llawer mwy effeithiol nag y byddai symud ymlaen ag unrhyw thema ar wahân, a cheir mwy o fanylion yn yr **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)**. Y themâu yw Rheoleiddio; Camau gwirfoddol; Cyngor, Arweiniad a Gwybodaeth; Datblygu sgiliau a phrofiad; Buddsoddi ac arloesedd. Caiff y rhain eu hadlewyrchu yn y dull a ddatblygwyd gan [Is-grŵp Fforwm Rheoli Tir Cymru ar Lygredd Amaethyddol](#) yn ei adroddiad cynnydd [Mynd i'r Afael â Llygredd Amaethyddol](#).

Bydd Bil y Sector Amaethyddiaeth (Cymru) yn llunio'r ddeddfwriaeth sylfaenol hirdymor ar gyfer amaethyddiaeth yng Nghymru, a pholisïau a rheoliadau sy'n ymwneud â rheoli tir yn gynaliadwy, gan ddisodli'r Polisi Amaethyddol Cyffredin a Deddf Amaethyddiaeth y DU 2020. Mae'r Bil a'r is-ddeddfwriaeth ddilynol yn cynnig cyfle i ddarparu ar gyfer nifer o feysydd pwysig mewn perthynas â'r themâu.

Yn Lloegr, mae angen i ffermwyr gydymffurfio â rheoliadau megis Rheolau Ffermio ar gyfer Dŵr. Mae'r rhain yn berthnasol i wrtaith wedi'i weithgynhyrchu a phob tail organig, gan gynnwys tail fferm a slyri, llaid carthion (biosolidau) a deunyddiau organig gwastraff a fewnforir a ledaenir i'r tir.

Os ydyn nhw'n mynd y tu hwnt i'r gofynion sylfaenol hyn, bydd y llywodraeth yn ariannu canlyniadau amgylcheddol ychwanegol trwy gynlluniau fel Stiwardiaeth Cefn Gwlad a chynlluniau rheoli tir amgylcheddol newydd y llywodraeth. Maent hefyd yn helpu'r amgylchedd drwy ddulliau gwirfoddol a phrosiectau partneriaeth. Bydd sicrhau bod rheolau ffermio'n cael eu gorfodi'n effeithiol yn arbennig o bwysig i gyflawni amcanion y cynllun hwn, yn ogystal â chyingor effeithiol drwy gynlluniau megis Ffermio Dalgylch Sensitif.

Bydd mesurau rheoli tir gwledig yn cefnogi gwytnwch newid hinsawdd, er enghraifft, trwy blannu coed wrth ymyl afonydd a nentydd, a all leihau tymheredd afonydd a'r risg i bysgodfeydd eogiaid. Mae gwarchod pridd, mawn a rhostiroedd hefyd yn helpu i storio carbon. Byddant hefyd yn lleihau gwaddodiad afonydd, a fydd yn galluogi afonydd i storio mwy o ddŵr llifogydd yn well. Yn y lleoliadau priodol gall twf cynydau ynni ddarparu ffynhonnell ynni gynaliadwy ar gyfer cynhyrchu hydrogen a thrydan, yn ogystal â manteision ehangach i lifogydd, dŵr ac ansawdd pridd.

Yn Lloegr, bydd gweithredu cynlluniau rheoli tir amgylcheddol newydd Llywodraeth y DU yn chwarae rhan fawr wrth gyflawni amcanion amgylcheddol y cynllun hwn. Bydd cynyddu swm y cyllid gan y sector preifat (er enghraifft, cadwyn cyflenwi bwyd a manwerthu trwy gynlluniau gwarant fferm) hefyd yn bwysig i helpu ffermwyr i leihau eu heffeithiau a gwneud cyfraniad cadarnhaol tuag at amgylchedd dŵr iachach.

3.2.9 Rheoli tir yn gynaliadwy - coetiroedd a choedwigaeth yng Nghymru

Mae cwlferi sydd wedi'u cynnal a'u cadw'n dda, trapiau gwaddodion effeithiol, draeniau ymyl ffordd sydd ar wahân i gyrsiau dŵr naturiol, parthau torlannol, a rheolaeth dŵr briodol o fewn y goedwig yn hanfodol i atal dirywiad mewn cyrff dŵr sy'n gysylltiedig ag Ystâd Goetir Llywodraeth Cymru.

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn ymrwymedig i wella ansawdd amgylcheddol Ystâd Goetir Llywodraeth Cymru yn gyson. Rydym yn parhau i fynd i'r afael â'r pwysau ar ansawdd dŵr a'r swm o ddŵr drwy gydymffurfio â Safon Coedwigaeth y Deyrnas Unedig a gyhoeddwyd yn 2017 (a'r canllawiau arfer ategol "Rheoli gweithrediadau coedwigaeth i warchod yr amgylchedd dŵr" a "Rheoli coedwigoedd mewn dalgylchoedd sy'n sensitif i asid"). Mae'n ofynnol cael cynllun rheoli dŵr ar gyfer pob gweithgaredd sy'n ymwneud â chynaeafu, ailstocio a pheirianeg ar Ystâd Goetir Llywodraeth Cymru.

Mae Cynlluniau Adnoddau Coedwigoedd yn amlinellu'r weledigaeth 25 mlynedd a chynllun gweithrediadau deg mlynedd ar gyfer goedwig. Maent yn cyflwyno'r cyfle i wella'r amgylchedd dŵr drwy ddynodi parthau torlannol a fydd yn dod yn nodweddion parhaol, nodi ardaloedd ar gyfer eu rheoli o dan Systemau Coedamaeth Bach eu Heffraith drwy raglen teneuo graddol, ac asesu ardaloedd â mawn dwfn i benderfynu p'un a ydynt yn addas ar gyfer eu hadfer.

Gweithredir Cynlluniau Adnoddau Coedwigoedd drwy Gynlluniau Llannerch, a lunnir er mwyn rheoli gweithrediadau coedwigaeth. Dyma'r cam lle caiff Cynlluniau Rheoli Dŵr eu

llunio er mwyn sicrhau na chaiff y gwaith effaith sylweddol ar ansawdd dŵr. Rhaid bod pob gwaith yn cydymffurfio â Safon Coedwigaeth y Deyrnas Unedig.

Yn ogystal, lle nodir cyllid ychwanegol, mae prosiectau'n cynnig cyfleoedd ardderchog i wella'r amgylchedd dŵr, fel gwaith adfer afonydd.

3.2.10 Cronfa Gyfalaf Llywodraeth Cymru

Y meysydd blaenoriaeth ar gyfer Rhaglen Gyfalaf Dŵr Llywodraeth Cymru yw Mwyngloddiau Metel, Ansawdd Dŵr, Mawndiroedd a Physgodfeydd. Mae rhaglen gyflawni cyfalaf arfaethedig Llywodraeth Cymru ar gyfer ansawdd dŵr yn 2022-23 yn mynd i'r afael â rhai o'r materion allweddol sy'n bygwth yr amgylchedd dŵr ac yn atal Cymru rhag cyflawni ei hamcanion o dan Rheoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017. Y materion hyn yw addasu ffisegol, llygredd o garthion a dŵr gwastraff, llygredd o drefi, dinasoedd a thrafnidiaeth, llygredd o ardaloedd gwledig a llygredd o fwyngloddiau.

Yn ogystal â chymryd camau i gyflawni amcanion Rheoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017, mae'r rhaglen wedi'i hategu gan ofynion deddfwriaethol Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 ac mae hefyd yn ystyried ein dyletswydd o dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Y nod yw cyflawni prosiectau sydd ag allbynnau cyfalaf clir, mesuradwy a fydd yn cyfrannu at warchod a gwella'r amgylchedd dŵr ehangach gan gynnwys buddion i fywyd gwylt a phobl yn y meysydd allweddol hyn:

- Dalgylchoedd Cyfle
- Rhaglen Adfer Afonydd
- Gwelliannau Ansawdd Dŵr mewn Ardaloedd Gwarchoddedig y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr (gan gynnwys ACA Afonydd, Dyfroedd Ymdrochi ac ati)
- Prosiectau Cenedlaethol - e.e., y rhai sy'n berthnasol i Gymru gyfan megis prosiectau Morol

Yn gyffredinol, mae'r Rhaglen Gyfalaf Dŵr ar gyfer 2022-23 yn adlewyrchu ymrwymiad CNC i reoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy ar gyfer Dŵr yng Nghymru. Gan fod hwn yn amcan hirdymor, ymagwedd CNC fydd parhau i gyflawni prosiectau cyfalaf sydd o fudd i'r amgylchedd dŵr a phobl y tu hwnt i 2022/23.

3.2.11 Mentrau newydd Llywodraeth y DU yn Lloegr

Mae Llywodraeth y DU yn datblygu cyfres o fentrau rhyngddibynnol a fydd yn chwarae rhan hollbwysig wrth gyflawni amcanion amgylcheddol y Cynlluniau Rheoli Basn Afon. Bydd Deddf yr Amgylchedd 2021 yn cyflawni targedau hirdymor ar gyfer dŵr a bioamrywiaeth. Defnyddir y targedau i yrru cynnydd i fynd i'r afael â rhai o'r heriau sy'n effeithio ar y dyfroedd yn yr ardaloedd basn afon. Mae targedau ansawdd dŵr ar gyfer pedair o'r heriau yn cael eu hystyried:

- llygredd o amaethyddiaeth ac ardaloedd gwledig, yn enwedig ffynonellau amaethyddol nitrogen, ffosfforws a gwaddod
- llygredd o'r diwydiant dŵr gwastraff, ffosfforws yn arbennig

- newidiadau i lefelau a llif dŵr, yn enwedig lleihau'r galw am ddŵr, gan gynnwys gollyngiadau, defnydd dŵr cartrefi ac annomestig
- llygredd o fwyngloddiau metel segur

Mae targedau bioamrywiaeth hefyd yn cael eu hystyried a fydd yn helpu i warchod a gwella agweddau ar yr amgylchedd dŵr. Mae'r rhain yn cynnwys targed a fydd yn cefnogi cyflawni statws cadwraeth ffafriol ar gyfer safleoedd o ddiddordeb gwyddonol arbennig (gan gynnwys safleoedd sy'n dibynnu ar ddŵr), a tharged creu cynefinoedd ehangach a fydd yn cynnwys cynefinoedd dyfrol a dŵr-ddibynnol.

Sefydlu [Rhwydwaith Adfer Natur](#) i wella gwydnwch y dirwedd i newid yn yr hinsawdd, darparu atebion naturiol i leihau carbon, rheoli perygl llifogydd, a chynnal ecosystemau megis dŵr glân, aer glân a phridd gwell.

Datblygu [Strategaethau Adfer Natur Lleol](#) o dan Ddeddf yr Amgylchedd 2021 i gefnogi'r Rhwydwaith Adfer Natur. Mae'r strategaethau wedi'u cynllunio fel arfau i ysgogi gweithredu mwy cydgysylltiedig, ymarferol a ffocws i helpu byd natur. Bydd pob strategaeth, ar gyfer y maes y mae'n ei gwmpasu yn:

- mapio'r cynefin presennol mwyaf gwerthfawr i fyd natur
- mapio cynigion penodol ar gyfer creu neu wella cynefinoedd ar gyfer byd natur a nodau amgylcheddol ehangach
- cytuno ar flaenoriaethau ar gyfer adferiad byd natur

Bwriad Strategaethau Adfer Natur Lleol yw darparu atebion seiliedig ar natur a buddion amgylcheddol ehangach. Mae disgwyl i afonydd, llynnoedd, aberoedd, cynefinoedd arfordirol, a chynefinoedd naturiol eraill sy'n dibynnu ar ddŵr, gan gynnwys gwlyptiroedd, morfeydd heli a mawndir, gael lle amlwg yn y strategaethau hyn.

Ymrwymo £640 miliwn i Gronfa Natur ar gyfer Hinsawdd Lloegr. Bydd y gronfa hon yn helpu i gefnogi cyflwyno'r [Cynllun Gweithredu Coed Lloegr](#) a [Chynllun Gweithredu Mawn Lloegr](#). Bydd y ddau gynllun gweithredu yn helpu i greu dalgylchoedd sy'n fwy gwydn i newid yn yr hinsawdd a darparu atebion seiliedig ar natur sy'n gwella ansawdd yr amgylchedd dŵr yn uniongyrchol. Mae cyfleoedd i greu cynefinoedd aberol ac arfordirol (morfa heli a morwellt) i amsugno carbon hefyd yn cael eu harchwilio.

Datblygu cynlluniau Rheoli Tir Amgylcheddol i dalu rheolwyr tir am sicrhau nwyddau cyhoeddus. Drwy'r cynlluniau hyn, gall ffermwyr a rheolwyr tir eraill ymrwymo i gytundebau i'w talu am gyflawni canlyniadau gan gynnwys gwell ansawdd dŵr, gwarchod a chreu cynefinoedd, adfer rhywogaethau, rheoli llifogydd yn naturiol a dal carbon.

3.2.12 Dalgylchoedd Cyfle

Ar gyfer trydydd cylch y Cynlluniau Rheoli Basn Afon, rydym yn anelu at gyflawni dull seiliedig ar le o flaenoriaethu dalgylchoedd sydd hefyd yn cyflwyno canlyniadau yn unol â Rheoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017. Nid ydym wedi dewis cyrff dŵr wedi'u targedu at ddiben cyflwyno canlyniadau o dan Reoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017 yn unig, ond rydym wedi nodi rhestr o ddeg dalgylch sy'n cynrychioli'r gyfres orau o

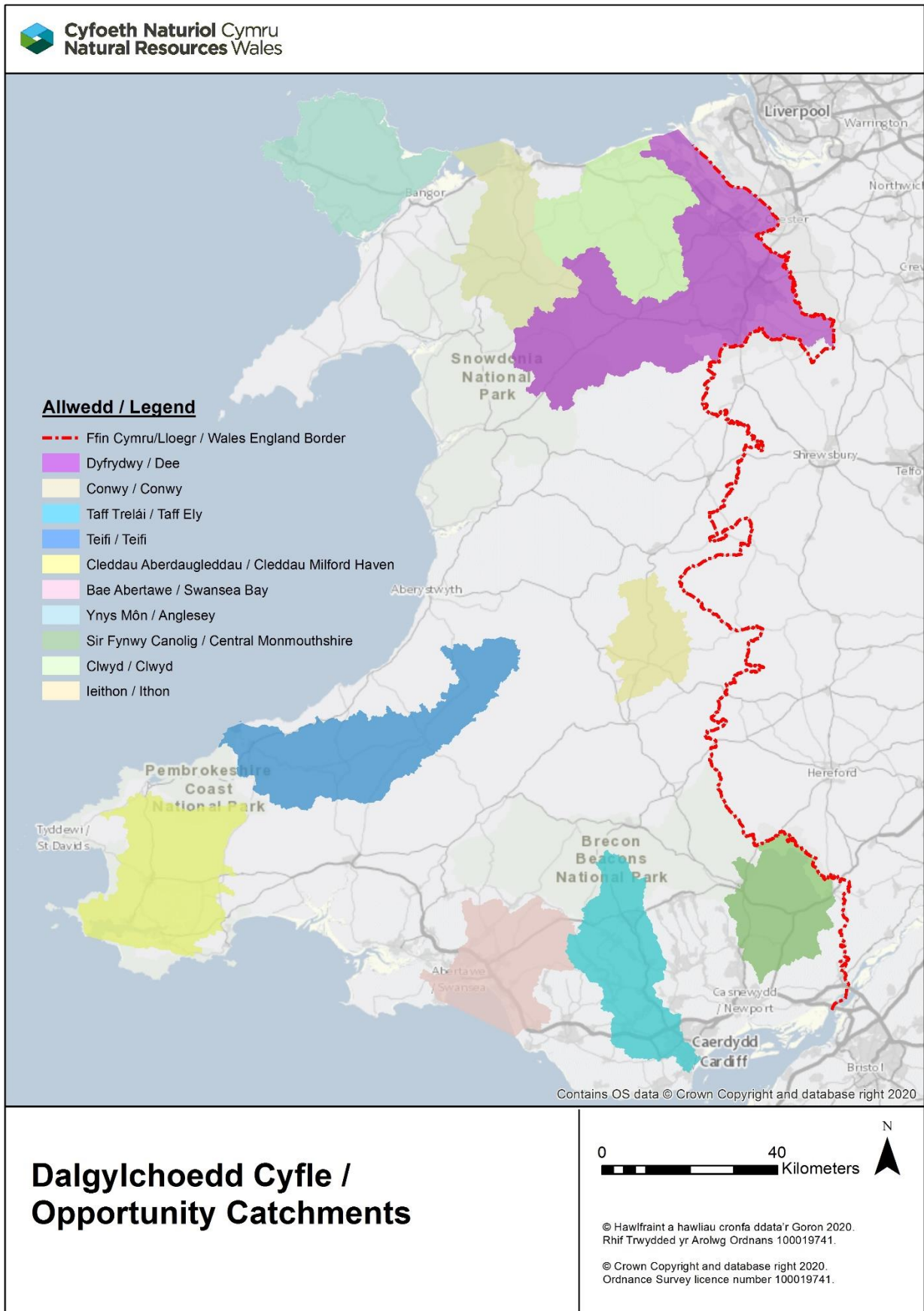
gyfleoedd i gyflawni dull rheoli cynaliadwy ar gyfer canlyniadau dŵr a llesiant. Roedd y broses ymgysylltu ar gyfer y Datganiadau Ardal yn ganolog i'r broses o ddethol y 'dalgyloedd cyfle' hyn. Yn ogystal, bydd proses y Datganiadau Ardal yn parhau y tu hwnt i 2027, ac felly bydd eu hintegreiddio yn dwyn buddion o ran Rheoliadau'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr 2017 i'r tymor hwy. Mae deg dalgyloch cyfle wedi cael eu nodi ledled Cymru ac maent yn cynrychioli'r cymysgedd cryfaf o gyfleoedd ar gyfer rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy ar gyfer dŵr ym mhob lleoliad gan ddefnyddio dull dalgyloch i arfordir.

Mae Dalgyloedd Cyfle yn sicrhau bod ymdrechion staff yn cwmpasu holl swyddogaethau Cyfoeth Naturiol Cymru, er mwyn cefnogi partneriaid i ddarparu datrysiadau ar gyfer rheoli dalgyloedd mewn modd integredig. Disgwylir y bydd partneriaid sy'n gweithredu o fewn y deg dalgyloch cyfle hefyd yn gallu cyfrannu tuag at welliannau o fewn yr ardaloedd hyn. Bydd CNC yn parhau i weithio gyda phartneriaid mewn dalgyloedd eraill nad ydynt wedi cael eu dethol fel Dalgyloedd Cyfle, gan gynnwys canolbwyntio ar fynd i'r afael ag addasiadau ffisegol, cynlluniau adfer pysgodfeydd, adfer mwynloddiau metel, a llygredd o ddŵr gwastraff ac ardaloedd gwledig a threfol.

Mae Ffigur 9 yn dangos y deg Dalgyloch Cyfle:

- Afon Dyfrdwy (y rhannau ohoni sydd wedi'u lleoli yng Nghymru yn unig)
- Afon Clwyd
- Conwy
- Ynys Môn
- Afon Teifi
- Afon Taf/afon Elái
- Afon Cleddau/Aberdaugleddau
- Bae Abertawe
- Canolbarth Sir Fynwy
- Afon Ieithon

Ffigur 9: Map o ddeg Dalgylch Cyfle Cymru

Tabl 14: Canran y cyrff yn Nalgylch Cyfle Afon Dyfrdwy sy'n cyflawni statws cyffredinol da, fesul math o gorff dŵr (data dosbarthiad 2021)

Enw'r Dalgylch Cyfle	Cyrff dŵr afonydd â statws da (%)	Cyrff dŵr llynnoedd â statws da (%)	Cyrff dŵr arfordiro l â statws da (%)	Cyrff dŵr trosiannol â statws da (%)	Cyrff dŵr daear â statws da (%)	Holl gyrff dŵr â statws da (%)
Afon Dyfrdwy (y rhannau ohoni sydd wedi'u lleoli yng Nghymru yn unig)	49	24	Amherth nasol	0	67	45

Maethynnau, cemegion a phwysau ffisegol ar yr arfordir yw'r ffactorau mwyaf sylweddol sy'n arwain at fethiant dyfroedd aberol ac arfordirol i gyflawni statws da. Mae'r cyfleoedd ehangach a ddarperir drwy Ddatganiadau Ardal, a'r fframwaith ehangach o gynllunio morol sydd bellach wedi'i sefydlu, yn ei gwneud yn bosibl rhoi ffocws ychwanegol ar ddyfroedd aberol, arfordirol a morol, a'r cysylltiad â'u dalgylchoedd dŵr croyw. Mae'r dalgylchoedd Cyfle a ddewiswyd ar gyfer y trydydd cylch wedi llwyr gymhwyso'r dull tarddiad i'r môr o reoli dalgylch, ac maent wedi nodi cyrff dŵr aberol ac arfordirol lle caiff dull o reoli dŵr mewn modd cynaliadwy ei ddatblygu. Pob cam gweithredu seiliedig ar ddalgylch wedi'i nodi ar gyfer y Cynllun Rheoli Basn Afon sy'n cyfrannu at gynnydd tuag at Statws Amgylcheddol Da dyfroedd morol. Bydd Rheoliadau Strategaeth Forol y DU 2010 yn ei gwneud yn ofynnol i fesurau angenrheidiol gael eu cymryd i gyflawni Statws Amgylcheddol Da a [Strategaeth Forol Rhan Tri: Ymgynghorwyd ar gynnig y DU ar gyfer rhaglen o fesurau](#) rhwng mis Medi a mis Tachwedd 2021.

3.3 Dalgylch cyfle yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy (y rhannau ohoni sydd wedi'u lleoli yng Nghymru yn unig)

Mae'r rhannau o afon Dyfrdwy sydd wedi'u lleoli yng Nghymru wedi'u nodi fel Dalgylch Cyfle oherwydd eu statws unigryw; afon Dyfrdwy yw'r afon fwyaf yng ngogledd Cymru, mae'n cael ei rheoleiddio'n llym, ac mae ganddi dair prif gronfa cyflenwi dŵr yfed a gweithgareddau tynnu dŵr yfed, mae'n gyfoethog ei bioamrywiaeth, ac mae wedi'i dynodi'n ACA, Safle o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig (SoDdGA), AGA a Ramsar. Mae afon Dyfrdwy yn cyfrannu at yr economi leol trwy bysgota a gweithgareddau hamdden eraill. Mae mwyafrif y dalgylch yn amaethyddol gyda gorlifdiroedd yn ffurfio swyddogaeth bwysig. Mae ardaloedd perygl llifogydd sylweddol yn eistedd ar y Ddyfrdwy Lanwol yn ardaloedd Queensferry, Sandycroft a Glannau Dyfrdwy.

Mae partneriaethau dalgylch sefydledig ar draws y Ddyfrdwy i gyd, gan gynnwys ardal drawsffiniol Cymru-Lloegr Canol a'r Ddyfrdwy Lanwol, sydd wedi cydlynu'r gwaith o gyflawni prosiectau llwyddiannus, mynd i'r afael â llygredd gwasgaredig gwledig a darparu cyfleoedd adfer afonydd yn rhai o'r dalgylchoedd isranbarth. O fewn prosiectau Dalgylch y Ddyfrdwy Lanwol megis Prosiect Cronfa Dreftadaeth y Loteri Genedlaethol, [Ein Haber](#)

[Afon Dyfrdwy/Caru Aber Dyfrdwy](#) yn anelu at ysbrydoli cymunedau arfordirol am dreftadaeth naturiol Aber Afon Dyfrdwy

Mae prosiectau fel [Prosiect LIFE Afon Dyfrdwy](#), sy'n brosiect trawsffiniol a ariennir gan LIFE yr UE dros bum mlynedd, a'i nod yw adfer prosesau a swyddogaethau naturiol er mwyn cynyddu gwytnwch cynefinoedd dŵr croyw Ardaloedd Cadwraeth Arbennig (ACA) Afon Dyfrdwy a Llyn Tegid/ Afon Dyfrdwy a Llyn Tegid.

Mae cyrff dŵr yn Nalgylch Cyfleoedd Dyfrdwy yn cael eu heffeithio gan faterion gan gynnwys asideiddio, effeithiau pyllau glo a metel, llygredd gwledig gwasgaredig o amaethyddiaeth a choedwigaeth, gollyngiadau carthion o weithfeydd trin dŵr gwastraff, gollyngiadau ysbeidiol (hy., gorlifoedd carthffosydd cyfun, tanciau storm a gorlifoedd gorsafoedd pwpio), ardaloedd i ffwrdd o brif garthffosiaeth, addasiadau ffisegol yn effeithio ar hydrogeomorffoleg, nodweddion gwarchoddedig a mudo pysgod a rhywogaethau estron goresgynnol. Mae materion blaenoriaeth hefyd yn cynnwys nodweddion gwarchoddedig nad ydynt o statws cadwraeth ffafriol, cymunedau difreintiedig a chymunedau sydd mewn perygl o lifogydd, rheoleiddio llif a gollyngiadau o gronfeydd dŵr, bodloni gofynion tynnu dŵr mewn ymateb i bwysau cynyddol yn y defnydd o ddŵr a newid yn yr hinsawdd a mabwysiadu ymagwedd integredig at ddalgylchoedd i reoli perygl llifogydd.

Drwy adeiladu momentwm a gweithredu ar raddfa dalgyllch, gall CNC fynd ar drywydd cyfleoedd sy'n darparu Rheoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr a gwelliannau ACA afonydd, tra'n cefnogi'r themâu Datganiadau Ardal y [Gogledd-orllewin](#), y [Gogledd-ddwyrain](#) a [Morol](#) er mwyn cyflawni manteision i ansawdd dŵr, pobl a bywyd gwyllt yn afon Dyfrdwy. Bydd y dull Dalgyllch Cyfle yn annog cymhwyso egwyddorion rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy i bob prosiect a ddarperir gan CNC a phartneriaid yn y Ddyfrdwy, gan wella cysylltiadau â [Chynlluniau Llesiant](#) a gwaith trawsffiniol parhaus gyda sefydliadau yn Lloegr (fel Asiantaeth yr Amgylchedd a Natural England).

Mae cyfleoedd cyffredin o fewn y Datganiadau Ardal a'r Dalgyllch Cyfle'n cynnwys adfer afonydd, gwella ansawdd dŵr a mynediad i ddŵr drwy ddatrysiadau sy'n seiliedig ar natur a rheoli tir yn gynaliadwy.

3.4. Pennu amcanion ar gyfer y trydydd cylch

3.4.1 Cyrff dŵr Cymru

Mae'r cynllun hwn yn amlinellu'r hyn rydym yn bwriadu ei gyflawni erbyn 2027. Nodir hyn drwy bennu amcan ar gyfer pob corff dŵr. Gellir dod o hyd i ganlyniadau manwl y wybodaeth hon ar wefan [Arsylwi Dyfroedd Cymru](#) a cheir disgrifiad mwy manwl o'n dull yn yr **Atodiad Trosolwg Cynllunio (Cymru)**.

Yn ôl yr hyn sy'n ofynnol o dan y Rheoliadau, rydym yn anelu at weithredu mesurau i gyflawni statws cyffredinol da ar gyfer dyfroedd wyneb a dyfroedd daear erbyn 2027. Caniateir amcanion amgen i'r un hwnnw, a allai arwain at ddau opsiwn ychwanegol fel a ganlyn:

- amcan o gyflawni statws is na da erbyn 2027 (amcan llai llym) yn sgil anichonolrwydd technegol (nid oes datrysiad technegol hysbys ar gael) neu gost anghymesur (cydbwysedd costau a buddion anffafriol)

- neu ddyddiad cau estynedig o gyflawni statws neu botensial da y tu hwnt i 2027 oherwydd amodau naturiol (adferiad ecolegol) neu anichonolrwydd technegol ar gyfer nifer fach o gemegion

Rydym yn parhau i gymhwyso'r un fethodoleg ar gyfer pennu amcanion ar gyfer y trydydd cylch ag a wnaethom ar gyfer y ddau gylch cyntaf, h.y. rhagweld yr hyn a fydd wedi'i gyflawni erbyn diwedd y cylch. Fodd bynnag, ceir cyfyngiadau yn y trydydd cylch sy'n pennu y gellir ond cyfiawnhau dyddiad cau estynedig ar gyfer rhesymau sy'n ymwneud ag amodau naturiol (ac eithrio nifer fach o sylweddau â blaenoriaeth).

Ar gyfer pob Ardal Warchoddedig, ac eithrio ardaloedd Gwarchoddedig Dŵr Pysgod Cregyn, yr amcan yw sicrhau cydymffurfiaeth ag unrhyw safonau/targedau ac amcanion sy'n ofynnol gan y Rheoliadau perthnasol y mae'r ardal neu'r corff dŵr wedi'i warchod ar eu cyfer. Ar gyfer safleoedd Ewropeaidd yr amcan yw cyflawni cyflwr ffatriol. Pan fydd dau neu fwy o amcanion yn berthnasol i'r un corff dŵr, neu'r un ran o gorff dŵr, mae'r amcan mwyaf llym yn berthnasol. Wrth bennu amcan Rheoliadau WFD ar gyfer corff dŵr sydd â statws sy'n is na da, nid yw'n dderbyniol bod amcan y Rheoliadau WFD yn tansellio amcanion ardaloedd gwarchoddedig eraill, gan gynnwys safleoedd Ewropeaidd.

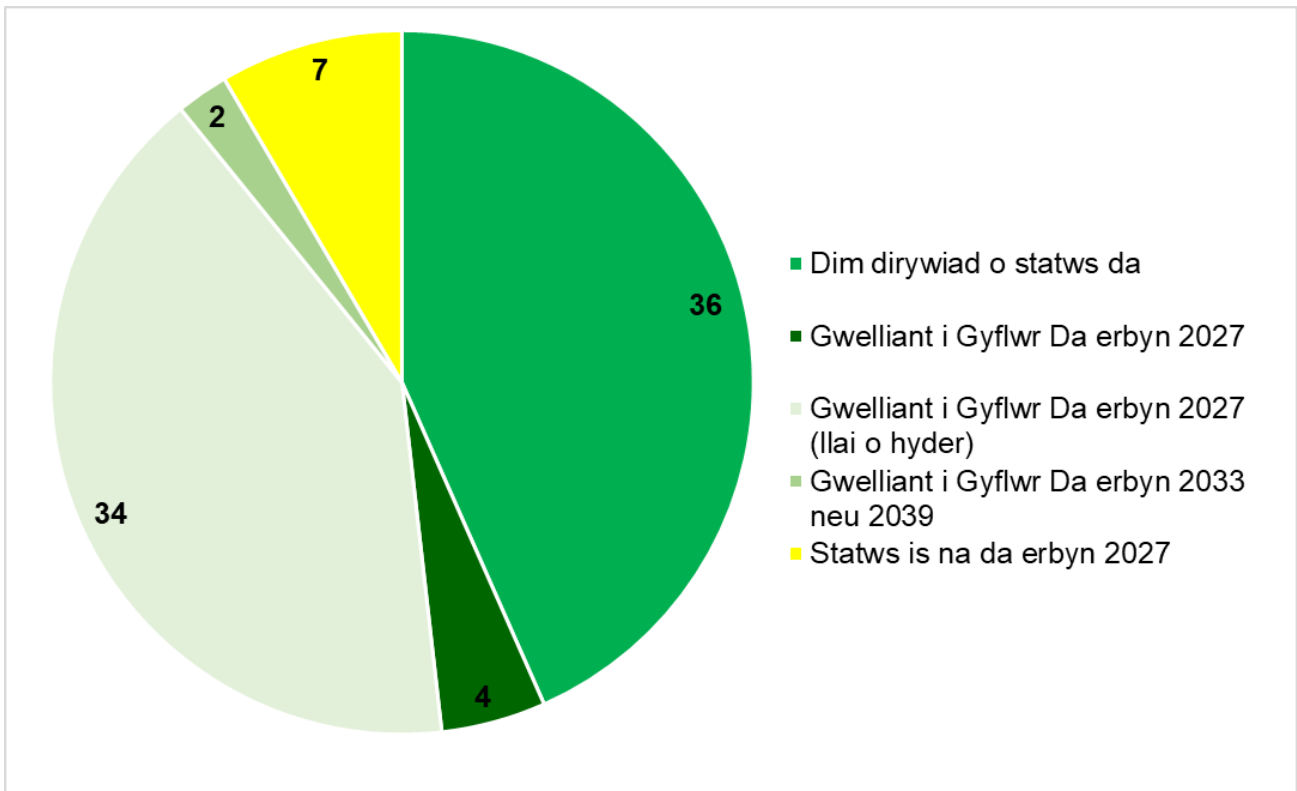
Ar gyfer y trydydd cylch, lle ceir gorgyffwrdd gofodol/ffisegol rhwng llinell yr afon; trawsnewidiol; arfordirol; cyrff llynnoedd a safleoedd Ewropeaidd sy'n dibynnu ar ddŵr (gan gynnwys safleoedd morol) rydym wedi ystyried bod y rhain wedi'u cydleoli. Ar gyfer y cyrff dŵr hyn, nid ydym wedi gosod statws llai llym na da neu botensial am resymau dichonoldeb technegol neu gost anghymesur. Rydym yn cydnabod y gall gweithgareddau sy'n digwydd o fewn cyrff dŵr sydd i fyny'r afon, ond y tu allan i ardal ddynodi safleoedd Ewropeaidd sy'n dibynnu ar ddŵr, gael effeithiau i lawr yr afon. Mae gan CNC raglen waith barhaus i sefydlu cyfraniad effeithiau dalgylch ehangach ar Safleoedd Ewropeaidd sy'n ddibynnol ar ddŵr a rhagwelwn, wrth ddilyn iteriadau Cynlluniau Rheoli Basn Afon, y byddwn yn diwygio amcanion yn y dalgylch ehangach yn unol â hynny. Bydd gweithgareddau o'r fath, gan gynnwys gollyngiadau a thynnu dŵr, yn destun gofynion Rheoliadau Cynefinoedd 2017 fel y'u diwygiwyd.

Mae'n rhaid adolygu pob amcan ar gyfer pob cylch cynllunio wrth i dystiolaeth newydd, a mesurau i ddatrys pwysau amgylcheddol, ddod ar gael.

Mae Ffigur 10 yn dangos, o'r 83 o gyrff dŵr yn y rhan o Ardal Basn Afon Dyfrdwy sydd wedi'i lleoli yng Nghymru, bod gan 36 statws da, ac felly pennir amcan iddynt o atal dirywiad dros y trydydd cylch. Disgwylir i ddau gorff dŵr wella i dda erbyn 2027, ac mae gan 4 corff dŵr ychwanegol amcan Gohiriedig o Dda erbyn 2033 am resymau asideiddio neu ar gyfer mercwri lle mae mesurau i gyflawni statws da wedi'u cymryd ond bydd adferiad yn cymryd yn hwy na 2027. O'r gyrff dŵr sydd â statws is na da ar hyn o bryd, pennir amcan o gyflawni statws da i'r rhan fwyaf ohonynt, ond credir naill ai bod y rhesymau dros beidio â chyflawni statws/potensial da naill ai heb eu nodi'n hyderus hyd yn hyn, neu fod y mesurau'n annhebygol o fod yn eu lle erbyn 2027. Bwriedir y bydd y rhaglen o ymchwiliadau'n helpu i ddarparu amcanion mwy diffiniol ar gyfer y gyrff dŵr hyn ar gyfer y trydydd cylchred. Mae hyn yn arwain at 76 o gyrff dŵr (92%) y pennir amcan o gyflawni statws/potensial da iddynt erbyn 2027, ond, ar hyn o bryd, rydym ond yn hyderus y bydd 37 ohonynt yn cyflawni neu'n cadw statws da (43%).

Yn olaf, pennwyd amcan o gyflawni statws/potensial is na da i saith corff ar sail y ffaith y byddai'r gwaith o sicrhau eu bod yn gwella er mwyn cyflawni statws da dros y trydydd cylch yn anghymesur o gostus, neu'n dechnegol annichonadwy. Ym mhob un o'r 7 corff dŵr bydd rhai mesurau cenedlaethol a lleol yn cael eu cymryd i wella ansawdd dŵr a chyfrannu at werthoedd rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy a phe bai gwerthoedd rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy sylweddol yn cael eu cronni, neu fanteision dalgylch i lawr yr afon yn cael eu hennill o ganlyniad i ymyrraeth bellach, yna byddant yn cael eu hannog. Fodd bynnag, mae'n annhebygol y bydd mesurau dros un cylch yn ddigonol i newid statws dosbarthiad.

Ffigur 10: Nifer y cyrff dŵr a chategorïau amcanion ar gyfer y rhan o Ardal Basn Afon Dyfrdwy sydd wedi'i lleoli yng Nghymru

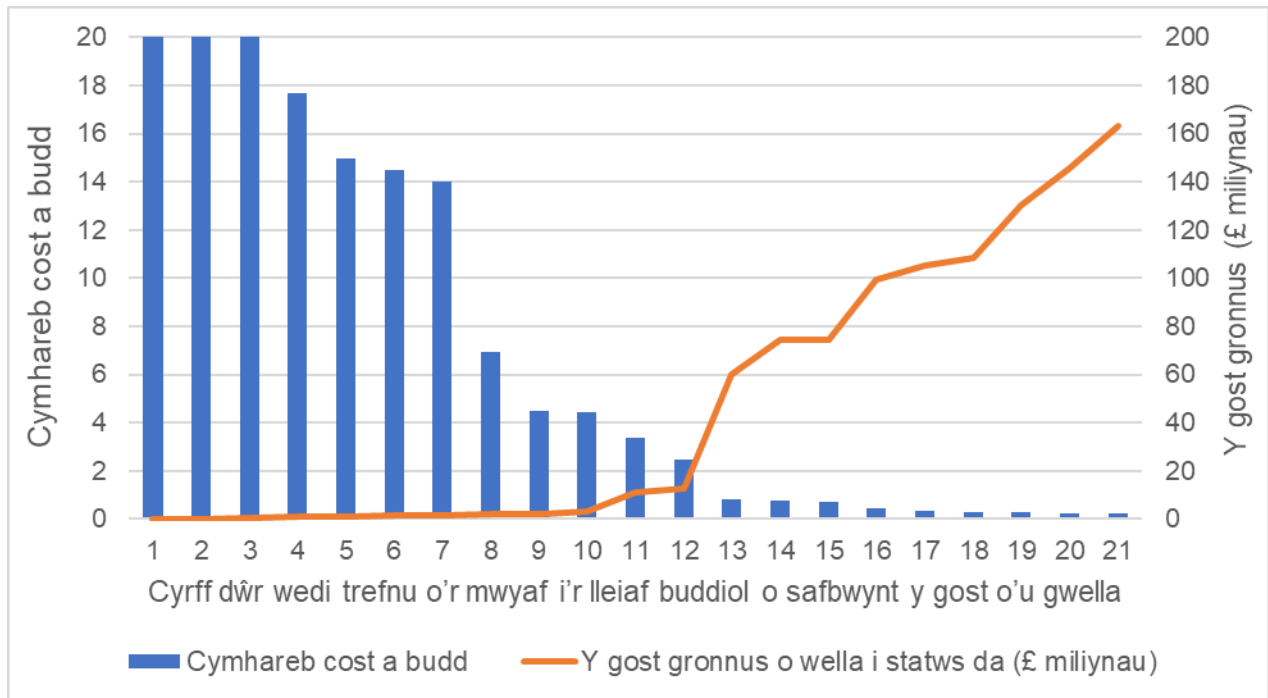
Mae'r asesiad o gost anghymesur wedi'i wneud ar 18 o gyrff dŵr yr ydym wedi gallu casglu costau ar eu cyfer. Ers cyhoeddi Cynllun Rheoli Basn Afon yr ail gylch, mae Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn ein galluogi i ystyried y buddion a geir o wella ansawdd dŵr nad ydynt efallai wedi'u cynnwys yng ngwerthusiad y buddion ar gyfer Rheoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017, fel defnyddio'r dŵr a adferir o fwyngloddiau i wresogi tai lleol. Am y rheswm hwn, efallai y caiff mesurau mewn cyrff dŵr, y cyfrifir eu bod yn anghymesur o gostus ar gyfer Rheoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017, eu datblygu o hyd pe gellir dangos y byddai gwerthoedd ehangach a mwy sylweddol, o safbwynt rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy, yn cael eu gwireddu.

Mae Ffigur 11 yn dangos y 21 corff dŵr yr ystyrir ar gyfer asesiad economaidd ac sydd wedi'u trefnu ar yr echelin x o'r mwyaf buddiol i'r lleiaf buddiol o safbwynt y gost o'u gwella. Ceir naw corff dŵr sydd â chymhareb cost a budd o lai nag un, er bod saith o'r rheiny'n gysylltiedig â safleoedd Ewropeaidd, ac felly maent yn cadw eu hamcan o gyflawni statws da. Mae'r ddau gorff dŵr nad oes ganddynt gysylltiad uniongyrchol â safleoedd Ewropeaidd yr ystyrir eu bod yn anghymesur o gostus i'w gwella yn tueddu i fod yn is yn y dalgylch ac yn rhai sy'n wynebu pwysau lluosog sy'n golygu nad yw'r cyrff dŵr yn cyflawni statws da. Bydd y rhain yn cael eu hystyried ymhellach oherwydd eu hagosrwydd at safleoedd Ewropeaidd er mwyn sicrhau bod dull gweithredu seiliedig ar ddalgylch yn cael ei fabwysiadu ar gyfer rheoleiddio a gwella. Y gost gyffredinol o wella'r cyrff dŵr y mae gennym gostau ar eu cyfer yw £163 miliwn. Mae'r gost wirioneddol o wella pob un o'r cyrff dŵr yn debygol o fod yn sylweddol uwch, ond mae'r gost o wella'r 14 corff dŵr hynny nad ydynt yn anghymesur o gostus yn £13 miliwn. Er mwyn gwella'r cyrff dŵr hyn, mae'n

ofynnol hefyd sicrhau bod ffactorau eraill, fel mynediad ac offerynnau rheoleiddio ar gael, a'i bod yn dechnegol ddichonadwy datrys y pwysau sy'n berthnasol iddynt.

Ffigur 11: Asesiad economaidd o wella cyrff dŵr i statws da.

3.4.2 Cyrff dŵr Lloegr

Mae'r amcanion statws corff dŵr a osodwyd yng nghynllun rheoli basn afon 2015 wedi'u hadolygu a, lle bo'n berthnasol, eu diweddarau, yn seiliedig ar y dystiolaeth a'r ddealltwriaeth ddiweddaraf.

Ar gyfer dyfroedd wyneb, cynigir amcanion ar gyfer statws ecolegol a chemegol. Ar gyfer cyrff dŵr artiffisial neu wedi'u haddasu'n helaeth, cynigir amcanion ar gyfer potensial ecolegol a statws cemegol. Caiff potensial ecolegol ei esbonio ymhellach yn **Atodiad Trosolwg Cynllunio (afon Dyfrdwy yn Lloegr)**. Ar gyfer dŵr daear, cynigir amcanion ar gyfer statws meintiol a chemegol.

Mae amcanion statws yn cynnwys statws targed (da, er enghraifft) a'r dyddiad targed sy'n pennu erbyn pryd y bwriedir cyflawni'r statws hwnnw (erbyn 2021, er enghraifft).

Yr amcan arferol ar gyfer cynllunio basn afonydd oedd anelu at gyflawni statws neu botensial da erbyn 2015. Mewn rhai achosion, mae amcanion amgen wedi cael eu gosod. Mae'r rhain naill ai'n golygu cymryd cyfnod amser estynedig i gyrraedd y statws targed (er enghraifft, da erbyn 2027) neu gyflawni statws targed llai na da.

Os mai 2027 yw'r dyddiad targed, mae hyder i gyflawni'r statws targed erbyn y dyddiad hwnnw yn dibynnu, yn rhannol, ar fod yn hyderus y bydd y camau gweithredu angenrheidiol yn eu lle cyn hynny. Lle mae'r hyder hwn yn isel, mynegir y dyddiad targed fel 'erbyn 2027 (hyder isel)'.

Ar gyfer llawer o raglenni o fesurau, er bod hyder y cânt eu rhoi ar waith erbyn 2027, nid yw'n hysbys eto pa gamau a fydd yn digwydd ac ymhle. Felly nid yw canlyniadau'r rhaglenni hyn o fesurau yn cael eu hadlewyrchu yn yr amcanion statws corff dŵr y cynigir eu cyflawni erbyn 2027.

Yn ogystal, erbyn 2027 bydd llawer o gyfleoedd ychwanegol ar gyfer gweithredu a gwelliannau pellach nad yw'n bosibl eu nodi eto. Gall rhai cemegau, a elwir yn sylweddau parhaus, biogronnol a gwenwynig hollbresennol, aros yn yr amgylchedd dŵr am ddegawdau ar ôl cymryd camau i leihau neu ddileu allyriadau. Mae'r dyddiad targed ar gyfer cyflawni statws da ar gyfer rhai o'r cemegau hyn, lle mae'r camau gofynnol eisoes ar waith, yn adlewyrchu'r amser adfer estynedig hwn.

Ystyriwyd y gofyniad i atal dirywiad hefyd wrth adolygu a chynnig amcanion statws corff dŵr wedi'u diweddarau.

Waeth beth fo'r amcan arfaethedig presennol, mae'r amcan hirdymor yn parhau i fod yn "nod i gyflawni statws da". Felly, hyd yn oed os yw'r statws targed arfaethedig presennol ar gyfer corff dŵr yn llai na da, dylai cynigion ar gyfer datblygiadau newydd a phrosesau cynllunio hirdymor strategol, megis cynllunio adnoddau dŵr gan y diwydiant dŵr, gael eu dylunio i gyflawni statws da (yn amodol ar Rheoliad 19 Rheoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr).

Ceir rhagor o wybodaeth am amcanion statws cyrff dŵr, gan gynnwys amcanion amgen, yn y **Trosolwg Cynllunio (Dyfrdwy yn Lloegr)**.

Pennwyd amcan o gyflawni statws ecolegol da i wyth allan o'r deg corff dŵr sydd yn y rhan o'r ardal basn afon sydd wedi'i lleoli yn Lloegr, ac mae saith o'r rhain wedi cael dyddiad cau estynedig er mwyn cyflawni statws ecolegol da erbyn 2027 (hyder isel). Pennwyd amcanion llai llym i'r ddau gorff dŵr sy'n weddill o gyflawni statws ecolegol gwael neu gymedrol.

Diweddarwyd yr amcan statws cemegol ar gyfer pob un o'r deg corff dŵr i amcan o gyflawni statws cemegol da erbyn 2063, a lywir gan yr amser a fydd ei angen i lefelau mercwri ac etherau diffenyl polybrominedig adfer i statws da (erbyn 2040 a 2063 yn ôl eu trefn).

Pennwyd amcan o gyflawni statws cemegol da a statws meintiol da erbyn 2015 i'r unig gorff dŵr daear yn y rhan o'r ardal basn afon sydd wedi'i lleoli yn Lloegr.

4. Gweithrediad a'r hyn rydym am ei gyflawni erbyn 2027

4.1 Gweithredu yng Nghymru

Yng Nghymru, y ffocws ar gyfer y trydydd Cynllun Rheoli Basn Afon fydd parhau i ddiogelu a gwella ansawdd dŵr yng Nghymru, gan gynnwys ardaloedd gwarchoddedig. Bydd hyn yn dibynnu ar sawl ffactor, gan gynnwys lefelau cyllido o ffynonellau cyllid cyhoeddus a phreifat, yr ymrwymiad i gyflenwi gwaith, ac argaeledd mecanweithiau cyflenwi. Bydd y rhaglen o fesurau arfaethedig yn mynd i'r afael â materion lluosog ledled Cymru, bydd yn lleihau nifer yr elfennau sy'n methu mewn cyrff dŵr yn raddol, a bydd yn gwella cyflwr cyffredinol cyrff dŵr dros amser. Yr uchelgais ledled Cymru, ac erbyn 2027, yw gwella cyflwr cyffredinol cyrff dŵr lle y bo hynny'n bosibl, atal dirywiad, a, lle y bydd adnoddau'n caniatáu, sicrhau y bydd hyd yn oed y cyrff dŵr hynny nad ydynt yn cyflawni statws da o dan gyn lleied o bwysau â phosib.

Yn 2027, byddwn yn:

- Cyflawni prosiectau a ariennir gan raglenni arian cyfalaf Llywodraeth Cymru
- Darparu Dalgylch Cyfleoedd Dyfrdwy a chwblhau camau gweithredu lleol
- Ceisio mynd i'r afael â gwelliannau graddfa ddalgylch drwy gyfleoedd adfer afonydd a physgodfeydd cynaliadwy
- Cyflwyno'r cynllun rhaglen ymchwiliadau i lywio ein dealltwriaeth o'r broblem fel y gellir cymryd camau priodol drwy fesurau presennol a chamau gweithredu lleol, gan wneud y mwyaf o'r cyfleoedd sy'n codi yn ystod y trydydd cylch hwn
- Parhau i fynd i'r afael â heriau cyfredol a newydd i gyfeirio at amrywiaeth eang o bwysau, gan gynnwys ffosfforws mewn afonydd ACA, gollyngiadau o orlifoedd stormydd a defnyddio dull mwy integredig ar gyfer dalgylchoedd o'r tarddle i'r môr.
- Cyflwyno'r [Prosiect LIFE Afon Dyfrdwy](#) yng Nghymru
- Cwblhau'r asesiadau o fesurau lliniaru mewn rhai o'r Cyrff Dŵr a Addaswyd yn Sylweddol.

Byddwn yn dilyn dull rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy ar gyfer cynlluniau'r trydydd cylch er mwyn cyflwyno buddion mwy integredig i ddalgylchoedd yn unol â'r blaenoriaethau ar gyfer dŵr a nodwyd yn y Datganiadau Ardal. Mae'r Rhaglen Lywodraethu hefyd yn gwneud ymrwymiad i ddechrau dynodi dyfroedd mewndirol Cymru ar gyfer hamdden a chryfhau monitro ansawdd dŵr. Mae gwella ansawdd dŵr yn sbardun allweddol i'r ymrwymiad hwn sydd hefyd yn cynnig cyfleoedd i gefnogi llesiant dinasyddion Cymru a defnydd mwy amrywiol o'n dyfrffyrdd gan gymunedau lleol.

Ni all CNC gyflawni'r uchelgais o fewn y Cynllun Rheoli Basn Afon hwn ar ei ben ei hun, ac felly bydd angen i ni adeiladu ar bartneriaethau sydd eisoes yn bodoli i gyflawni datrysiadau i'r pwysau amgylcheddol.

4.2 Gweithrediad yn Lloegr

Wrth gyflawni gweithgareddau a all effeithio ar Ardal Basn Afon Dyfrdwy, mae dyletswydd gyfreithiol ar gyrff cyhoeddus i roi sylw dyledus i'r ardal basn afon hon. Fodd bynnag, er mwyn cyflawni'r amcanion amgylcheddol yn y cynllun, mae angen i'r gymdeithas gyfan chwarae ei rhan.

Mae'r cynllun hwn yn cynnwys crynodeb o'r rhaglenni mesurau i warchod a gwella'r amgylchedd dŵr. Mewn rhai achosion, mae'r camau gweithredu manwl a phenodol ar lawr gwlad (yn union beth fydd yn digwydd, ble a phryd) eisoes wedi'u nodi a'u cytuno. Mewn achosion eraill, bydd y camau gweithredu ar y tir yn cael eu nodi a'u cytuno yn ystod oes y cynlluniau. Lle mae hyblygrwydd yn bodoli, wrth roi'r rhaglenni mesurau ar waith ac wrth ddewis camau gweithredu penodol, dylid dilyn yr egwyddorion a ganlyn:

- cymryd ymagwedd gydweithredol seiliedig ar le - alinio mentrau ar ddŵr, a chyfuno adnoddau i gyflawni mwy nag y gall partneriaid ei gyflawni ar eu pen eu hunain
- gwneud penderfyniadau sy'n cael eu harwain gan dystiolaeth - gweithio gyda phartneriaid i adeiladu'r sylfaen dystiolaeth a'i defnyddio i wneud penderfyniadau sy'n cael eu harwain gan dystiolaeth sy'n eglur am fuddion bwriadedig camau gweithredu ac yn dryloyw ynghylch y tybiaethau a ddefnyddir
- ystyried risgiau'r dyfodol a'r risgiau sy'n newid i gyflawni – yn benodol, effeithiau newid yn yr hinsawdd a thwf poblogaeth i wneud yn siŵr bod camau gweithredu'n perfformio fel y bwriadwyd yn ystod eu hoes
  - ystyried ystod o ddyfodol posibl (er enghraifft 2°C a 4°C cynnydd mewn tymheredd erbyn 2100) a defnyddio dulliau hyblyg sy'n galluogi atebion i gael eu haddasu yng ngoleuni amgylchiadau newidiol neu wybodaeth newydd
  - cyfrannu at sero net - lleihau allyriadau nwyon tŷ gwydr a mwyhau dal carbon gan anelu at sero net
  - mae adfer yr amgylchedd naturiol yn cynnig y potensial i sicrhau atafaeliad carbon yn ogystal â manteision eraill
  - mae llawer o bartneriaid eisoes wedi ymrwymo i dargedau sero net uchelgeisiol
- adeiladu dalgylchoedd sy'n gallu gwrthsefyll tymereddau dŵr cynhesach, llifogydd a sychder amlach, a lefelau'r môr yn codi - dewiswch fesurau sy'n helpu asedau naturiol i ymdopi â sioc neu ddod ato ei hun ar ôl sioc
- gweithio gyda phrosesau naturiol - lle bo'n bosibl dewis atebion sy'n seiliedig ar natur i ddiogelu a gwella asedau dŵr naturiol a chyflawni buddion lluosog

- hyrwyddo adferiad cynefinoedd a rhywogaethau dŵr croyw, aberol ac arfordirol - bydd hyn yn darparu gwydnwch i effeithiau hinsawdd
- gall hefyd atafaelu carbon a darparu llawer o fanteision eraill i bobl a bywyd gwyllt

Bydd mabwysiadu'r egwyddorion hyn yn helpu'r amgylchedd dŵr i baratoi'n well ar gyfer effeithiau hinsawdd a darparu buddion lluosog i bobl a natur. Dylai cyrff cyhoeddus sicrhau bod amcanion amgylcheddol y cynllun hwn yn cael eu hadlewyrchu yn eu prosesau a'u cynlluniau, er enghraifft y system cynllunio gwlad a thref a chynlluniau datblygu lleol statudol.

4.3 Yr hyn yr hoffem fod wedi'i gyflawni erbyn 2027

Mae'r adran hon yn cynnwys crynodeb o'r rhaglenni a gweithgareddau i fynd i'r afael â'r materion sylweddol ynghyd ag arfarniad ac amcanion economaidd a'r hyn rydym am ei gyflawni erbyn 2027. Mewn llawer o achosion, bydd angen pecynnau o fesurau i fynd i'r afael â phwysau lluosog yn yr ardal basn afon. Bydd pob un ohonynt yn gofyn am weithredu ar y cyd.

4.3.1 Addasiadau ffisegol

Mae rhaglenni a gweithgareddau allweddol yn cynnwys y canlynol:

- Gweithgareddau Rheoli Perygl Llifogydd
- Polisi Cynllun Rheoli Traethlin ar gyfer rheoli amddiffynfeydd arfordirol
- Rhaglen Genedlaethol Creu Cynefinoedd
- Rhaglen Pysgodfeydd Cynaliadwy
- Agenda Newid Pysgodfeydd
- Rhwystrau i fudo pysgod
- Rhaglen Adfer Afonydd

Isod, ceir arfarniad economaidd ac amcanion ar gyfer cyrff dŵr nad ydynt wedi cyflawni statws da;

Bu'n anodd pennu cost i waith adfer effeithiau ffisegol, a'r gobraith yw cyflwyno amcangyfrif gwell ar gyfer y trydydd Cynllun Rheoli Basn Afon. Ar sail yr angen i wella mudo pysgod a chynefin yng nghyrrff dŵr afon Clywedog – uwchlaw afon Ddu ac afon Glyn, mae cyfanswm y gost yn dod i £1.4 miliwn. Fodd bynnag, mae'n debyg y bydd y gost ar gyfer pob rhan o'r ardal basn afon lawer uwch. Pennir cost o £890,000 i wella effeithiau ffisegol Draen Sandycroft. O'u cyfuno â'r gost o adfer pwysau eraill, ystyrir bod y tri chorff dŵr hyn yn anghymesur o gostus i'w gwella, ond oherwydd eu bod yn gysylltiedig â nodweddion safleoedd Ewropeaidd sy'n ddibynnol ar ddŵr, maent yn parhau i fod yn flaenoriaeth ac maent yn cadw'r amcan o gyflawni statws da erbyn 2027.

Yr hyn yr hoffem fod wedi'i gyflawni erbyn 2027:

- Lle mae addasiadau i'r amgylchedd dŵr yn hanfodol i'r gymdeithas, er enghraifft mordwyaeth, cyflenwad dŵr cyhoeddus, amddiffynfeydd arfordirol, neu reoli llifogydd, rydym am liniaru effeithiau niweidiol, cyn belled ag y bo hynny'n bosibl
- Cyflawni'r rhaglen adfer afonydd pum mlynedd
- Sicrhau na fydd addasiadau yn y dyfodol yn achosi dirywiad
- Rydym am gynyddu maint clustogfeydd a choridorau wrth ymyl afonydd ar hyd dyfroedd mewndirol er mwyn eu gwneud yn fwy gwydn i bwysau eraill, gan gynnwys y newid yn yr hinsawdd
- Targedu atebion sy'n seiliedig ar natur ar gyfer addasiadau ffisegol mewn rhai ardaloedd ar yr arfordir

4.3.2 Rheoli llygredd o garthion a dŵr gwastraff

Mae rhaglenni a gweithgareddau allweddol yn cynnwys y canlynol:

- Rhaglen Cwmnïau Dŵr (2020-2025): Cyflawniad ymrwymadau Cynlluniau Rheoli Asedau 7 gan gynnwys y cynllun peilot rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy, datblygu Cynlluniau Rheoli Draenio a Dŵr Gwastraff a buddsoddi er mwyn bodloni safonau ffosffad ar gyfer afonydd ACA.
- Rhaglen Cwmnïau Dŵr (2025-2030): Datblygu cynllun busnes 2025-2030 (Cynllun Rheoli Asedau 8)
- Map ffordd gorlif storm
- Prosiect Afonydd Ardaloedd Cadwraeth Arbennig
- Camgysylltiadau
- Systemau Draenio Cynaliadwy

Isod, ceir arfarniad economaidd ac amcanion ar gyfer cyrff nad ydynt wedi cyflawni statws da;

Er mwyn datrys y pwysau sydd ynghlwm wrth ddŵr gwastraff, ac i ddychwelyd cyrff dŵr i statws da, mae'r dadansoddiad economaidd yn dangos y bydd cyfanswm y gost yn £124 miliwn, y mae'r swm hwn bron i gyd yn gysylltiedig ag uwchraddiadau i ollyngiadau yn sgil trin dŵr gwastraff. Yn ogystal â chostau gwella eraill, cyfrifir bod 6 o'r 11 corff dŵr hyn yn anghymesur o gostus i'w gwella, fodd bynnag mae 4 ohonynt yn gysylltiedig â safleoedd Ewropeaidd ac felly'n parhau i fod yn flaenoriaeth a phennir amcan iddynt o ennill statws Da erbyn 2027. Bydd y 2 arall yn cael eu hystyried ymhellach oherwydd eu hagosrwydd at safle Ewropeaidd. O safbwynt y trydydd cylch, ar gyfer afon Dyfrdwy, mae Dŵr Cymru'n anelu at gyflwyno'r canlynol:

- pedwar cynllun i fodloni gofynion Rheoliadau'r Gyfarwydeb Fframwaith Dŵr 2017 o ran atal dirywiad (gweithfeydd trin carthion Cilcain, Pant-y-mwyn, Yr Wyddgrug, Tŷ Gwyn a Rhosesmor)
- dalgylch peilot rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy ar gyfer afon Alun, lle bydd Dŵr Cymru'n bwriadu archwilio dulliau arloesol o fynd i'r afael ag effeithiau ei asedau
- pedwar cynllun gwella i fodloni gofynion llif Rheoliadau Trin Dŵr Gwastraff Trefol (Cymru a Lloegr) 1994 (Yr Wyddgrug, Tŷ Gwyn, Gresffordd a Queensferry)

Bydd angen asesu pedwar cynllun arall ymhellach cyn cadarnhau p'un a fydd angen buddsoddiad: Gwaith trin dŵr gwastraff Llanuwchllyn i fodloni amcanion safleoedd Ewropeaidd; a gweithfeydd trin carthion Lavister, Yr Wyddgrug a Thŷ Gwyn er mwyn cyfrannu at statws ecolegol da.

Yr hyn yr hoffem fod wedi'i gyflawni erbyn 2027:

- Bod pob system garthffosiaeth wedi'i gwella, a gwaith cynnal a chadw wedi'i wneud arnynt fel eu bod yn gweithredu'n effeithiol ac yn cael yr effeithiau lleiaf posibl ar yr amgylchedd dŵr, o'r dalgylch i'r arfordir
- Bod datrysiadau i orlifoedd carthffosiaeth cyfunol, sy'n cyflwyno buddion lluosog, wedi'u hymgorffori yn y prosesau cynllunio a datblygu ar draws Cymru (e.e. cynlluniau trefol sy'n ystyriol o ddŵr, cynlluniau draenio cynaliadwy)
- Map ffordd gorlif storm yn ei le
- Prosiect afonydd ACA - Parhau i nodi cyfleoedd a chyflwyno ymyriadau er mwyn gwella ansawdd dŵr drwy gynllun gwella Bwrdd Cynllun Rheoli Maethynnau Afon Dyfrdwy
- Codi ymwybyddiaeth y cyhoedd o effeithiau camgysylltiadau ac o ollwng sylweddau niweidiol i systemau carthffosiaeth (e.e. paent, olew, brasterau a chemegion gardd)
- Cynnal a gwella Dyfroedd Ymdrochi a Physgod Cregyn er mwyn hybu diwydiannau twristiaeth a dyframaethu pysgod cregyn sy'n ffynnu
- Cyflawni Cynlluniau Rheoli Asedau cytûn, gan gynnwys y cynlluniau hynny ar gyfer ACA afon Dyfrdwy o ran gwella ansawdd y dŵr
- Gweithio ar y cyd â chwmnïau dŵr i gefnogi'r gwaith o gyflwyno gwelliannau cynaliadwy i'r amgylchedd dŵr, drwy gyflawni eu gofynion amgylcheddol statudol (h.y. y Rhaglen Amgylchedd Genedlaethol) a datblygu datrysiadau arloesol (e.e. dalgylchoedd peilot rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy)

4.3.3 Rheoli llygredd o ardaloedd gwledig

Mae rhaglenni a gweithgareddau allweddol yn cynnwys y canlynol:

- Themâu rheoli tir yn gynaliadwy

- Prosiect Afonydd Ardaloedd Cadwraeth Arbennig
- Strategaeth Coetiroedd i Gymru Llywodraeth Cymru
- Ymwybyddiaeth o ganllawiau Safon Coedwigaeth y Deyrnas Unedig (gan gynnwys canllawiau “Coedwigoedd a Dŵr”), a Chanllawiau Arfer, a'u gweithredu

Arfarniad ac amcanion economaidd ar gyfer cyrff nad ydynt wedi cyflawni statws da;

Cyfrifwyd y bydd cyfanswm y gost o ddatrys pwysau amaethyddol mewn 13 corff dŵr, yn ôl y ddeddfwriaeth gyfredol, yn dod i £6.5 miliwn. Mae llawer o'r cyrff dŵr ar dir isel hyn yn gofyn am welliant i ollyngiadau dŵr gwastraff er mwyn ei gwneud yn bosibl cyflawni statws da, a phan ystyrir cyfanswm y costau gwella, ystyrir bod 6 ohonynt yn anghymesur o gostus i'w gwella i statws da. Dylid ystyried gwaith craffu pellach ar y cynlluniau dalgylch ehangach, a gwerthoedd rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy, wrth gynllunio gwelliannau i ffynonellau amaethyddol o lygredd yn y cyrff dŵr hyn.

Yr hyn yr hoffem fod wedi'i gyflawni erbyn 2027:

- Rydym am gryfhau mecanweithiau rheoliadol, ariannol a gweithredol i hybu sector amaethyddiaeth cynaliadwy sy'n gwarchod yr amgylchedd dŵr, o'r dalgylch i'r arfordir, ac sy'n helpu i ddarparu'r amrediad llawn o wasanaethau ecosystemau sy'n dwyn buddion ariannol, cymdeithasol ac ecolegol i Gymru.
- Prosiect afonydd ACA - Parhau i nodi cyfleoedd a chyflawni ymyriadau er mwyn gwella ansawdd dŵr drwy Fwrdd Cynllun Rheoli Maethynnau afon Dyfrdwy.
- Gwaith creu coetir newydd, a gwaith rheoli coedwigaeth priodol sy'n dwyn budd i'r amgylchedd dŵr, ac i bobl drwy weithgareddau hamdden yn yr awyr agored, ac sy'n darparu gwasanaethau ecosystemau, fel gostyngiad mewn llygredd gwasgaredig, llifau llifogydd llai, dŵr yfed glân, cynefinoedd i bysgod a bywyd gwylt, a chysgod ar ymylon dŵr i liniaru'r newid yn yr hinsawdd.
- Ar gyfer y gwlyptiroedd hynny sy'n ddibynnol ar ddŵr daear ac sydd mewn cyflwr ecolegol gwael o ganlyniad i fewnbynau dŵr daear â lefelau uchel o faethynnau, byddwn yn annog newidiadau lleol yn y dull o reoli'r dalgylch.
- Pan fyddant ar gael, defnyddio canlyniadau'r gwaith dosrannu ffynonellau er mwyn canolbwyntio mesurau lleol gyda'r sector amaethyddol lle bo'n briodol.
- Byddwn yn rheoli Ystâd Goetir Llywodraeth Cymru i fodloni Canllaw Coedwig a Dŵr Safon Coedwigaeth y DU o leiaf, a mynd i'r afael â llygredd o fwyngloddiau metel gan ddilyn dulliau adfer arloesol ar gyfer y gollyngiadau gwenwynig sy'n gysylltiedig â'r safleoedd hyn sydd wedi'u lleoli ar yr ystâd.
- Rydym yn nodi ac yn caffael tir ar gyfer creu coetir newydd ar Ystâd Goetir Llywodraeth Cymru. Mae angen gwneud hyn er mwyn cynnal y gorchudd coetir ar Ystâd CNC, mae angen rhwng tua 500ha a 1,800ha dros y deng mlynedd nesaf. Mae hyn i wneud iawn am arwynebedd coetir a gollwyd o'r ystâd oherwydd datblygiadau ynni adnewyddadwy, a throi coetir yn ôl yn gynefinoedd agored

gwerthfawr ac i sicrhau bod gan CNC gyfraniad cadarnhaol net at dargedau creu coetiroedd Cymru.

4.3.4 Rheoli llygredd o fwyngloddiau

Mae rhaglenni a gweithgareddau allweddol yn cynnwys y canlynol:

- Y Strategaeth Mwynglawdd Metel dros Gymru
- Rhaglen waith yr Awdurdod Glo

Isod, ceir arfarniad economaidd ac amcanion ar gyfer cyrff nad ydynt wedi cyflawni statws da;

Mae dau gorff dŵr yn methu o ganlyniad i fwyngloddiau metel yn Ardal Basn Afon Dyfrdwy. Y rhain yw afon y Garth, ac afon Clywedog - uwchlaw afon Ddu, y mae gollyngiadau o fwyngloddiau Nant Minera a Park Day Level yn cael effaith arnynt. Amcangyfrifir mai cyfanswm y gost o wella'r cyrff dŵr hyn yw ~£24.5 miliwn. Mae mwyafrif y costau hynny yn gysylltiedig ag adfer y mwyngloddiau metel a thrin y gollyngiadau, ond ceir ychydig o gostau nad ydynt wedi'u nodi'n fanwl gywir hyd yn hyn. Aseswyd bod afon y Garth, ac afon Clywedog - uwchlaw afon Ddu, yn anghymesur o gostus i'w gwella i statws da, ond oherwydd bod y cyrff dŵr yn gysylltiedig â safleoedd Ewropeaidd, maent yn parhau i fod yn flaenoriaeth ar gyfer eu gwella. Efallai y bydd ein hamcanion llesiant yn berthnasol hefyd wrth ystyried amrywiaeth a gwydnwch ecosystemau, diwylliant, ac iechyd y gymuned. I roi hyn mewn cyd-destun, mae'r cyllid a neilltuwyd gan Lywodraeth Cymru ar gyfer y flwyddyn ariannol 2020 i 2021, ac sydd ar gael i Cyfoeth Naturiol Cymru ar gyfer adfer mwyngloddiau metel, yn dod i £4.5 miliwn ar gyfer Cymru gyfan. Caiff y gwaith o flaenoriaethu gwaith adfer mwyngloddiau metel ei wneud ar lefel genedlaethol, ac mae'n ystyried materion ymarferol ehangach nag y mae'r asesiad cost a budd a gynhelir ar gyfer Rheoliadau'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr 2017.

Yr hyn yr hoffem fod wedi'i gyflawni erbyn 2027:

- Rydym am liniaru effeithiau mwyngloddiau segur ar yr amgylchedd dŵr drwy raglen waith strategol ledled Cymru. Bydd yn cymryd degawdau i fynd i'r afael â'r holl broblemau, a byddwn yn blaenoriaethu camau gweithredu sy'n cyflwyno'r canlyniadau ecolegol, cymdeithasol ac economaidd gorau am fuddsoddiad y gymdeithas

4.3.5 Rheoli llygredd o drefi, dinasoedd a thrafnidiaeth, gan gynnwys effeithiau asideiddio

Mae rhaglenni a gweithgareddau allweddol yn cynnwys y canlynol:

- Y Cynllun Llygredd Dŵr Gwasgaredig, gan gynnwys gwaith atal llygredd
- Parth Diogelu Dŵr Dyfrdwy
- Cynlluniau Trefol sy'n Ystyriol o Ddŵr
- Camgysylltiadau

- Halogiad o safleoedd diwydiannol, a safleoedd gwastraff hanesyddol
- Canllawiau Safon Coedwigaeth y Deyrnas Unedig (gan gynnwys canllawiau “Coedwigoedd a Dŵr”) a Chanllawiau Arfer

Isod, ceir Arfarniad economaidd ac amcanion ar gyfer cyrff nad ydynt wedi cyflawni statws da;

Mae gwaith adfer yr ucheldir i gyfrannu at ddatrys problemau asideiddio yn yr Alwen - uwchlaw cyrff dŵr Afon Brenig a Gelyn yn £2.6 miliwn ac yn fuddiol o ran cost i wella i statws da.

Ni fu'n bosibl cyflwyno arfarniad economaidd manwl gywir o lygredd o drefi, dinasoedd a thrafnidiaeth, gan gynnwys effeithiau asideiddio.

Yr hyn yr hoffem fod wedi'i gyflawni erbyn 2027:

- Rydym am leihau effaith negyddol datblygiadau hanesyddol a datblygiadau'r dyfodol ar yr amgylchedd dŵr drwy ein rôl fel ymgynghorai ansawdd tir yn ystod y broses gynllunio neu, mewn achosion lle nad yw'r broses gynllunio'n gymwys, drwy ddarparu cyngor a chymorth i awdurdodau lleol ynghylch eu strategaeth ar gyfer archwilio tir halogedig.
- Rydym am roi egwyddorion rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy wrth wraidd gwaith dylunio a chynllunio trefol. Gallwn sicrhau hyn drwy ddefnyddio systemau draenio cynaliadwy, adfer yr ardaloedd o gwmpas afonydd a'r arfordir, gan gynnwys glannau afonydd, y gorlifdir a'r ardal rynglanwol, darparu mannau gwyrdd cyhoeddus, codi ymwybyddiaeth, a newid ymddygiad i wella ansawdd bywyd yn ardaloedd trefol Cymru.
- Rydym am i arferion defnydd tir gyfrannu at adferiad cynaliadwy a hirdymor i amodau pH naturiol mewn ardaloedd lle mae asideiddio'n ymyrryd ar brosesau ecolegol. Byddwn yn parhau i reoleiddio allyriadau llygryddion sy'n asideiddio er mwyn ei gwneud yn bosibl i'r amgylchedd dŵr adfer.

4.3.6 Newidiadau i lif naturiol dŵr a'i lefelau

Mae rhaglenni a gweithgareddau allweddol yn cynnwys y canlynol:

- Rhaglen Adfer Mawndiroedd Genedlaethol Llywodraeth Cymru
- Gweithgareddau Rheoli Perygl Llifogydd
- Adolygu mesurau lliniaru Cyrff Dŵr eraill sydd wedi'u haddasu'n sylweddol
- Prosiect gofynion amlsector ar gyfer mesurau arbed dŵr
- Gwaith Waterwise ar leihau'r dŵr a ddefnyddir
- Lleihau faint o ddŵr sy'n cael ei dynnu o leoliadau sensitif drwy gymryd dŵr o leoliadau eraill neu drwy leihau'r galw am ddŵr, neu'r ddau

Yr hyn yr hoffem fod wedi'i gyflawni erbyn 2027:

- Rydym am gefnogi gwaith cyflwyno Rhaglen Adfer Mawndiroedd Genedlaethol Llywodraeth Cymru
- Rydym am annog patrymau defnydd tir cynaliadwy, mewn amgylcheddau trefol a gwledig, sy'n lleihau dŵr ffo yn dilyn glawriad gan gynnwys datrysiadau seiliedig ar natur
- Rydym am gyflwyno ymyriadau, fel gwelliannau i gynefinoedd yn y sianel, sy'n lliniaru effeithiau tynnu dŵr ar yr amgylchedd dŵr
- Rydym am ddeall y gofynion dŵr ar draws sectorau yn well
- Rydym am wella effeithlonrwydd defnyddio dŵr i leihau'r angen am weithgareddau tynnu dŵr ychwanegol yn y dyfodol

4.3.7 Rheoli rhywogaethau estron goresgynnol

Mae rhaglenni a gweithgareddau allweddol yn cynnwys y canlynol:

- Gweithredu strategaeth fwyaf diweddar Prydain ar rywogaethau goresgynnol
- Gweithio gyda phartneriaid, a chefnogi'r gwaith o ddatblygu datrysiadau newydd ac arloesol, fel AquaWales ac Aquainvade a arweinir gan Brifysgol Abertawe
- Parhau i ddefnyddio a hybu mecanweithiau fel systemau cofnodi ar ffonau clyfar ac ar-lein

Yr hyn yr hoffem fod wedi'i gyflawni erbyn 2027:

- Rydym am flaenoriaethu camau gweithredu i arafu neu atal lledaeniad rhywogaethau goresgynnol sy'n bodoli eisoes, a dileu'r rhain, neu gyflwyniadau newydd, lle y bo'n bosibl gwneud hynny
- Rydym hefyd am leihau, cymaint â phosibl, y perygl a berir gan rywogaethau estron goresgynnol yn gyffredinol drwy wella bioddiogelwch a gwella gwybodaeth leol ar ddsbarthiad ac effaith rhywogaethau estron goresgynnol

5. Camau gweithredu ymarferol y gallwn i gyd eu cymryd

Mae sawl cam a chamau gweithredu ymarferol y gallwn i gyd eu cymryd yn ein bywydau dyddiol, a gartref, i warchod ansawdd ein cyrff dŵr, a'i wella o bosib, ar y cyd. Mae rhai o'r rhain wedi'u crynhoi isod.

Atal llygredd i'n hafonydd, llynnoedd, dŵr daear a'r môr

- Gwiriwch fod offer cartref perthnasol wedi'u cysylltu â'r garthffos fudr, nid y draen dŵr wyneb.
- Rhowch eich sbwriel yn y bin neu ewch ag ef adref gyda chi gan gadw ein llynnoedd, camlesi, afonydd a'n moroedd yn rhydd o sbwriel gan gynnwys plastigion.
- Mabwysiadwch draeth i helpu i gadw traethau'n lân ac atal sbwriel yn y tarddiad.
- Sicrhewch fod storfeydd olew gartref mewn cyflwr da, a bod cofnod archwilio cyfredol.
- Sicrhewch fod tanciau septig neu weithfeydd trin carthion preifat wedi'u cynnal a'u cadw'n dda, a'u bod yn gweithio'n effeithiol.
- Rhowch ffyn cotwm, clytiau a sbwriel arall yn y bin, nid yn y toiled. Gallai gyrraedd y môr neu eich traeth lleol lle y gall achosi niwed i fywyd gwyllt.
- Ewch ag olew a chemegion gwastraff, fel gwirod gwyn, i gyfleuster ailgylchu trefol: peidiwch â'u harllwys i lawr y sinc neu ddraeniau allanol.
- Defnyddiwch nwyddau glanhau ar gyfer ceginau, ystafelloedd ymolchi a cheir nad ydynt yn achosi niwed i'r amgylchedd, fel glanedyddion sy'n rhydd rhag ffosffad, a defnyddiwch gyn lleied ohonynt â phosib. Mae hyn yn helpu i atal llygredd yn y tarddiad.
- Pan welwch lygredd neu achos o dipio anghyfreithlon, rhowch wybod amdano drwy ffonio 0300 065 3000 yng Nghymru neu 0800 807060 yn Lloegr.

Gwarchod ein hamgylchedd morol

- Dylech fwyta pysgod o ffynonellau cynaliadwy, a ddalwyd gan ddefnyddio dulliau pysgota nad ydynt yn achosi difrod i fywyd gwyllt a chynefinoedd morol.

Arbed dŵr yn eich gardd

- Dewiswch blanhigion sy'n goddef amodau sych. I helpu lawntiau trwy gyfnodau sych, peidiwch â'u torri'n rhy fyr.
- Er mwyn arbed dŵr mewn gerddi, casglwch law mewn casgen ddŵr, dyfrhewch ar ddechrau neu ddiwedd y dydd, taenwch wellt ar blanhigion, a defnyddiwch ganiau dŵr lle bo hynny'n bosibl yn hytrach nag ysgeintwyr neu bibellau dŵr.

Arbed dŵr yn eich cartref neu swyddfa

- Prynwch offer cartref sy'n isel eu defnydd o ynni ac o ddŵr.
- Gofynnwch i gwmnïau dŵr i osod mesurydd. Gall hyn leihau'r defnydd a wneir o ddŵr yn y cartref, ar gyfartaledd.
- Dylech drwsio dapiau sy'n diferu, a lagio pibellau er mwyn eu hatal rhag hollti yn ystod tywydd rhewllyd.
- Golchwch geir â llaw.
- Ystyriwch osod systemau cynaeafu dŵr glaw yn eich cartref, bloc neu weithle. Gall hyn arbed traean o'r defnydd a wneir o'r prif gyflenwad domestig.
- Gosodwch 'hippo' neu ddyfais i arbed dŵr wrth fflysio toiled.
- Gosodwch doiled sy'n defnyddio llai o ddŵr wrth fflysio, rhowch reolwyr llif ar eich tapiau a chawodydd, a gosodwch droethfeydd di-ddŵr yn y gweithle.
- Defnyddiwch beiriannau golchi llestri neu beiriannau golchi dillad â llwyth llawn ac ar osodiad economaidd, a berwch y swm lleiaf o ddŵr sydd ei angen mewn tegellau neu sosbenni.
- Diffoddwch y tap wrth lanhau dannedd, a chymerwch gawodydd byr yn hytrach na chael bath.
- Golchwch ffrwythau a llysiau mewn powlen yn hytrach nag o dan dap sy'n rhedeg - a defnyddiwch yr hyn sy'n weddill ar blanhigion.
- Sicrhewch fod dŵr o do estyniad i'ch tŷ, neu do ystafell wydr, yn draenio i suddfan neu system ddraenio gynaliadwy, ac nid i'r garthffos gyfun.
- Sicrhewch y defnyddir deunyddiau athraidd ar gyfer unrhyw fan parcio oddi ar y lôn neu batio o amgylch y tŷ fel y gall glaw dreiddio i'r pridd.

Helpwch i fynd i'r afael â'r bygythiad a berir gan rywogaethau estron goresgynnol

- I gael gwybod sut y gallwch gymryd rhan mewn ymgyrchoedd cenedlaethol ([Edrych, Golchi, Sychu](#) a [Mynd at Wraidd y Mater](#)) i helpu i leihau lledaeniad rhywogaethau estron goresgynnol, ewch i [wefan Ysgrifenyddiaeth Rhywogaethau Estron Prydain Fawr](#)
- Peidiwch â phrynu, plannu na rhyddhau rhywogaethau estron goresgynnol. Cewch fynediad i'r cyngor diweddaraf am sut i reoli rhywogaethau estron goresgynnol a chael gwared arnynt yn gyfrifol drwy wefan [Ysgrifenyddiaeth Rhywogaethau Estron Prydain Fawr](#)
- Gallwch ddod o hyd i leoliadau rhywogaethau estron goresgynnol yng Nghymru drwy [Borth Rhywogaethau Estron Goresgynnol](#) Atlas Cymru y Rhwydwaith Bioamrywiaeth Cenedlaethol

- Os gwelwch rywogaeth estron oresgynnol, cofnodwch hynny naill ai ar-lein (yn [iRecord](#) neu yn eich Canolfan Cofnodion Leol), drwy lawrlwytho ap ([iRecord](#) a Chanolfannau Cofnodion Amgylchedd Lleol [LERC Cymru](#)) neu drwy gysylltu â'ch canolfan cofnodion leol
- Ymunwch â grŵp neu sefydliad amgylcheddol yn eich ardal sy'n cymryd camau i fynd i'r afael â rhywogaethau estron goresgynnol (e.e. sefydliadau bywyd gwyllt neu ymddiriedolaethau afonydd), ac edrychwch hefyd ar wefan [Ysgrifenyddiaeth Rhywogaethau Estron Prydain Fawr](#) am fanylion cyswllt grwpiau gweithredu lleol sy'n ymwneud yn benodol â rhywogaethau estron goresgynnol yn eich ardal

Atodiad 1

Enghreifftiau o gamau a gymerwyd yn ystod yr ail gylch ar gyfer Ardal Basn Afonydd Dyfrdwy

Gweithio mewn Partneriaeth

Arweinydd	Cam gweithredu
Awdurdod Glo	Gwaith yr Awdurdod Glo yn mynd rhagddo ym mwynglawdd Minera (dalgyrch afon Clywedog) a mwyngloddiau yng nghyrrff dŵr Trefnant a'r Garth.
Cyswllt Ffermio	Ymgyrch wedi'i Thargedu gan Cyswllt Ffermio i fynd i'r afael â llygredd gwasgaredig ym mhrif afon Dyfrdwy (rhwng y gored a Cheiriog), a nant Dungrey, nant Pulford, afon Alun a nant Dolfechlas. Cafodd tri gweithdy eu cynnal i annog ffermwyr i geisio cyngor ar opsiynau cyllido.
Gwaith cynnal a chadw	Prosiect archwiliadau i atal llygredd a ariennir gan United Utilities. Darparu cyngor atal llygredd cyfrinachol ac am ddim ar storio cemegion, draenio, a gweithdrefnau mewn argyfwng i ddiwydiannau lleol er mwyn lleihau'r risgiau o lygru dŵr.
Hafren Dyfrdwy	Wedi ymchwilio i broblemau â phlaladdwyr yng Ngwaith Trin Dŵr Brychdyn fel rhan o'r Rhaglen Amgylchedd Genedlaethol.
Hafren Dyfrdwy	Ymchwiliad i adfer dull cynaliadwy o dynnu dŵr yn Aldford Brook.
Partneriaeth Canol Dalgyrch Afon Dyfrdwy (a gynhelir gan Ymddiriedolaeth Dyfrdwy Cymru)	Mae cynghorwyr ffermydd o Ymddiriedolaeth Dyfrdwy Cymru a Choleg Reaseheath yn gweithio gyda'r gymuned ffermio leol i wella arferion ffermio a lleihau eu heffaith ar ansawdd dŵr. Cafodd nifer o dechnegau eu treialu mewn dau is-ddalgyrch yn y lle cyntaf; sef afon Alwen (Dyfrdwy Uchaf) ac afon Alun (Canol Afon Dyfrdwy), ond canolbwyntiodd y gwaith o ddarparu cyngor i ffermydd hefyd ar is-ddalgylchoedd nant Aldford Brook, nentydd Wych a Worthenbury, ac Emral Brook. Darparwyd cyngor i'r 100 o ffermydd a mwy sydd wedi bod ynghlwm wrth waith yr is-ddalgylchoedd hyn, gan gynnwys gwybodaeth am Gynlluniau Rheoli Dŵr, profi pridd, a Chynlluniau Rheoli Maethynnau. Roedd hyn yn cynnwys prosiect llygredd gwasgaredig Emral Brook (gweler yr astudiaeth achos isod).
Natural England	Ymyriadau dalgyrch yn y rhan o afon Dyfrdwy a leolir yn Lloegr, drwy Gynllun Stiwardiaeth Cefn Gwlad Natural England.

Arweinydd	Cam gweithredu
CNC	<p>Ariannodd Cyfoeth Naturiol Cymru arolwg topograffig ar warchodfa natur Big Pool Wood, sy'n rhan o Safle o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig (SoDdGA) ac AGA Aber Afon Dyfrdwy. Caiff canlyniadau eu defnyddio i weithio gydag Ymddiriedolaeth Natur Gogledd Cymru i reoli'r ardal er mwyn gwella'r dull o reoli dŵr.</p> <p>Ers cynnal yr astudiaeth dopograffig, cynhaliwyd ymchwiliad ychwanegol i lefel y dŵr daear, i ddisgrifio nodweddion lefel dŵr y parcel bach hwn o fewn SoDdGA/AGA/Safle Ramsar Aber Afon Dyfrdwy.</p>
Ymddiriedolaeth Natur Gogledd Cymru	<p>Yn cyflenwi prosiectau Tirweddau Byw, gan gynnwys gwaith i wella afon Alun trwy Dirwedd Fyw Alun a Chwiler, a dalgylch afon Dyfrdwy yn ehangach trwy brosiect "Lles yr Afon", sy'n annog pobl i weithio fel gwarcheidwaid afon gwirfoddol i leihau effaith rhywogaethau estron goresgynol ar y dalgylch.</p>
Coleg Reaseheath	<p>Prosiect sy'n mynd rhagddo, a ariennir gan Grant Amgylchedd Dŵr o dan y Rhaglen Datblygu Gwledig ar gyfer Lloegr, i ariannu gwelliannau i'r amgylchedd dŵr. Bydd y prosiect yn talu ffermwyr am y gwasanaethau ecosystemau y maent yn eu darparu. I dderbyn y taliad, mae'n rhaid rhoi cynllun rheoli ar waith i nodi unrhyw feysydd o lygredd gwasgaredig posibl. Bydd y gwaith cyfalaf a wneir yn darparu'r gwasanaeth ecosystemau gofynnol. Mae Ymddiriedolaeth Natur Swydd Gaer wedi gwneud gwaith rheoli rhywogaethau estron goresgynol.</p>
Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri	<p>Mae Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri yn bartner allweddol ym mhrosiect Afon Dyfrdwy, a gafodd ei ariannu gan LIFE yn wreiddiol, a gwnaeth hefyd gefnogi prosiectau eraill, gan gynnwys y prosiect Cyforgorsydd Cymru, a oedd hefyd wedi'i ariannu drwy LIFE yn wreiddiol.</p> <p>Mae gwaith adfer mawndiroedd wedi'i wneud mewn amrywiaeth o leoliadau yn dalgylch Dyfrdwy Uwch ar dir a reolir gan yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol a Cyfoeth Naturiol Cymru (Ystâd Goetir Llywodraeth Cymru), ac ar dir sydd mewn perchenogaeth breifat. Cyflawnwyd gwaith gan Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri a'r Gymdeithas Frenhinol er Gwarchod Adar (RSPB).</p>
Partneriaeth Dalgylch Afon Dyfrdwy Lanwol (a gynhelir gan Ymddiriedolaeth Natur Swydd Gaer)	<p>Cam 3 Love your estuary. Holwyd y data arolwg ar droed a gasglwyd o'r dalgylch yn ystod 2015–2017 a chafodd y prif fannau â phroblemau eu nodi. Ymgysylltwyd â thirfeddianwyr i godi ymwybyddiaeth o faterion llygredd gwasgaredig a oedd yn deillio o'u tir. Ymgwymerwyd ag ymyriadau ar raddfa fach er mwyn gwella statws dosbarthu'r cyrff dŵr.</p>

Arweinydd	Cam gweithredu
Partneriaeth Dalgylch Afon Dyfrdwy Lanwol (a gynhelir gan Ymddiriedolaeth Natur Swydd Gaer)	Mae Dee Coastliners yn brosiect newydd gan Bartneriaeth Dalgylch Afon Dyfrdwy Lanwol sydd â'r nod o ysbrydoli cymunedau arfordirol ar y Wirral ac yn Sir y Fflint a Sir Ddinbych ynghylch treftadaeth naturiol aber afon Dyfrdwy. Wedi'i arwain gan Ymddiriedolaeth Natur Swydd Gaer, derbyniodd y bartneriaeth rownd gyntaf y cyllid ar gyfer datblygu prosiectau gan Gronfa Dreftadaeth y Loteri ym mis Rhagfyr 2018 ac maent yn datblygu'r cais ar gyfer yr ail rownd yn awr.
United Utilities	<p>Gan weithio mewn partneriaeth, mae United Utilities wedi cyflawni sawl prosiect i wella ansawdd dŵr, gan gynnwys y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Archwiliadau llygredd diwydiannol a chynnig cyngor am ddim i fusnesau a dargedir ar Ystâd Ddiwydiannol Wrecsam ar atal llygredd. Derbyniodd 24 o'r busnesau hyn y cynnig am archwiliad, a chymerwyd camau gweithredu i leihau'r risg a berir ganddynt o ollwng llygredd gan blaladdwyr i gyrsiau dŵr. • Cafodd gwaith monitro goddefol ei wneud am chwynladdwyr a metaldehyd gan ddefnyddio Chemcatchers®. Mae sawl cynllun wedi bod ar waith gyda'r nod o leihau'r risg i ansawdd dŵr o'r plaladdwyr hyn gan gynnwys switsh pelenni gwllithod cymorthdaledig, amnest plaladdwyr gwastraff, llogi sychwr chwyn ac awyrydd am ddim, Cynllun Profi Chwistrellwyr Cenedlaethol am ddim, hyfforddiant taenwyr plaladdwyr cymorthdaledig yn ardaloedd Lloegr dalgylch afon Dyfrdwy • Gwnaeth United Utilities hefyd ariannu prosiectau ar y cyd a ddarparodd gyngor i ffermydd, a chynlluniau rheoli dŵr ar gyfer ffermydd, er mwyn helpu ffermwyr i leihau llygredd dŵr gwasgaredig mewn menter a gafodd ei chefnogi gan Asiantaeth yr Amgylchedd. Mae'r rhain yn cynnwys ymyriadau uniongyrchol wedi'u hariannu'n rhannol, fel gosod ffensys i atal mynediad i ragnentydd, symud cafnau a phorthwyr, a gosod llwybrau a manau croesi i wartheg er mwyn lleihau dŵr ffo.
Ymddiriedolaeth Dyfrdwy Cymru	Cyflenwi amrediad o brosiectau adfer cynefinoedd afon er budd pysgodfeydd yn nalgylch afon Dyfrdwy, gan gynnwys dalgylch Dyfrdwy Uwch.

Prosiectau

Llyn Tegid, Y Bala

Mae gwaith ar gychwyn i sicrhau bod llyn naturiol mwyaf Cymru'n parhau i fod yn ddiogel i'r hirdymor. Mae argloddiau'r llyn, sy'n darparu diogelwch hanfodol rhag llifogydd i dref y Bala, yn cael eu harchwilio'n rheolaidd gan Cyfoeth Naturiol Cymru er mwyn sicrhau eu

bod yn parhau i fod yn ddiogel. Caiff cyfleoedd i wella'r amgylchedd a chyfleoedd hamdden eu harchwilio hefyd wrth i'r prosiect fynd yn ei flaen. Mae hyn yn cynnwys y canlynol:

- Mae gwaith yn parhau mewn perthynas ag Ymchwiliadau i Lifau Dyfrdwy Uchaf, ac mae gwaith tagio gleisiaid eog yn mynd rhagddo yn ardal Y Bala
- Prosiect Adfer Afon Alun – gweler yr astudiaeth achos isod
- Ffensio torlannol, gwelliannau i gynefinoedd yn yr afon mewn is-ddalgylchoedd, trapiau graean, a thynnu rhwystrau i fudo pysgod mewn is-ddalgylchoedd, gan gynnwys rhai'r afon Llafar, afon Mynach, afon Hirnant, afon Lliw ac afon Tryweryn

Cyllid Cynllun Rheoli Cynaliadwy Llywodraeth Cymru (2014–2020)

Cefnogi prosiectau cydweithredol ar raddfa tirwedd sy'n weithredol wrth wella ein hadnoddau naturiol mewn ffordd sy'n dwyn buddion i fusnesau fferm a busnesau gwledig ac i gymunedau gwledig. Bydd hefyd yn cefnogi a hwyluso'r gwaith o gydlynu â chynlluniau eraill er mwyn ymgymryd â'r camau gweithredu hanfodol ac angenrheidiol i wella gwydnwch busnesau ffermio a gwledig a chymunedau gwledig yn wyneb y newid yn yr hinsawdd. Mae prosiectau perthnasol ar gyfer Ardal Basn Afon Dyfrdwy yn cynnwys:

- **Llesiant ein Hafonydd: Atebion seiliedig ar natur yn nalgylch afon Dyfrdwy**

Mae'r prosiect hwn yn canolbwyntio ar ddalgylch gyfan afon Dyfrdwy, gan gynnwys sawl afon, llyn a chronfa ddŵr. Nod y prosiect yw cymryd camau i wella adnoddau naturiol ar draws y dalgylch ac, wrth wneud hynny, creu cyfleoedd i bobl, gan gynnwys pobl ddi-waith hirdymor a phobl anabl, ddysgu am dulliau o wella gwaith rheoli tir a chymryd rhan yn y gwaith hwnnw. Bydd y prosiect yn datblygu 'Cynllun Gwarchod Afon' i helpu i gyflawni hyn.

Mae'r prosiect eisoes wedi datblygu grŵp o gyrrff cydweithredol, gan gynnwys AHNE Bryniau Clwyd a Dyffryn Dyfrdwy, Cyfoeth Naturiol Cymru, Ymddiriedolaethau Natur a'r Parc Cenedlaethol. Bydd y prif weithgareddau rheoli tir yn seiliedig ar helpu i wella problem y rhywogaethau estron goresgynnol drwy'r dalgylch cyfan sy'n cael effaith anferth ar ansawdd yr adnoddau naturiol a'r gwasanaethau y maent yn eu darparu. Drwy gynnal arolwg llinell sylfaen cynhwysfawr, bydd y prosiect yn gallu canolbwyntio ar fynd i'r afael â'r broblem hon a rhoi blaenoriaeth iddi. Mae gwaith yn mynd rhagddo ar hyn o bryd i asesu a chymharu manteision gwasanaethau ecosystem gwahanol gynefinoedd coetir.

- **Bioamrywiaeth a Busnes**

Ffocws y prosiect hwn yw safle gwledig eang Ystâd Ddiwydiannol Wrecsam (550 hectar) a'i chymunedau gwledig cyfagos. Bydd busnesau, tirfeddianwyr, ffermwyr a grwpiau cymunedol yn cydweithredu i gyflawni'r nod o wella gwydnwch ecosystemau ar draws y dirwedd, gan sicrhau bod yr ardal yn atyniadol i fusnesau a chan ddarparu ardaloedd hygyrch i bobl allu mwynhau amrediad o weithgareddau hamdden a dod i adnabod eu hamgylchedd lleol.

- **Partneriaeth Rhostir Gogledd Cymru**

Mae'r prosiect cydweithredol hwn yn canolbwyntio ar y Berwyn a'r Migneint yng Ngogledd Cymru a'i nod yw gwella'r rhostiroedd drwy weithredu o'r gwaelod i fyny, dan arweiniad y rhai sy'n byw ac yn gweithio ar y rhostiroedd a'r ardaloedd cyfagos fel y gall yr ucheldiroedd hyn helpu i gynnal y cymunedau gwledig cyfagos. Ceir amrywiaeth o gynefinoedd ar y dirwedd ac mae nifer fawr o ymwelwyr a chymunedau'n eu mwynhau, sydd, yn eu tro, yn denu cyfleoedd ar gyfer twristiaeth a busnes. Ceir nifer o heriau yn yr ardal hefyd, fel tipio anghyfreithlon, fandaliaeth, a gyrru'n anghyfreithlon oddi ar y ffordd.

Astudiaethau Achos

Astudiaeth Achos 1: Afon Dyfrdwy LIFE – Adfer nodweddion dŵr croyw Ardal Cadwraeth Arbennig (ACA) Afon Dyfrdwy a Llyn Tegid

Cychwynnodd Prosiect Afon Dyfrdwy LIFE ym mis Medi 2019 a bydd yn para am bum mlynedd. Mae cyfanswm y gost arfaethedig tua £7 miliwn, gyda chyllid cyfatebol gan Cyfoeth Naturiol Cymru, Asiantaeth yr Amgylchedd, Dŵr Cymru ac Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri. [Prosiect Adfer Afon Dyfrdwy LIFE](#)

Astudiaeth Achos 2: Prosiect Adfer Afon Alun

Afon Alun yw un o brif isafonydd afon Dyfrdwy ac mae'n methu cyflawni statws da ar gyfer infertebratau, ffytobenthos a ffosffadau. Yn 2019, comisiynodd Cyfoeth Naturiol Cymru astudiaeth hydromorffoleg i adolygu ac asesu opsiynau adfer ar gyfer y Dalgylch. Mae dull cydweithredol eisoes yn bodoli ar gyfer rheoli dalgylch afon Alun i'r dyfodol, ac mae gan Cyfoeth Naturiol Cymru, grwpiau genweirio lleol, cwmnïau dŵr (Dŵr Cymru ac United Utilities), Ymddiriedolaeth Dyfrdwy Cymru, a phartneriaid eraill ym Mhartneriaeth Canol Dalgylch Afon Dyfrdwy fuddiant ynddo.

Defnyddiodd yr astudiaeth wybodaeth a fodolai eisoes ac mae wedi darparu mewnwelediad i'r pwysau ffisegol sy'n cael effaith ar ddalgylch afon Alun. Mae wedi nodi technegau adfer a sut y gellir eu cymhwyso, er enghraifft trwy gael gwared ar goredau, ailgysylltu nodweddion gorlifdiroedd, a mynd i'r afael â rhywogaethau estron goresgynnol. Mae'r astudiaeth yn disgrifio'r buddion a'r cyfyngiadau fesul adferiad. Mae canlyniadau'r gwaith hwn yn cael eu defnyddio ar gyfer blaenoriaethu ac ariannu mesurau adfer ar gyfer afon Alun i'r dyfodol.

Astudiaeth Achos 3: Diazinon

O ganlyniad i waith monitro dŵr rheolaidd yn y mewnlif i Gamlas Llangollen, yn Rhaeadr y Bedol, canfuwyd lefelau uwch o Diazinon nifer o weithiau yn 2017. Diazinon yw'r prif gynhwysydd gweithredol a ganiateir ar gyfer ei ddefnyddio mewn dip defaid i drin parasitiaid. Awgrymodd tystiolaeth anecdotaidd y gallai dipio defaid o fewn y dalgylch fod ar gynnydd. Cafodd gweithdy ei drefnu ar gyfer ffermwyr a llawfeddygon yn y dalgylch ar reoli ectoparasitiaid ar ddefaid. Daeth dros 60 o bobl i'r gweithdy, lle amlygwyd y gofynion cyfreithiol a'r arfer gorau wrth ddipio defaid. Mae taflen wybodaeth ar ddefnyddio dipiau defaid yn ddiogel, sydd wedi'i hardystio gan Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd, wrthi'n cael ei dosbarthu gan United Utilities yn dalgylch afon Dyfrdwy a

dalgylch Camlas Llangollen yng Nghymru. Mae lefelau Diazinon wedi lleihau, ac wedi parhau ar y lefel lai hon yn y mewnlif i Gamlas Llangollen, yn Rhaeadr y Bedol, ers cychwyn y gwaith partneriaeth hwn. Mae United Utilities yn parhau i fonitro'r dalgylch am unrhyw newidiadau yn y duedd mewn samplau o Diazinon.

Astudiaeth Achos 4: Prosiect Emral Brook

Mae'r prosiect Emral Brook wrthi'n mynd i'r afael â llygredd gwasgaredig a berir gan amaethyddiaeth trwy weithio gyda ffermwyr a thirfeddianwyr i amlygu problemau ar eu ffermydd, darparu cynlluniau rheoli dŵr unigol, ac ymyrryd er mwyn sicrhau gwelliannau. Roedd yn brosiect dwy flynedd a gafodd ei ariannu gan Cyfoeth Naturiol Cymru, United Utilities, Dŵr Cymru a Coed Cadw, ac a gynhaliwyd mewn partneriaeth ag Ymddiriedolaeth Dyfrdwy Cymru, Dŵr Dyffryn Dyfrdwy, a Choleg Reaseheath.

Mae dalgylch Emral Brook yn wledig yn bennaf, a defnyddir y tir i ffermio da byw, yn enwedig gwartheg godro, gan mwyaf. Wedi'i lleoli i'r de o Wrecsam, mae'n isafon i ganol afon Dyfrdwy. Ers ei dosbarthu â statws cymedrol yn 2015, mae wedi methu cyflawni statws da, a ffosffad yw'r brif broblem sy'n ei hwynebu. Derbyniodd 28 o ffermydd gynlluniau manwl yn cwmpasu tua dwy ran o dair o'r dalgylch a nodwyd saith mater allweddol.

Roedd y cyfraniad gan ffermwyr yn hynod gadarnhaol a chafodd chwe chais llwyddiannus am Grantiau Bach Glastir eu cyflwyno, gwerth cyfanswm o £23,113, a chafwyd cyllid partneriaeth gwerth £36,000 i helpu â gwelliannau allweddol ar ffermydd. Mae gwelliannau ar ffermydd yn cynnwys y canlynol: ffensio da byw, ail-leoli gatiau a chafnau dŵr, trapiau gwaddodion, cynydu gorchudd, cwteri/peipiau dŵr glaw, a phlannu coed.

Astudiaeth Achos 5: Cyngorwyr Dalgylch y Ddyfrdwy Ganol ac Uchaf

Cefnogodd Hafren Dyfrdwy ac United Utilities raglen a ariannwyd ar y cyd o weithgareddau rheoli dalgylchoedd i leihau'r defnydd o blaladdwyr gan dirfeddianwyr lleol ac osgoi gosod triniaeth symud gostus.

Ariannodd y rhaglen ddau Gynghorydd Dalgylch a gyflogwyd gan Ymddiriedolaeth Dyfrdwy Cymru ar gyfer dalgylchoedd y Ddyfrdwy Ganol a'r Ddyfrdwy Uchaf. Bu'r cynghorwyr yn ymgysylltu â thirfeddianwyr, ffermwyr a chyflenwyr plaladdwyr lleol gyda'r nod o leihau'r defnydd o fetaldehyd a phlaladdwyr problemus eraill yn y dalgylch. Fe wnaethant reoli a hyrwyddo nifer o fentrau i gyflawni'r nod hwn, gan gynnwys:

- Rhaglen fonitro weithredol trwy ddsbarthu 'chemcatchers' bob pythefnos
- MOTs cymorthdaledig ar gyfer chwistrellwyr a sychwyr chwyn
- Llogi sychwyr chwyn am ddim
- Gwasanaeth casglu a gwaredu plaladdwyr am ddim
- Pelenni gwllithod fferrig ffosffad cymorthdaledig i annog defnydd o'r rhain yn lle pelenni metaldehyd
- Hyfforddiant achrededig ar gyfer gweithredu chwistrellwyr a sychwyr chwyn

- Archwiliadau 'gwiriad iechyd' fferm i chwilio am welliannau i arferion a allai leihau'r risg o lygredd – er enghraifft, storio slyri; draeniau safle; ffensio caeau sy'n rhedeg gerllaw cyrff dŵr i leihau difrod i'r glannau gan wartheg.

Cyhoeddwyd gan:
Cyfoeth Naturiol Cymru
Tŷ Cambria
29 Heol Casnewydd
Caerdydd
CF24 0TP

0300 065 3000 (Llun – Gwener, 8am – 6pm)

ymholiadau@cyfoethnaturiolcymru.gov.uk
www.cyfoethnaturiolcymru.gov.uk

© Cyfoeth Naturiol Cymru

Cedwir pob hawl. Gellir atgynhyrchu'r ddogfen hon trwy dderbyn caniatâd ymlaen llaw gan Cyfoeth Naturiol Cymru